

บทที่ 3

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนหมู่บ้าน

บทนี้ เป็นการศึกษาให้เห็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวผู้ไท บ้านภูหรือคนอื่นที่เกี่ยวข้องกับการนำเอาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว ผู้วิจัยใช้แนวคิด “การทำวัฒนธรรมให้สินค้า” (Commoditization of Culture) นำเอามรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มาทำให้เป็นสินค้า “วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว” (Tourism Cultural) และแนวคิดประเพณีประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม (Invention of Tradition) Eric Hobsbawm (1983, P. 4) เสนอให้ใช้ว่า ประเพณีประเพณีทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่ได้ปรับเปลี่ยนวิถีแห่งประเพณีเก่าอันเนื่องจากประเพณีเก่านั้นไร้ประสิทธิภาพ หรือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ก่อตัวขึ้นจากการตั้งหยาบยักวัดดูดิบโบราณทางวัฒนธรรม อาทิเช่น เรื่องราวประวัติศาสตร์ พิธีกรรม งานเฉลิมฉลอง และข้อปฏิบัติต่าง ๆ ของสังคม รวมถึงการอ้างอิงอดีตที่สัมพันธ์กับสังคมอนาคตใหม่ ต่อเติมและปรุงแต่งเพื่อรับใช้สังคมโดยปรับเปลี่ยนระบบคุณค่าของประเพณีให้สอดคล้องกับบริบทและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองด้วยซึ่งบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอประกอบด้วย 1) การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนหมู่บ้าน 2) สรุปท้ายบทตามรายละเอียดดังนี้

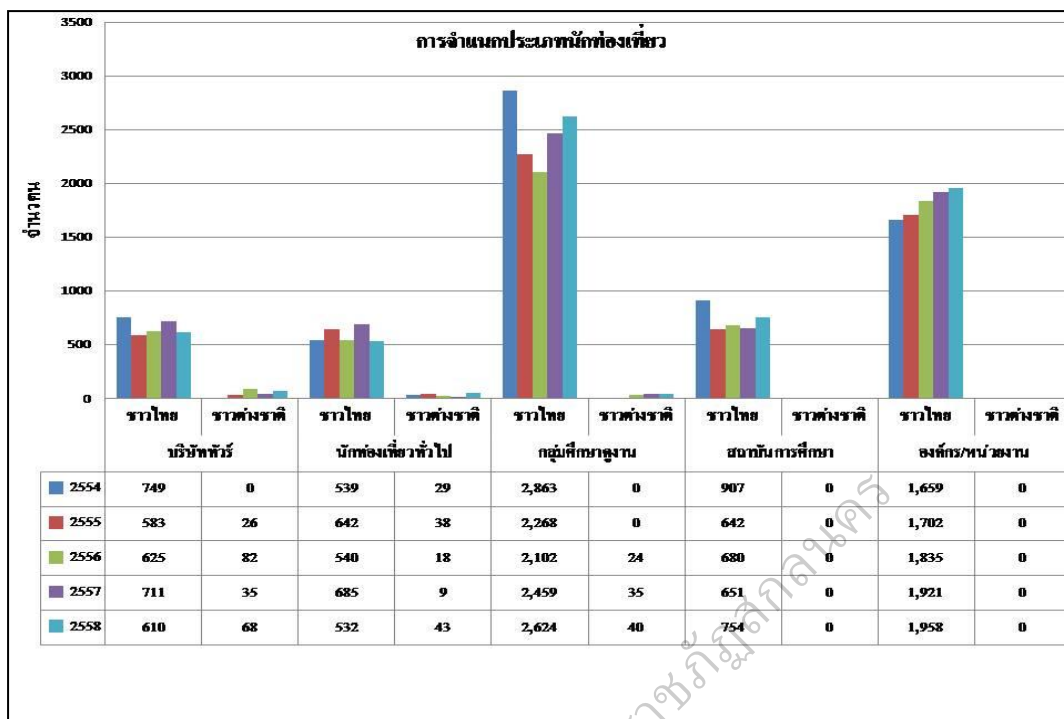
การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนหมู่บ้าน

จากคำบอกกล่าวของอาจารย์ถวัลย์ ชำราชการครูบ้านนาญประธานกลุ่มโฮมสเตย์ เล่าว่า “อนุรักษ์วัฒนธรรมสัมผัสวิถีชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติจัดการโดยชุมชนคนบ้านเฮา” การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นเรื่องปกติเป็นวิถีของชาวบ้านภูที่เคยทำสืบต่อกันตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย (ถวัลย์ ผิวขำ, สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2558)

ภาพประกอบ 13 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร-หมู่บ้านภู
 ที่มา : สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2558

ชุมชนชาวผู้ไทบ้านภู ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ได้ถูกคัดเลือกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด 1 ใน 10 ของสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปพักผ่อนและศึกษาดูงานวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งสัมผัสบรรยากาศอันเป็นธรรมชาติงดงาม นอกจากนี้ยังคงกลิ่นไอความเป็นชนบทหมู่บ้านในอดีตของประเทศไทย ยังคงดำรงอยู่ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาแต่ละปี ตามรายละเอียดดังนี้

ภาพประกอบ 14 สถิติข้อมูลการท่องเที่ยวหมู่บ้านภู 5 ปีที่ผ่านมา

1. พัฒนาการการท่องเที่ยวของบ้านภู

ชุมชนผู้ไทบ้านภู เป็นชุมชนหนึ่งที่จัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้นในชุมชนของตนเอง ซึ่งเกิดขึ้นจากกระแสการท่องเที่ยวที่หลังไหลเข้ามาในชุมชน อันเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงทำให้ชาวบ้านภูมีการปรับตัวไปตามบริบทเหล่านั้น เพื่อสร้างความอยู่รอดให้กับตนเองในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง “บ้านภูหมู่บ้านผู้ไท” เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาถึงชุมชนโดยนโยบายรัฐบาลประกอบกับความประสงค์ของชาวบ้านที่ต้องการดำรงอยู่ในการเผชิญการบริหารการเปลี่ยนแปลงในกระแสการพัฒนา อาทิ การโฆษณาผ่านสื่อสารต่างๆ เช่น รายการทีวีทุ่งแสงตะวัน เป็นต้น ทำให้บ้านภูเป็นที่รู้จักในวงกว้างและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวบ้านภูมากขึ้น จากนโยบายรัฐบาลในอดีตจนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2559) รัฐบาลดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ กำหนดเป้าหมายสร้างรายได้ให้คนในชุมชน ประชาชนมีความสุข เน้นกลุ่มงานเกษตร แปรรูปการผลิต (OTOP/SME) ท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเน้นให้หมู่บ้านชุมชนนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ “ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น” พัฒนากลายเป็นสินค้าและบริการเพื่อสร้างรายได้และสร้างความเข้มแข็งให้กับ

ชุมชนการบอกเล่าของแกนนำชุมชน อาจารย์ถวัลย์ วัย 68 ปี ประธานกลุ่มโฮมสเตย์กล่าวว่า...“พัฒนาการการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านภู ก่อเกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชนบ้านภูต่อสู้ต่อเรื่อง ถนน ไฟฟ้าในชุมชน ซึ่งประมาณปี พ.ศ. 2500 นายกำย โภคสวัสดิ์ เจ้าของโรงสีไฟสทไทย คหบดีเมืองมุกดาหาร ร่วมกับชาวบ้านทำบุญกฐินคบงันกองกฐินที่บ้านภูและทอดถวายวัดศรีนันทารามบ้านภู เป็นช่วงที่ชาวบ้านเริ่มมีการติดต่อกับบุคคลภายในชุมชนมากขึ้น ความเจริญด้านโครงสร้างพื้นฐานได้แก่ ถนนติดต่อกับภายนอกชุมชน และไฟฟ้า การแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าในชุมชนที่ชาวบ้านผลิตขึ้น เช่น ข้าว ฟ้าทอพื้นบ้าน เป็นต้น ประกอบในช่วงนั้นมีการรวมกลุ่มของเยาวชนในนามกลุ่มหนุ่มสาวศิรินครขึ้นประมาณ ปี พ.ศ. 2511 ขณะเดียวกันกลุ่มหนุ่มสาวศิรินครได้ตั้งวงดนตรีชื่อ ‘วงดอกฟ้าร่วม’ กิจกรรมที่ส่วนใหญ่เป็นการบรรเลงเพลงพื้นบ้าน การแสดงฟ้อนผู้ไทประกอบลายดนตรี ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ถึงแม้กลุ่มหนุ่มสาวศิรินครได้สลายตัวตามเหตุการณ์ยุคสมัย

อย่างไรก็ตามแต่ชาวบ้านภูยังรวมกลุ่มขึ้นมาใหม่ชื่อว่า “ไทยพิทักษ์ถิ่น” ช่วงปี พ.ศ. 2515 เพื่อสานต่องานพัฒนาท้องถิ่นของตนปี พ.ศ. 2528 ส่งประกวดหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อปี พ.ศ. 2531 ชาวบ้านภูรวมตัวกันตั้งวงดนตรีซุ่มอีสานขึ้น เนื่องจากได้รับงบประมาณจากโครงการอีสานเขียวส่งเสริมสนับสนุนเครื่องดนตรีพื้นเมือง ตลอดจนจัดหาเครื่องดนตรีไทยหลายชนิดให้นักเรียนโรงเรียนบ้านภูได้ทำการฝึกซ้อมหรือฟื้นฟูการทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน ประมาณ 5-6 ปี วงดนตรีก็สลายตัวไปอีก ต่อมาโรงแรมมุกดาหารแกรนด์ไฮเทล มีความต้องการดนตรีพื้นเมืองแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว หลายต่อหลายคณะที่เรียกร้องให้จัดกิจกรรมพื้นเมืองต้อนรับคณะนักท่องเที่ยว ผู้มีใจรักดนตรีพื้นเมือง จึงรวมตัวกันตั้งวงดนตรีพื้นเมืองขึ้น ใช้ชื่อหนุ่มสาวและชื่อขุนเขาที่โอบล้อมบ้านภูเป็นชื่อวงว่า “หนุ่มผาขาวสาวผาแดง” ราวปีพ.ศ. 2539 ได้เปิดตัวมีทั้งนักดนตรีเก่าและใหม่ร่วมใจกันฝึกซ้อมทั้งลายเพลง ฟ้อนประกอบลายและการร้องเพลงรำวงพื้นบ้านต่าง ๆ รับงานแสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองในโรงแรมมุกดาหารแกรนด์ไฮเทลพาเลซ อยู่เสมอ

ราวปี พ.ศ. 2541 ชาวบ้าน แกนนำชุมชน ภาคีเครือข่ายได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอหนองสูงเข้ามาให้การสนับสนุนพัฒนาหมู่บ้าน โดยให้ชาวบ้านหันกลับมาดำเนินชีวิตยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขณะนั้นประเทศอยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เพื่อเป็นการสร้างประดิษฐ์ของใหม่ หรือใช้ของเก่าที่มีอยู่ อาทิ ภูมิภูมิปัญญา มรดกทางวัฒนธรรมของตนเองตามวิถีชีวิตของชาวผู้ไท ที่มีการละเล่นดนตรี การแต่งกาย อาหารการกินที่เป็น อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่โดดเด่นมา ทำให้เป็นสินค้าและบริการตามนโยบายรัฐ ในการฟื้นฟูวิกฤติเศรษฐกิจประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2542 คณะกรรมการหมู่บ้าน หัวหน้าคุ้ม ปราชญ์ชาวบ้านและภาคีการพัฒนาาร่วมกัน จัดกิจกรรม ‘กินข้าว เขาเหือนในบ้านแฝด’ บ้านมีลักษณะเหมือนบ้านชาวผู้ไทในอดีต เริ่มแรกในรัฐไทยหลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2546 อาจารย์ถวัลย์ ผิวซ่า ได้มีแนวคิดและเริ่มจัด กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ‘รูปแบบโฮมสเตย์’ ในหมู่บ้าน แต่ปรากฏว่าผลการทำ โฮมสเตย์ล้มเหลวเพราะว่าไม่มีสิ่งดึงดูดความสนใจของผู้คนหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก นอกจากนี้หมู่บ้านก็ยังไม่ใช่รู้จักของสังคมจึงส่งผลให้ไม่มีใครเข้ามาพัก ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 รัฐออกนโยบายโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง ประกอบกับอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรเข้ามาทำการวิจัยเป็น หมู่บ้านนำร่องการวิจัยวัฒนธรรมท้องถิ่นส่งผลให้ชาวบ้านภูมิใจ การตื่นตัวเห็นความสำคัญ ประเพณีและวัฒนธรรมตนเองที่ปฏิบัติกันมาอาจารย์ถวัลย์ที่มีความคิดว่าต้องพัฒนา บ้านภูเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้ได้นอกจากนี้อาจารย์บุญธรรม รองประธานกลุ่มโฮมสเตย์ วย 67 ปี กล่าวเสริมว่า “จุดนี้จึงถือได้ว่าเป็นการจุดประกายริเริ่มการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนของบ้านภูชาวบ้านได้นำเอาแนวคิดนี้เข้าสู่การประชาคมหมู่บ้าน มีทั้งเสียง สนับสนุนและเสียงคัดค้านที่คิดว่าจะมีใครเข้ามาพักหรือมาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านภู แต่ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาหมู่บ้านมาโดยตลอด และในปี พ.ศ. 2549 ได้ส่ง หมู่บ้านประกวดจนได้รับรางวัลหมู่บ้านอาสาพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) และ ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 3 (ศพช.เขตที่ 3) ได้จัดการประกวดคัดเลือก “หมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข” เพื่อเข้ารับรางวัลพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผลปรากฏว่าบ้านภูได้รับรางวัลชนะเลิศลำดับที่ 1 ทำให้ฐานะของหมู่บ้านกลายเป็นต้นแบบของการบริหารการพัฒนาในภูมิภาคนี้ แนวคิดของการบริหารจัดการเกี่ยวกับการหารายได้เข้าสู่ชุมชนขึ้นมาจากแนวคิดที่จะรื้อ ฟื้นการทำโฮมสเตย์บ้านภูขึ้นมาใหม่ โดยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอหนองสูง ร่วมกับ ทุกภาคส่วนในอำเภอและจังหวัดมุกดาหาร ทำให้หมู่บ้านภู “หมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านภู” เปิดให้บริการครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2549 คณะแรกที่เข้ามาท่องเที่ยวศึกษา

ดูงานและพักค้างแรม โดยได้รับร่วมมือจากศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 3 ได้นำคณะพัฒนาชุมชนจำนวน 9 รุ่น รุ่นละประมาณ 100 คน มาอบรมสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้ในหมู่บ้านพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบประกอบกับจัดให้ผู้วิจัย ดูงานเข้าพักในหมู่บ้านตามครัวเรือนที่พัฒนาให้เป็นโฮมสเตย์ของบ้านภู รุ่นละ 2 วัน 1 คืน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 หลังจากการบริหารการพัฒนาหมู่บ้านมาอย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนบ้านภูได้ส่งบ้านพักโฮมสเตย์ จำนวน 30 หลังคา เข้าประกวดหมู่บ้านโฮมสเตย์และผ่านการประเมิน จำนวน 29 หลังคา จากมีบ้านพักพร้อมให้บริการนักท่องเที่ยว ทั้งหมด 61 หลังและมีการเข้ามาถ่ายทำรายการโทรทัศน์หลายรายการ เช่น รายการรอยยิ้มของแผ่นดิน รายการเปิดบ้านอบต. ซึ่งได้ส่งผลให้ชุมชนบ้านภูเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากยิ่งขึ้นและได้มีคณะเข้ามาศึกษาดูงานมากที่สุดคือคณะผู้มาศึกษาดูงานจากเทศบาลเมืองหนองปรือจังหวัดชลบุรีคือมีจำนวนทั้งสิ้น 300 คน ในปี พ.ศ. 2552 ชาวบ้านพร้อมใจกันส่งชุมชนบ้านภูประกวดและได้รับรางวัลหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวจากกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยหลังจากนั้นได้มีทีมงานประชาสัมพันธ์จากกรมการพัฒนาชุมชนและภาคเอกชนร่วมมือกันเข้ามาถ่ายทำรายการเปิดโลก OTOP ส่งผลให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านภูมีชื่อเสียงขึ้นไปในระดับประเทศและต่างประเทศ...หลังจากนั้นเป็นต้นมาชาวบ้านร่วมกันบริหารจัดการจัดการชุมชน ในปี พ.ศ. 2558 ได้รับรางวัลหมู่บ้านอยู่ดี มีสุข ระดับประเทศ จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (ถวัลย์ ผิวขำ ; บุญธรรม แก้วศรีนวม, สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2557)

ผู้วิจัยเห็นว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์กับการบริหารการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในบริบทของการบูรณาการทางเศรษฐกิจในเชิงพื้นที่บ้านภู ซึ่งจัดวางการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวให้เป็นกลไกที่จะทำให้ช่วยขจัดความยากจน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นพื้นที่ศึกษา เพราะเห็นว่าเป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวขนาดเล็ก แต่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาใหญ่ของการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการพัฒนา โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บข้อมูลสนามแบบชาติพันธุ์วรรณาอย่างยืดหยุ่นการท่องเที่ยวได้กลายเป็นพลังที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสูงไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม วัฒนธรรม สถาบัน และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ในมุมมองของการพัฒนา การท่องเที่ยวถูกมองเป็นกระบวนการไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ การวิจัยนี้จับเอาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทกับการบริหารการพัฒนาเพื่อการจัดการท่องเที่ยว และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม

วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จึงนำไปสู่ประเด็นปัญหาการพัฒนาที่ไม่เสมอภาค (Uneven Development) ขึ้นมา และการพัฒนาที่ไม่เสมอภาคนี้ปรากฏให้เห็นทางด้านพื้นที่และกลุ่มคนทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นชนชั้น ชชาติพันธุ์ เพศ อายุ ตลอดจนนำไปสู่กระบวนการสร้างความ เป็นชายขอบ (Marginalization) ในรูปแบบต่าง ๆ ผู้คนและท้องถิ่นมีกระบวนการปะทะประสานกับพลัง กระแสโลกาภิวัตน์และวาทกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน งานวิจัยชิ้นนี้มองการท่องเที่ยวในฐานะเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม และอยู่ภายใต้บริบทของการพัฒนาในมิติของพื้นที่และเวลา การท่องเที่ยวจึงเกี่ยวข้องกับแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ได้แก่ สถานที่ (Place) ภูมิทัศน์ (Landscape) พื้นที่ (Space) ผู้คนและสิ่งแวดล้อม (People and Environment) จนทำให้งานวิจัยชิ้นนี้มีลักษณะเป็นสหสาขาวิชา มากขึ้น เริ่มมีกระบวนการทัศน์ใหม่ขึ้นมาในรูปแบบนิเวศวัฒนธรรม ที่มองการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจในฐานะที่เป็นการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้คนกับผู้คนและผู้คนกับพื้นที่ ในทำนองเดียวกับการศึกษาทางด้านมานุษยวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับพื้นที่ นั้น พิสูจน์ได้ทั้งในฐานะของวัตถุที่สัมผัสได้ และพื้นที่ในฐานะที่เป็นแนวคิดเชิงอุปไมย (Metaphorical) ตลอดจนพื้นที่ในฐานะที่เป็นความคิดในจินตนาการ เป็นการพิจารณาพื้นที่และสถานที่ในเชิงความหมายและสัญลักษณ์

ในพื้นที่บ้านภูนี้ การเกิดขึ้นของการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ (Ethno-Tourism) นำไปสู่การเลือกสร้างภาพลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อมุ่งประโยชน์ทางการค้าและธุรกิจ ภายใต้วาทกรรมการบริหารจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการตอบรับอย่างกว้างขวาง ทั้งในแง่ของการใช้คำพูดเพื่อให้ดูดีและในแง่ของการทดลองปฏิบัติจริง ของยศ สันติสมบัติ และคณะ (2544) งานศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มุ่งไปที่ชุมชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น กะเหรี่ยง ลีซู ลาหู่ ไทใหญ่และจีนฮ่อ โดยพยายามเชื่อมโยงประเด็นเรื่องของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากรแบบพื้นบ้าน ให้เป็นฐานและศักยภาพของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากประเด็นที่ว่าชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ต่างเผชิญกับปัญหาความเป็นชายขอบในกระบวนการพัฒนาของรัฐชาติไทย เมื่อเกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นมาคนเหล่านี้ก็กลายเป็นผู้ถูกท่องเที่ยว โดยตนเองไม่มีสิทธิและมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการจัดการท่องเที่ยวแต่อย่างใด งานวิจัยจึงหยิบเอาประเด็นเรื่องของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากรมาเชื่อมโยงกับการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อสร้างสิทธิ อำนาจ และความเข้มแข็งให้กับชุมชนชาติพันธุ์เหล่านี้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดการกระจายผลประโยชน์สู่คนมากขึ้น

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทกับการบริหารการพัฒนาในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของความผูกพันของคนผู้ไทบ้านภูกับวัฒนธรรมผู้ไท เขาได้แสดงให้เห็นว่าคนบ้านภูสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ ทั้ง ๆ ที่เปิดรับท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ รายได้จากการท่องเที่ยวถูกนำไปใช้ในการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างที่กำลังจะเลือนหายไป และขณะเดียวกันก็เป็นการกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคทางด้านศิลปะขึ้นมาอีกต่างหาก ความรู้ของคนผู้ไทบ้านภู ที่เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตน ถูกตอกย้ำจากความชื่นชมที่นักท่องเที่ยวมีต่อวัฒนธรรมของพวกเขา ดังนั้นจึงกลายเป็นว่าการท่องเที่ยวเป็นตัวอุปถัมภ์ค้ำชูการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวบ้านภู โดยเป็นทั้งแหล่งรายได้และเป็นความภาคภูมิใจวัฒนธรรม

จากข้อถกเถียงเกี่ยวกับเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวนี้ ไม่ว่าจะเป็เชิงบวกหรือเชิงลบก็แล้วแต่นั้น ผู้วิจัยมองความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างคนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว หรือระหว่างคุณค่าทางวัฒนธรรมกับคุณค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งนักวิเคราะห์กลุ่มหนึ่งเห็นว่าการแลกเปลี่ยนระหว่างคุณค่าทางวัฒนธรรมกับคุณค่าทางเศรษฐกิจนั้นเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความหายนะ ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งมองว่าการพบกันระหว่างคุณค่าทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางเศรษฐกิจนำไปสู่กระบวนการฟื้นฟูทางด้านวัฒนธรรม

เห็นว่ากระบวนการทำให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) มาเป็น วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Cultural) ในนัยยะของการเป็นกระบวนการของการฟื้นฟูวัฒนธรรมขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง การท่องเที่ยวไม่ได้ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู แต่เป็นวิธีคิดที่มองวัฒนธรรมสามารถปรับตัวเองเข้ากับนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในสายตาของอาจารย์ถวัลย์ ผิวซ่า ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านภูได้กลายเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การฟื้นฟูวัฒนธรรม (Cultural Renaissance) เพราะรายได้จากนักท่องเที่ยวไปกระตุ้นให้ชาวบ้านภูให้ความสนใจในวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง ความชื่นชมของนักท่องเที่ยวช่วยทำให้ชาวผู้ไทบ้านภูเกิดความตระหนักในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองมากยิ่งขึ้น

บ้านภู เป็นทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่จะผ่านไปจังหวัดมุกดาหารและจังหวัดนครพนมหรือ สปป.ลาว อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวของบ้านภูไม่สามารถแยกออกจากยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด กลุ่มจังหวัดและการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะของการเป็นกลไกอย่างหนึ่งให้นำพาให้ชาวบ้านหลุดพ้นจากความยากจน

การท่องเที่ยวในบ้านภูเริ่มเกิดขึ้นและพัฒนาอย่างจริงจัง เมื่อรัฐบาลหันมาใช้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีทุนนิยมใหม่ แต่อยู่ภายใต้กรอบคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นโยบายที่รู้จักกันในเวลาต่อมาว่า การพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บูรณาการการขับเคลื่อนด้วย โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ และหมู่บ้าน โอท็อป เพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา การพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านภู โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดขึ้นของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมทั้งการเกิดสถานบริการ การท่องเที่ยวบ้านพักโฮมสเตย์ งานแสดง ประเพณี และงานบุญต่าง ๆ ตลอดจนการผลิตทางด้านการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ การสนับสนุนงบประมาณดำเนินการ และการสร้างภาพลักษณ์ รวมทั้งการประดิษฐ์สร้างขึ้นมาใหม่ของประเพณีและวัฒนธรรม (Reinvention of Traditions) เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

เมื่อกล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปัญหาที่มักนำมาพิจารณามักจะเป็นเรื่องของผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในอีกทัศนะหนึ่งนั้นมองว่า วัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยูเนสโกเป็นองค์กรที่สนับสนุนแนวคิดนี้มาตั้งแต่การประชุมที่โรม โดยกล่าวว่า การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ และสันติภาพระหว่างชาติ โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมว่าสามารถเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการพัฒนา “วาทกรรมความสะอาด” ชาวบ้านภูพร้อมใจกันจัดระเบียบเชิงพื้นที่ให้มีความสะอาด เงียบสงบ และงดงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย ได้ย้ายคอกสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย เป็ด ไก่ เป็นต้น โดยนำไปเลี้ยงไว้ตามท้ายบ้านหรือหัวไร่ปลายนาของตนเอง เพื่อไม่ให้ได้กลิ่นบ้านสกปรกมีกลิ่นเหม็นรบกวนนักท่องเที่ยว และไม่ให้สัตว์เลี้ยงเหล่านั้นมาทำลายสิ่งของที่ชาวบ้านร่วมกันปลูกไว้ในพื้นที่

สาธารณะ หรือตามบริเวณบ้านพักโฮมสเตย์ ซึ่งตามหลักวิถีชีวิตของชาวผู้ไทบ้านภูหรือคนไทยในภาคอีสานโดยทั่วไปจะชอบเลี้ยงสัตว์ไว้ใต้ถุนบ้านหรือรอบ ๆ บ้าน

การจัดการท่องเที่ยวแบบเป็นกลุ่ม (Package Tour) และจัดการแบบนักเดินทางอิสระที่เรียกกันว่า พวกสะพายเป้ (Backpacker) อย่างที่พบเห็นทั่วไปในปัจจุบันอาจารย์ถวัลย์ ผิวซ่า กล่าวว่า ในช่วงฤดูหนาวปีหน้าแปลงที่นาท้ายหมู่บ้านจะปลูกพืชผักสวนครัวและปลูกดอกไม้ให้กลายเป็นทุ่งทานตะวัน รวมทั้งจัดบริการให้นักท่องเที่ยวเข้าเดินพักค้างแรมเพื่อจักได้สัมผัสกับบรรยากาศความเป็นชนบทและวิถีชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังให้นักท่องเที่ยวได้เข้าจักรยานถีบทั้งออกกำลังกายและเยี่ยมชมธรรมชาติรอบ ๆ หมู่บ้าน

2. อุตสาหกรรมทางชาติพันธุ์ผู้ไท: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

อุตสาหกรรมทางชาติพันธุ์มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจรัฐ การขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีอะไรบางอย่างตัวหลัก คือ อาจารย์ถวัลย์ ผิวซ่า นำนโยบาย แผนงาน กิจกรรม หน่วยงานใหญ่ คือ สถาบันภาครัฐเป็นผู้กำหนด แต่เมื่อได้ฟังเรื่องเล่าการดำเนินงานต่าง ๆ จากอาจารย์ถวัลย์ เหมือนกับว่ามันเกิดมาจากคนในชุมชนเป็นหลัก “เป็นการระเบิดจากภายในชุมชน” แต่แท้จริงแล้วเป็นการดำเนินการตามนโยบายของภาครัฐ ซึ่งในอดีตนั้นอาจจะใช้ แต่ทุกวันนี้มันไม่ใช่ เพราะเรื่องเล่าที่อาจารย์ถวัลย์เล่าในทุกวันนี้ทุกครั้งที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามายังหมู่บ้าน เกือบทุกอย่างมันเป็นเรื่องของรัฐทั้งหมด อาทิเช่น เล่าถึงกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเล่าถึงความภาคภูมิใจในประเพณี วัฒนธรรมผู้ไท หรือความภาคภูมิใจของชาวบ้านภูที่ได้นั่งฮอกลีคอปเตอร์ กลุ่มคนแรก ๆ ในแถวนั้นเป็นคนผู้ไท เพราะหน่วยงานของรัฐเป็นผู้สนับสนุน หรือคนผู้ไทที่เป็นหญิงชราที่ชื่อว่านางสุทิน จันทร์มาตย์ได้เข้าเฝ้าพร้อมกับถวายผ้าไหมทอมือให้แด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ท่านทรงชื่นชมมาก คือเรื่องเล่าต่าง ๆ มันอิงอยู่กับสถาบัน เพราะตัวสถาบันก็เป็นเรื่องของรัฐ ทำให้การเล่าเรื่องแบบนี้ ไม่แปลกที่ทำให้เจ้าหน้าที่และคณะผู้บริหาร อบต.สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร มาดูงานที่นี่

หรือพูดง่าย ๆ คือ เป็นเส้นทางที่จะเชื่อมไปเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร สปป.ลาว และวัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม อะไรต่าง ๆ ต่อไป อีกจุดหนึ่งที่พวกเขาอยู่ตรงนี้คือ เขามาเรียนรู้เพราะกระบวนการดำเนินการและกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของรัฐนี่ก็คือ รัฐมันก็เกื้อหนุนกันและกัน ดังนั้น ชาวบ้านหรือชุมชนจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่อยู่ภายใต้พันธกิจของรัฐที่จะขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน นี่หากมีนโยบายใหม่ ๆ เข้ามา

หมู่บ้านอีก อาจารย์ถวัลย์ และคณะ จะเปิดรับหมด รศ.ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ กล่าวว่า ... ผมเพิ่งไปมาเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2560 ที่ผ่านมา อาจารย์ถวัลย์พูดถึง ไทยแลนด์ 4.0 แล้ว ผมว่ามันเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ มันคือหากพูดถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เหล่านี้ มันมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อะไรเข้ามาฉันรับหมด ฉันเลื่อนไหลไปเรื่อย ๆ แปรรูปไปเรื่อย ๆ คือ ไม่หยุดนิ่ง... (ปฐม หงษ์สุวรรณ, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2560)

อาจารย์ ดร.สพสันต์ เพชรคำ กล่าวเสริมว่า ... อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทที่เป็นประโยชน์ มันจะไม่ตายตัวหรือหยุดนิ่ง ซึ่งอาจารย์ถวัลย์ได้ใช้อัตลักษณ์มาเป็นเครื่องมือถ้าอะไรมันดี มีประโยชน์ก็เปิดรับหมด แต่หากไม่ดีก็ไม่นำเข้ามา (สพสันต์ เพชรคำ, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2560)

จากการศึกษาพบว่า การบริหารการพัฒนาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไท ในบริบทการท่องเที่ยวนั้นสิ่งสำคัญประการแรกคือ “การสร้างและพัฒนากลไก การขับเคลื่อน” เพื่อรองรับการบริหารจัดการขึ้นภายในชุมชนไม่ว่าเป็นเรื่อง กำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน แผนงาน โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ การดำเนินงานตามโครงการ กิจกรรม อาทิ การเตรียมการ การลงมือปฏิบัติ การติดตามสนับสนุน และการประเมินผล การดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาต่อไป

2.1 การจัดตั้งองค์กรการบริหารการพัฒนา

ในวิธีการนี้ เป็นการสร้างกลไกการบริหารจัดการพัฒนาหมู่บ้าน โดยการคัดเลือกจากอาสาสมัครผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน หัวหน้าคุ้มและ คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาลในหมู่บ้าน เพื่อเป็นกลไกในการ ขับเคลื่อนงานบริหารจัดการชุมชน การนำเอาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นสัญลักษณ์และ เครื่องมือการจัดการท่องเที่ยว อีกทั้งยังใช้ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” เป็นเครื่องมือ การพัฒนาหมู่บ้าน ‘พัฒนาคนเพื่อพัฒนา’ สร้างพลังชุมชน ใช้พลังชุมชนในการพัฒนาชุมชน ของตน เห็นได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวชาวบ้านผู้มีโครงสร้างกลไกการขับเคลื่อนงาน อันประกอบด้วย

2.1.1 โครงสร้างคณะกรรมการ

คณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์บ้านภู ประกอบด้วย คณะกรรมการ ได้แก่ 1) คณะกรรมการบริหารการ จำนวน 17 คน 2) คณะกรรมการฝ่ายแม่ครัว จำนวน 2 ชุด ๆ ละ 10 คน จำนวน 20 คน 3) คณะกรรมการฝ่ายปฏิคม จำนวน 10 คน 4) คณะกรรมการฝ่ายการเงินและบัญชี จำนวน 3 คน 5) ฝ่ายดนตรี 7 คน 6) ฝ่ายการ

แสดง จำนวน 30 คน ฝ่ายแม่ครัวมีหน้าที่ทำอาหารต้อนรับแขกหรือนักท่องเที่ยวที่มาเยือน จำนวนทั้งหมดอยู่ 2 กลุ่ม ๆ ละ 10 คนซึ่งในการปฏิบัติงานกลุ่มแม่ครัวทั้ง 2 กลุ่มหมุนเวียนกันทำอาหาร 2) ฝ่ายปฏิคมมีหน้าที่จัดการต้อนรับคือจัดสถานที่บริการน้ำดื่มสมาชิกอยู่ 10 คน 3) ฝ่ายการเงินและบัญชีมีหน้าที่บริหารจัดการเงินและทำหน้าที่ตรวจนับสมาชิก ในชุมชนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้งว่ามีใครบ้างเพื่อจักได้บริหารจัดการค่าแรงให้กับคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม

2.1.2 สมาชิก

บุคคลที่เป็นสมาชิกต้องทำความเข้าใจระเบียบกลุ่มฉบับนี้และต้องยอมรับปฏิบัติตามทุกประการ โดยไม่มีเงื่อนไขสมาชิกมี 3 ประเภท คือ สมาชิกสามัญ

- 1) ต้องเป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน เป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว หากยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต้องให้บิดา-มารดา หรือผู้ปกครอง ยินยอมให้เข้าเป็นสมาชิก 2) เป็นผู้ที่มิได้มีสัญชาติไทย ประกอบสัมมาชีพด้วยความสุจริตซื่อสัตย์ และที่สำคัญให้มีความร่วมมือในกิจกรรมหมู่บ้าน
- 3) เป็นผู้ที่คณะกรรมการมีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิกสมาชิกวิสามัญ 1) ได้แก่ กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านทางราชการรับรองฐานะ 2) บุคคลอื่นที่มีความสนใจศรัทธาต่อกลุ่มโดยไม่ประสงค์กู้เงินจากกลุ่มและสมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ ข้าราชการ หรือลูกจ้างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ หรือคหบดีที่มีความสนใจในการดำเนินงานของกลุ่มรายละเอียดนำเสนอไว้ในภาคผนวก

2.1.3 กฎระเบียบข้อตกลงร่วมกันระเบียบการบริหารการพัฒนา

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านภูการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์เป็นตกลงร่วมกันชาวบ้านในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

2.1.4 ทุนดำเนินงานเงินทุนดำเนินการของกลุ่มได้มาจาก 1) เงิน ค่าธรรมเนียม และค่าสมัคร 2) เงินกองทุนจากการถือหุ้นของสมาชิก 3) ดอกเบี้ยธนาคาร 4) การบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา 5) รายได้จากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 6) รายได้อื่น ๆ ซึ่งขณะนี้กลุ่มมีทุนดำเนินงาน 580,000 บาท

2.1.5 การติดตามประเมินผลเมื่อดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวในแต่ละครั้งเสร็จแล้วคนในชุมชนคณะกรรมการดำเนินงานและผู้แทนที่เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวจะมาประชุมร่วมกันทุกครั้งเพื่อสรุปผลการจัดการท่องเที่ยวว่ามีปัญหาอุปสรรคอะไรเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวหรือไม่อย่างไรหรือการจัดการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จอย่างไรในการประชุมสรุปผลการท่องเที่ยวดังกล่าวถ้าประสบปัญหาที่มีการหา

ทางแก้ไขปัญหาร่วมกันทั้งนี้ในการจัดการท่องเที่ยวแต่ละครั้งนั้นขั้นตอนสุดท้ายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การสอบถามนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวหรือมาศึกษาดูงานนั้นว่าการท่องเที่ยวนั้นดีอย่างไรและไม่ดีอย่างไรซึ่งเป็นการคุยในรูปแบบสบาย ๆ นอกจากนี้แล้วบ้านพักโฮมสเตย์แต่ละหลังนั้นก็มีการจัดสมุดบันทึกไว้เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้าพักในบ้านนั้น ๆ ได้เขียนเกี่ยวกับความคิดเห็นความรู้สึกการมาศึกษาดูงานและเขียนบันทึกการมาท่องเที่ยวดังกล่าวเสร็จแล้วคณะกรรมการตามไปอ่านเพื่อนำข้อคิดข้อเสนอแนะหรือคำติชมมาปรับปรุงการท่องเที่ยวของชุมชนให้ดีขึ้นรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวในแต่ละครั้งจัดสรรแบ่งให้กับชาวบ้านคนที่มาช่วยงานตามความเหมาะสม

2.1.6 การจัดสรรผลกำไร

การจัดสรรผลประโยชน์ให้กับสมาชิกและผู้ร่วมกิจกรรม โดยแบ่งเป็นงานในแต่ละครั้งที่ทำนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน ชาวบ้านถูกเรียกค่าตอบแทนจากการต้อนรับแขกในแต่ละขั้นตอนว่า “แรง” ชาวบ้านบอกว่าเมื่อมีแขกมาแล้วไปยื่นเข้าแถวต้อนรับแขกและพาแขกไปนั่งในศูนย์เรียนรู้ชุมชนได้เงิน 1 แรง หากแขกศึกษาดูงานตามฐานเรียนรู้ที่มีอยู่ 6 ฐานนั้นชาวบ้านก็ได้จัดการแบ่งคนกระจายกันไปยืนตามฐานต่าง ๆ เพื่อให้แขกเห็นว่าชาวบ้านมาร่วมในกิจกรรมการศึกษาดูงานในแต่ละฐานด้วย ซึ่งเมื่อชาวบ้านเข้าร่วมแสดงในฐานะผู้แสดงและผู้ถูกท่องเที่ยวแต่ละกิจกรรม คณะกรรมการ คิดเงินให้กิจกรรมละ 1 แรง ส่วนใหญ่การคิดจำนวนเงินต่อ 1 แรงที่ชาวบ้านได้รับเมื่อมีนักท่องเที่ยวจำนวน 100-300 คน ค่าแรงอยู่ที่ 20 บาทต่อคนต่อแรง แต่บางครั้งก็ได้แรงละ 10-15 บาท เด็กเล็กก็ได้เงินในจำนวนนี้เป็นค่าแรงเช่นเดียวกัน ส่วนการสำรวจว่าชาวบ้านคนใดเข้าร่วมกิจกรรมในเวลาและสถานที่ใดบ้าง คณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์ของหมู่บ้านเป็นผู้เดินสำรวจที่ละกิจกรรมในแต่ละครั้ง และบันทึกไว้ในสมุดว่าใครมาร่วมกิจกรรมบ้าง ซึ่งเพียงแค่นี้ก็เห็นหน้าก็รู้แล้วว่าเป็นใครเพราะชาวบ้านรู้จักกันทั้งหมด

2.2 กระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของหมู่บ้านภู ชาวบ้านภูนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทผ่านพื้นที่การจัดตั้งและการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพิพิธภัณฑสถานพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู ฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกิดขึ้นจากกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมและหลังไหลเข้ามาในชุมชน อันเป็นผลจากนโยบายรัฐ

ที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศพร้อม ๆ กับความต้องการที่สร้างเสริมรายได้ของชาวบ้านในท้องถิ่นและความต้องการที่แสดงตัวตนของคนในท้องถิ่นให้คนภายนอกได้รู้จัก จึงทำให้ชาวบ้านเกิดการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน พิพิธภัณฑสถาน พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู ฐานเรียนรู้วิถีชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขึ้นเพื่อตอบสนองการออกนโยบายของรัฐบาล และความสอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการดังกล่าวของคนในชุมชน พบว่า เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ทำให้ชาวผู้ไทบ้านภูต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทดังกล่าวคือการสร้างแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวขึ้นมามากมาย ในชุมชน ทั้งกลุ่มแสดงศิลปวัฒนธรรม กลุ่มทำขันโตก และกลุ่มโฮมสเตย์ เป็นต้น โดยชาวบ้านได้ผันตัวเองมาประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม ซึ่งได้ทำเคยเป็นพ่อค้าแม่ค้าก็ต้องปรับเปลี่ยนตัวเองมาเป็นพ่อค้าแม่ค้าขายสินค้าตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน ในขณะที่เดียวกันความเป็นพ่อค้าแม่ค้าก็ถูกแสดงออกพร้อมกับความเป็นผู้ไทของชาวบ้านด้วย

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แสดงถึงความเป็นผู้ไทที่ถูกนำเสนอผ่านสถานที่ต่าง ๆ ดังกล่าวภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนนั้นล้วนได้ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ประกอบด้วย การนิยามความเป็นผู้ไทภายใต้บริบทที่เข้ามาเกี่ยวข้องของการเลือกสัญลักษณ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทหรือความเป็นผู้ไทตามคำนิยามที่กำหนดขึ้น โดยมีวิธีการที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ คือ การสร้างเป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ การรื้อสร้างเป็นลักษณะการใช้ของเก่าที่มีอยู่ดั้งเดิมนำมาสร้างให้เป็นปัจจุบัน และการผลิตซ้ำเป็นการใช้ของเดิมที่มีอยู่นำมาสร้างซ้ำ เพื่อต่อรองช่วงชิงเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์การนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนรายละเอียดดังนี้

2.2.1 สำนึกทางชาติพันธุ์ของชาวผู้ไทหมู่บ้านภู

ชุมชนชาวผู้ไทบ้านภูได้รับรู้ถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ของตนเอง จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนต่างชุมชน ต่างกลุ่มชาติพันธุ์และชาวบ้านภูแสดงตนเองและลักษณะตัวตนจะสิ้นไหลตลอดเวลาเมื่อเผชิญหน้ากับคนอื่นหรือกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันในบริบทที่แตกต่าง เพื่อการคงดำรงอยู่ของตนเอง การรับรู้ความแตกต่างได้นำไปสู่การสืบค้นความเป็นชาติพันธุ์ของคนในชุมชนในช่วงปี พ.ศ. 2548-2549 โดยการนำของปราชญ์ชาวบ้านคือ อาจารย์ถวัลย์ ผิวขำ อาจารย์บุญธรรม แก้วศรีนวม ทั้งสองท่านก็เป็น

ข้าราชการบำนาญ การรับรู้ดังกล่าวได้ทำให้เกิดสำนึกทางชาติพันธุ์ขึ้นกับชาวบ้าน ซึ่งแสดงออกผ่านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิเช่น ชาวบ้านภูภักดีจะแต่งกายเหมือนคนอีสานโดยทั่วไป แต่หากนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาทุกคนพร้อมใจกันแต่งชุดผู้ไทออกมาต้อนรับทันที

ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวนั้น ผู้วิจัยพบว่า ชาวบ้านภูซึ่งเป็นกลุ่มคนที่นับถือศาสนาพุทธที่มีบรรพบุรุษอพยพเคลื่อนย้ายมาจากประเทศเวียดนามผ่านมายังประเทศไทยลาวและข้ามแม่น้ำโขงมาสร้างบ้านแปลงเมืองอยู่ที่บ้านภูในปัจจุบัน ซึ่งก็ได้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมาหลายครั้งเช่นกัน แต่ก็ยังคงดำรงรักษาอัตลักษณ์ และนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู ฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทของหมู่บ้านภู ในปี พ.ศ. 2549 โดยมีอาจารย์ถวัลย์ ผิวขำ และอาจารย์บุญธรรม แก้วศรีนวม เป็นผู้นำในการจัดตั้งซึ่งการจัดตั้งกลุ่มและโครงสร้างการบริหารงานขององค์กรจัดการท่องเที่ยวนี้ การดำเนินการดังกล่าวได้ทำให้การรับรู้ในความเป็นชาติพันธุ์ของชาวผู้ไทของหมู่บ้านภูให้มีความชัดเจน และช่วยสร้างความสัมพันธ์ในความเป็นพวกเดียวกันก่อให้เกิดความร่วมมือกันและช่วยสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน เพราะกิจกรรมต่าง ๆ อันแสดงถึงสัญลักษณ์ของความเป็นผู้ไทบ้านภูที่กระทำผ่านกลุ่มกิจกรรมและสถานที่ต่าง ๆ นั้นได้เป็นเครื่องช่วยต่อยุ่และประกาศความเป็นผู้ไทให้ชาวบ้านในชุมชนได้รับรู้และเกิดสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ของตนขึ้นมา โดยผ่านกระบวนการนิยามและประดิษฐ์สร้างอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ของชาวบ้านภูในรูปแบบที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านที่นำเสนอออกมาตัวเอง

การแสดงออกถึงความมีสำนึกทางชาติพันธุ์ของผู้ไทแสดงให้เห็นชัดเจนอีกครั้ง ด้วยชุดความคิดว่าด้วย “คนไทยกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท” ขึ้นมา อย่างไรก็ตามชาวบ้านภูก็ได้เลือกที่นำเสนออัตลักษณ์ของตนเองในฐานะที่เป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดและภูมิภาค โดยเฉพาะการเป็นแหล่งรวมสถาปัตยกรรมโบราณที่มีอายุ 100 กว่าปี ไม่ว่าจะเป็นอาคารบ้านเรือน โบสถ์ โรงเรียน และศาสนสถานอื่น ๆ อันมีลักษณะแตกต่างไปจากชุมชนท้องถิ่นอีสานโดยทั่วไป เพื่อแสดงให้กลุ่มคนภายนอกเห็นว่าชาวบ้านภูกตอาหารนั้นมียากเหง้าทางวัฒนธรรมที่งดงามและมีความเป็นสากล ตลอดจนพลเมืองทางวัฒนธรรมของสังคมไทยอีกด้วย และการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2550 เพื่อประกาศถึงความมีตัวตนของคนผู้ไทที่นี้ให้คนทั่วไปได้รับรู้จักรับรู้และเพื่อสร้าง

รายได้ให้กับคนในชุมชน อันเป็นไปท่ามกลางบริบทที่กระแสการเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมกำลังได้รับความนิยม รวมถึงการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ด้วยที่ได้รับความนิยมและความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมกำลังได้รับความนิยมมากขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังจะทำให้วัฒนธรรมทั้งหลายกลายเป็นหนึ่งเดียว

วิถีชีวิตวัฒนธรรมผู้ไทในบริบทของการท่องเที่ยววันนี้ เราอาจทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้ผ่านแนวความคิดที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ได้ว่า เมื่อวัฒนธรรมถูกมองใหม่ว่าไม่จำเป็นต้องหมายถึงวิถีชีวิตเฉพาะถิ่นเสมอไป ความสำคัญของวัฒนธรรมทั้งในแวดวงวิชาการและปฏิบัติการระดับชีวิตประจำวันของผู้คนจึงเพิ่มมากขึ้นอย่างผิดหูผิดตา การปะทะกันของความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมกับโลกาภิวัตน์หรือปฏิบัติการโลกาภิวัตน์ (Globalizing Practices) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนการดำรงอยู่ทางสังคมและทางวัฒนธรรม (วัตถุ) ให้กับโลกสมัยใหม่ ทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างสิ่งต่าง ๆ แบบใหม่ และทำให้โลกในฐานะองค์รวมถูกสร้างขึ้นมาในลักษณะของเวที (Arend) ที่เหมาะสมต่อปฏิบัติการด้านตลาด ด้านภูมิปัญญา ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านปฏิบัติการอื่น ๆ

ในกรณีของชาวบ้านกับการขายความเป็นวิถีชีวิตวัฒนธรรมผู้ไทแก่นักท่องเที่ยวได้สัมผัส จึงเกิดภายใต้สถานการณ์การปะทะระหว่างความเป็นชาติพันธุ์กับการพัฒนาของสังคมเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้บ้านภู กลายเป็นฐานการผลิตสร้างชุมชนหรือพื้นที่ทางการค้าทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ชาติและระดับโลกด้วย ดังจะเห็นว่ามีนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งชาติตะวันตก ญี่ปุ่น ที่ได้แวะเวียนเดินทางมาพักอาศัยสัมผัสสัมผัสกับวิถีชีวิตผู้ไทในบ้านภูด้วยเช่นกันภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูได้นำเสนออัตลักษณ์ของความเป็นผู้ไทไว้หลายด้านทั้งในด้านการแต่งกาย ภาษาพูด อาหารการกิน งานศิลปะหัตถกรรม และการแสดงทางวัฒนธรรม ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูที่เกิดขึ้นมาใหม่จึงเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยสร้างการรับรู้และสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ให้กับชาวผู้ไทรุ่นใหม่ และมาตอกย้ำความเป็นผู้ไทให้กับชาวผู้ไทรุ่นเก่ามากยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่า การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ พิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฐานเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทของหมู่บ้านภูบ้านภูขึ้นมา เป็นการแสดงออกถึงความมีสำนึกทางชาติพันธุ์ของชาวผู้ไทในรูปแบบหนึ่ง ขณะเดียวกันผู้วิจัยยังมองว่า การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ พิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทของหมู่บ้านภูดังกล่าวก็เป็นเสมือน

เครื่องมือที่ช่วยสร้าง รื้อฟื้น และต่อยอดทางอัตลักษณ์ในการรับรู้ในความเป็นชาติพันธุ์ และสำนึกทางชาติพันธุ์ให้เกิดขึ้นกับชาวผู้ไทด้วย นอกจากนี้ก็ยังเป็นพื้นที่ของการถ่ายทอด และสืบสานความเป็นผู้ไทให้กับเยาวชนผู้ไทรุ่นหลัง ๆ ต่อไป

อย่างไรก็ตามแต่จากการที่ผู้วิจัยสังเกตวิถีชีวิตประจำวันของชาวผู้ไทบ้านภู ความมีสำนึกทางชาติพันธุ์ของพวกเขายังได้แสดงออกให้เห็นผ่านการยอมรับว่าเป็นผู้ไท “เมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวยังหมู่บ้าน ชาวบ้านก็จะดำเนินวิถีชีวิตเป็นปกติ เหมือนคนไทยอีสานทั่วไป แต่หากมีนักท่องเที่ยวหรือผู้วิจัยดูงานเดินทางเข้ามายังหมู่บ้าน เมื่อได้ก็ตามชาวบ้านพร้อมใจกันลุกขึ้นมาแสดงออกถึงตัวตนในความเป็นผู้ไทบ้านภู ชุดการแต่งกาย เป็นเสมือนเครื่องแบบชุดกลุ่มชาติพันธุ์ที่พวกเขาช่วยกันประดิษฐ์สร้างขึ้น เพื่อแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ ออกมาต้อนรับแขกที่มาเยือนพร้อมหน้ากันทุกเพศทุกวัย” และยังได้ร่วมกิจกรรมจนกว่าแล้วเสร็จถึงแยกย้ายกันกลับบ้าน

ขณะเดียวกันการพูดถึงเรื่องราวประวัติความเป็นมาของตนเองว่าเป็นใคร มีบรรพบุรุษมาจากไหนให้ผู้วิจัยฟัง การสื่อสารกันเป็นภาษาผู้ไทระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้าน และตำบล การแต่งกายแบบพื้นเมือง หรือแบบผู้ไทด้วยการใส่ผ้าซิ่นลายขวางสีแดงดำ ของผู้หญิงสูงอายุ การปฏิบัติตนตามความเชื่อค่านิยมและขนบธรรมเนียมของชาวผู้ไท เช่น การตั้งน้ำดื่มไว้หน้าบ้านตามความเชื่อที่ทำให้บ้านหลังนั้นมีกรรมดีเป็นสุข การกราบไหว้บูชาปู่ “ผีปู่ตา” บรรพบุรุษผู้ก่อตั้งและคุ้มครองชุมชนชาวผู้ไทในบ้านภู และการประกอบพิธีกรรมประเพณีต่าง ๆ ตามความเชื่อเป็นต้น ในขณะที่เดียวกันสำนึกทางชาติพันธุ์ของพวกเขามีความเข้มข้นสูงขึ้นเมื่ออยู่ในบริบทการท่องเที่ยว หรือในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ซึ่งสังเกตได้จากการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรือความเป็นผู้ไทที่มีความชัดเจนมากขึ้น นอกเหนือจากภาษาพูดที่มักพบเห็นในชีวิตประจำวัน เป็นส่วนใหญ่

การบริหารการพัฒนาและกระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไท ผ่านพื้นที่สำคัญ ๆ อาทิ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู สถานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไท หมู่บ้านภู ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู สถานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทของ หมู่บ้านภู เกิดขึ้นจากกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมและล้นไหล เข้ามาในชุมชนบ้านภู อันเป็นผลของนโยบายรัฐที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ภายในประเทศ พร้อม ๆ กับความต้องการสร้างเสริมรายได้ของชาวบ้านในท้องถิ่น และความต้องการแสดงตัวตนของคนในท้องถิ่นให้คนภายนอกได้รู้จัก จึงทำให้ชาวบ้านภู เกิดการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและลานวัฒนธรรมผู้ไทของหมู่บ้านภูขึ้นเพื่อตอบสนองต่อบริบทและความต้องการดังกล่าวของคนในชุมชน โดยชาวผู้ไทบ้านภูได้มีการปรับตัวตนด้วยกระบวนการอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ “การสร้างประดิษฐ์ของใหม่” การรื้อสร้างของเก่ายังคงความดั้งเดิม การผลิตซ้ำของเดิมที่ใช้อยู่ และนำอัตลักษณ์ความเป็นผู้ไทของพวกเขามาใช้ประโยชน์ท่ามกลางบริบทเหล่านี้เพื่อความอยู่รอด เป็นที่รู้จักและสร้างความมีศักดิ์ศรีให้แก่พวกเขา

เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนทำให้ชาวผู้ไทต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทดังกล่าว คือ มีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวขึ้นมาในชุมชน ทั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู ฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและลานวัฒนธรรมผู้ไทหมู่บ้านภู กลุ่มพ็อนรำ กลุ่มทำขันโตกพาแลง และกลุ่มโฮมสเตย์ (Home Stay) โดยชาวบ้านได้ผันตัวเองมาประกอบอาชีพทางด้าน การท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม ซึ่งได้ทำให้เกิดอัตลักษณ์ทางด้านอาชีพซ้อนทับ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ขึ้นมา ผู้ที่ไม่เคยเป็นพ่อค้าแม่ค้าก็ต้องปรับเปลี่ยนตัวเองมาเป็น พ่อค้าแม่ค้าขายสินค้าและบริการตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน ในขณะที่เดียวกันความเป็น พ่อค้าแม่ค้าก็ถูกแสดงออกร่วมกันความเป็นผู้ไทของชาวบ้านด้วย

นอกจากนี้ กระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนยังได้ทำให้ชาวบ้านภู ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรือนิยามความเป็นผู้ไทขึ้นมาใหม่ โดยหวนกลับไปหา ความเป็นผู้ไทแบบดั้งเดิมเพื่อนำมาเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นอัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ผู้ไทที่แสดงออกมาผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสถานที่ต่าง ๆ ก็ไม่ได้เป็น การนำเสนอโดยหวนกลับไปหาความเป็นผู้ไทดั้งเดิมเสียทั้งหมด แต่ได้มีการปรับให้สวยงาม แปลกใหม่และมีความตื่นตาตื่นใจมากขึ้นด้วย โคนชาวบ้านได้นำเสนออัตลักษณ์ความเป็น ผู้ไทของพวกเขาผ่านสถานที่และกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ การท่องเที่ยวในชุมชน อันได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู ฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทของหมู่บ้านภู กลุ่มการแสดงทางวัฒนธรรม กลุ่มทำขันโตก กลุ่มโฮมสเตย์ และกลุ่มทอผ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู ฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทหมู่บ้านภู ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอันสำคัญของชุมชนนั้น ชาวผู้ไทได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวนี้ ในการนำเสนอ

หรือแสดงอัตลักษณ์ความเป็นผู้ไทของพวกเขาอย่างเต็มที่ ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไท ที่ถูกนำเสนอผ่านทั้ง 3-6 สถานที่ภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนนั้นล้วน ได้ผ่านการบริหารการพัฒนาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ

2.2.2 การนิยามความเป็นผู้ไทหมู่บ้านภู

จากกระแสโลกาภิวัตน์และนโยบายการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งภายใต้บริบท ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เห็นได้ว่า การนิยามความเป็นผู้ไทในกรณีของศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูนี้ได้ มีการนิยามความเป็นผู้ไทแตกต่างไปจากฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทของหมู่บ้านภู เป็นต้น เพราะศูนย์เรียนรู้ชุมชน บ้านภูนั้น ได้เกิดขึ้นในช่วงที่ชุมชนต้องการรื้อฟื้นความเป็นความเป็นผู้ไทขึ้นมาใหม่ ประกอบกับ กระแสการท่องเที่ยวที่หลั่งไหลเข้ามาในชุมชนมีมากขึ้น จึงทำให้การนิยามความเป็นผู้ไท เพื่อเสนอในบริบทดังกล่าว เป็นไปในลักษณะของการนำเสนอความเป็นผู้ไทแบบโบราณ ดั้งเดิมที่เน้นความเป็นผู้ไทแท้ โดยพยายามที่ไม่ปรุงแต่งหรือปรับเปลี่ยนให้ผิดเพี้ยนไปจาก ความเป็นของแท้ดั้งเดิม เพื่อช่วยอนุรักษ์สืบสาน และรื้อฟื้นความเป็นผู้ไทให้เกิดขึ้นกับคน ในชุมชน

ขณะเดียวกันเป็นการประกาศความเป็นผู้ไทแบบของแท้ให้คนอื่นได้รับรู้ ผ่านกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน ในขณะที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูฐานเรียนรู้วิถีชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทของหมู่บ้านภู เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในช่วงที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกำลังได้รับความนิยมจากสังคม เป็นอย่างมาก และการหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนมีมากกว่าปีก่อน ๆ ประกอบการที่ชุมชนต้องการส่งเสริมรายได้ของคนในชุมชนให้มากขึ้น การนิยามความเป็นผู้ไทจึงเน้นไปในลักษณะของความเป็นผู้ไทแบบสวยงามอลังการ อันบริสุทธิ์เป็นผู้ไทแท้ เป็นสำคัญ เพื่อสร้างความประทับใจ ความตื่นตามตื่นใจดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว ชาวบ้านภูเป็น “ผู้ไท” ความเป็นชาติพันธุ์นี้เกิดขึ้นจากการมองตนเองและคนอื่นมองว่า มีความแตกต่างและลักษณะเฉพาะดังที่ชาวบ้านภู บอกให้เห็นว่าภาษาของตนเป็นภาษา ผู้ไทที่แตกต่างจากภาษาอีสานทั่วไป มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมแตกต่างจากคนอีสานและคนไทย ภาคกลางชาวบ้านภูมีสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็น “ผู้ไท” อยู่ก่อนแล้วในชีวิตประจำวัน แต่ชาวบ้านภูยังมีการสร้างลักษณะความเป็นผู้ไทบางอย่างในบริบทของการท่องเที่ยวด้วย เช่น การแต่งกายที่ชาวบ้านไม่ได้แต่งกายในแบบที่ใช้สวมใส่เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวใน

ชีวิตประจำวันของตนซึ่งที่มาของการสร้างอัตลักษณ์ผู้ไทของชาวบ้านนี้มีจุดเริ่มต้นที่ชาวบ้านที่อยู่กลุ่มผู้นำกิจกรรมของบ้านภูตองการให้บ้านภูกลายเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างมากในการกำหนดและสร้างอัตลักษณ์ของตนผ่านรูปแบบต่าง ๆ ที่เห็นได้เป็นรูปธรรมทั้งการนำเงินของหมู่บ้านมาสร้าง “เรือนผู้ไท” ที่ลานวัด การกำหนดรูปแบบ “ชุดผู้ไท” ที่สวมใส่ในกิจกรรมท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ตลอดจนการนำ “แกงหวาย” มาประกอบในสำหรับอาหารเย็นของนักท่องเที่ยวรวมทั้งการแสดงฟ้อนผู้ไท (พรรณพพร ภิรมย์วงศ์, 2552, หน้า 174) สิ่งต่าง ๆ ที่ชาวบ้านเลือกมานำเสนอในบริบทการท่องเที่ยวนี้บางอย่างก็เป็นรูปแบบใหม่ที่มีชีวิตชีวิตในความเป็นจริงที่เคยเป็นมาในอดีต อาทิ ไม่มีการเลี้ยงสัตว์ไว้ตามบริเวณบ้านหรือใต้ถุนบ้าน ไม่ว่าจะเป็ด ไก่ หรือ สุนัข ซึ่งผู้นำ กิจกรรมนั้นมีข้อกำหนดให้ชาวบ้านนำวัวควายไปเลี้ยงหรือสร้างคอกเลี้ยงไว้รอบนอกหมู่บ้าน เพื่อมิให้เกิดความสกปรกมีกลิ่นสัตว์มารบกวนกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพักโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน ฉะนั้นถ้าไปบ้านภูแล้วเราไม่เห็นสัตว์ต่าง ๆ เดินเล่นพานเทาไรนั่น

ด้วยเหตุนี้รูปแบบที่ชาวบ้านได้ทำการจัดการภายในชุมชนของตน จึงมุ่งนำเสนอภาพเพื่อการท่องเที่ยวเป็นหลัก อันเป็นการสร้างอัตลักษณ์ที่มีรูปธรรมให้เห็นชัดเจน ทั้งการแต่งกายแบบผู้ไท อาหารการกินที่เอ่ยอ้างว่าเป็นแบบผู้ไทแบบดั้งเดิม ตลอดจนศิลปะและการแสดงแบบผู้ไท การร้องรำทำเพลงแบบผู้ไท อยู่อาศัยในเรือนผู้ไท ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ของผู้ไทบ้านภูในบริบทของการท่องเที่ยวเป็น “อัตลักษณ์เชิงรูปธรรม” ที่สามารถเห็นได้อย่างเด่นชัดในสายตาของนักท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป ช่วงที่มีการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและอาคารเฮือนผู้ไทแผ่นดินนั้นเป็นช่วงที่ชุมชนต้องการรื้อฟื้นความเป็นผู้ไทขึ้นมาใหม่หรืออยู่ในช่วงกระแสการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่วัฒนธรรมของชุมชน ปี พ.ศ. 2542-2549 และเป็นช่วงที่การท่องเที่ยวได้หลังไหลเข้ามาในชุมชนมากขึ้น จึงทำให้การนิยามความเป็นผู้ไทเพื่อนำเสนอในบริบทดังกล่าวเป็นไปในลักษณะของการนำเสนอความเป็นผู้ไทแบบโบราณดั้งเดิมที่เน้นความเป็นจริงของแท้ โดยชาวบ้านพยายามที่จะไม่ปรุงแต่งหรือเปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ดังกล่าวให้ผิดเพี้ยนไปจากของแท้ดั้งเดิม เพราะต้องการอนุรักษ์สืบสาน และรื้อฟื้นความเป็นผู้ไทในชุมชนในขณะเดียวกันก็เป็นการประกาศความเป็นผู้ไทแบบของแท้ให้คนอื่นได้รับรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู ฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.3 การเลือกสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไท หรือความเป็นผู้ไทของบ้านภูตามคำนิยามที่กำหนดขึ้น สัญลักษณ์ที่ถูกเลือกขึ้นมานำเสนอผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู ฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มทอผ้า องค์การชุมชนต่าง ๆ คือ สัญลักษณ์ชุดเก่าเมื่อ 100 กว่าปีที่แล้ว เป็นชุดกลุ่มชาติพันธุ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายแบบชาวผู้ไท ภาษาผู้ไท อาหารกินแบบผู้ไทการทอผ้าและจักสาน อีกทั้งวิถีชีวิตแบบพอเพียงคือ “ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก”

จากการสัมภาษณ์อาจารย์บุญธรรม และอาจารย์ถวัลย์ ได้ให้ข้อมูลว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรือทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทในช่วงปี 2542 นั้น แทบไม่มีหลงเหลืออยู่เลย นอกจากภาษาผู้ไทเท่านั้นที่ยังพอพบเห็นว่ามีการใช้พูดคุยกันอยู่ในกลุ่มผู้ใหญ่บางกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป จากความสูญหายของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าว อาจารย์จึงได้คิดรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่โดยกระทำควบคู่กันไปกับการเปิดหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน “รูปแบบโฮมสเตย์”

แต่จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เลือกมาใช้เพื่อแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้น ไม่ได้นำเอาสัญลักษณ์เก่ามาใช้เพียงอย่างเดียว แต่ได้มีการประดิษฐ์สัญลักษณ์ขึ้นมาใหม่ด้วยคือ การพ่อนรำแบบผู้ไท การพ่อนผู้ไท การพ่อนผู้ไทสามเผ่า ประเพณีการกินขันโตกอาหารการกินพื้นบ้านชาวบ้านภูในอดีตและประวัติศาสตร์ชาวผู้ไทบ้านภู เพราะจากการศึกษาเอกสารและสอบถามจากผู้รู้หลาย ๆ ท่าน สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ นี้ ชาวผู้ไทบ้านภูไม่เคยมีสัญลักษณ์เหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่อาจารย์ถวัลย์ อาจารย์บุญธรรมและคณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ร่วมกันกำหนดสร้างขึ้นมาใหม่ โดยนำสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทดั้งเดิมมาเป็นพื้นฐานในการประดิษฐ์สร้างสัญลักษณ์ดังกล่าว การนำสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมมานำเสนอหรือแสดงออกถึงความเป็นผู้ไทที่อาจารย์ทั้งสองท่านเลือกไว้มาใช้นั้น ได้กระทำผ่านวิธีการต่าง ๆ ตามรายละเอียดดังนี้

2.2.3.1 การรื้อสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์คือ การนำของเก่าหรือการใช้ของเก่านำมาใช้ใหม่ การสร้างสัญลักษณ์ความเป็นผู้ไทในวิธีการนี้ เป็นการนำเอาสัญลักษณ์ที่สูญหายไปหรือกำลังจะสูญหายไปแล้วนำกลับคืนมาใช้ใหม่ หรือทำการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ โดยภาษาผู้ไทนั้นอาจารย์ได้ทำการรณรงค์ให้ผู้ที่มาทำงานที่สถานที่จัดกิจกรรมท่องเที่ยวพูดภาษาผู้ไทแบบดั้งเดิมที่เป็นภาษาผู้ไทและสำเนียงแท้ ๆ ซึ่งภาษาผู้ไทนี้ได้ถูก

นำเสนอผ่านการพูดคุยกันของชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นนำเสนอ
ให้นักท่องเที่ยว

ส่วนเสื้อผ้าแบบผู้ไทที่นำกลับมาใช้ใหม่นั้นคือ การแต่งกายของผู้หญิง
ชาวบ้านจะนุ่งผ้าซิ่นลายขวาง สวมเสื้อแขนกระบอกกระดุมแบบเชือกถักขอดเป็นปม
ส่วนผู้ชายการแต่งกายนุ่งกางเกงขายาวผ้าฝ้าย ‘กางเกงขาก๊วย’ ลักษณะคล้ายกางเกง
ชาวเลสวมเสื้อแขนยาวกระดุมแบบเชือกถักขอดเป็นปม สัญลักษณ์นี้ได้ถูกนำเสนอผ่าน
กลุ่มคนที่เข้ามาทำกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดตั้ง
ขึ้นเพื่อเป็นการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว หรืออยู่ที่บ้านปกติเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาใน
ชุมชน แต่ถ้าเวลาปกติธรรมดาอยู่ที่บ้านเมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาหมู่บ้าน
ชาวบ้านแต่งกายเหมือนคนอีสานทั่วไป

นอกจากนั้นยังนำสัญลักษณ์เหล่านี้จัดแสดงอยู่ในศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้วย
คือ ผ้าทอลายขวาง ลายจก และลายก้านคอควาย เป็นชุด ๆ แสดงไว้ประกอบหุ่น
ซึ่งจัดโชว์ให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้ชมภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ส่วนอาหารแบบผู้ไทอันเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ทางชาติ
พันธุ์ ‘ผู้ไท’ ก็ได้ถูกนำกลับมาใช้ใหม่หรือรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่เช่นกัน อาหารแบบผู้ไทก็เช่น
แกงไก่ใส่หอยวาย แกงโสร้ง แกงอ่อมไก่ แกงผักชะอม แกงบวบ ลาบคั่ว แจ่วซ้อมผู้ไท แกงกระ
บั้ง เป็นต้น อาหารแบบผู้ไทอันเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมนี้ได้ถูกนำเสนอด้วยรูปแบบ
ของขันโตกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการจัดเลี้ยงขันโตกเป็นหมู่คณะ

งานหัตถกรรมแบบผู้ไท เช่น จักสานสิ่งของเครื่องใช้ด้วยไม้ไผ่และการทำ
พานบายศรีสูตรขวัญ นั้นก็ได้นำกลับมาใช้ใหม่หรือรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่เช่นกัน ซึ่งสัญลักษณ์
ในด้านนี้ได้ถูกนำเสนอให้เห็นในรูปแบบของการฝึกสอนเยาวชนที่เข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรม
ผู้ไท โดยมีการสอนเยาวชนสานกระติบข้าวเหนียว เครื่องมือจับสัตว์และได้ถูกนำเสนอ
ด้วยการจัดทำพานบายศรีสูตรขวัญ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน ซึ่งก่อน
ชาวบ้านจะจัดกิจกรรมกินพางด้วยขันโตก เป็นพิธีการบายศรีสูตรขวัญให้แก่
นักท่องเที่ยว นอกจากนั้นสิ่งของเครื่องใช้ก็ยังถูกจัดแสดงร่วมกับวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ในศูนย์
เรียนรู้ชุมชนด้วย

2.2.3.2 การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไท ‘การประดิษฐ์ขึ้นใหม่’
ในวิธีการนี้ เป็นการประดิษฐ์สัญลักษณ์ที่ยังไม่เคยมีขึ้นมาใหม่เพื่อเพิ่มเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง
ของสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นผู้ไท จากการศึกษาพบว่า สัญลักษณ์ที่อาจารย์ถวัลย์

อาจารย์บุญธรรมและคณะเลือกประดิษฐ์สร้างขึ้นมาใหม่ คือ การพ้อนรำ โดยอาจารย์มองว่าศิลปะการรำผู้ไทที่ชุมชนมีอยู่ก่อนเดิมนั้นไม่ได้เป็นศิลปะการรำราชของคนที่ไทแต่เป็นศิลปะการพ้อนรำของคนไทยภาคกลางและคนลาวอีสานมากกว่า เพราะอาจารย์สังเกตเห็นจากการที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยในพื้นที่อื่น ๆ มีการพ้อนผู้ไทเช่นกัน อาจารย์จึงได้ประดิษฐ์สร้างการพ้อนรำขึ้นมาใหม่ โดยนำเอาสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเป็นผู้ไทที่รับมาจากการศึกษาเอกสารมาเป็นพื้นฐานสร้างการพ้อนรำแบบผู้ไท

จากการศึกษา ชุดพ้อนรำนั้นอาจารย์ได้นำเอาชุดการแต่งกายของหญิงชาวผู้ไทในช่วงสมัยเมื่อร้อยกว่าปีมาเป็นพื้นฐานในการสร้างเป็นชุดพ้อนรำ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นอาจารย์ได้สร้างขึ้นมาใหม่ให้มีความเป็นพื้นบ้านมากขึ้น ชุดการแต่งกายที่อาจารย์นำมาเป็นแบบในการประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ ‘ชุดพ้อนรำ’ มีลักษณะดังนี้

ผู้หญิงมีการเกล้าผมสูง มีการปักดอกไม้ไว้ที่ผม โดยดอกไม้ส่วนใหญ่ที่นำมาประดับมักเป็นดอกไม้หอมสีสุภาพ ส่วนการแต่งกายแต่งด้วยการห่มสไบหรือคาดอกด้วยผ้าแถบแล้วมีผ้าพาดบ่า หรือใส่เสื้อแขนกระบอกแล้วห่มด้วยสไบทับ นุ่งซิ่นลายขวางแล้วต่อตีนซิ่นด้วยจกมีเครื่องประดับร่างกายด้วยตุ้มหูที่มีลักษณะเป็นแผ่นเงินหรือทองคำนำมาม้วนแล้วใส่เข้าไป สวมสร้อยเงิน สวมกำไล สวมแหวนที่หัวแหวนมีลักษณะเป็นแก้วหรืออัญมณี ชุดแต่งกายที่นำมาเป็นแบบนี้ อาจารย์ได้นำมาปรับเปลี่ยนเพียงเล็กน้อยในเรื่องการประดับตกแต่งร่างกายด้วย โดยเพิ่มให้มีการนำเอาเข็มขัดเข้ามาประดับตกแต่ง เพื่อใช้ในการคาดผ้าซิ่นที่สวมใส่ไม่ให้หลุดลงได้ด้วย เพราะหญิงชาวผู้ไทในอดีตไม่นิยมคาดเข็มขัดกัน แต่ใช้วิธีทบและขมวดปมผ้าซิ่นแทน

ส่วนดนตรีที่ใช้ประกอบในการพ้อนรำที่ลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภูนั้น อาจารย์ได้เลือกใช้ดนตรีผู้ไทแบบดั้งเดิม แต่มีการปรับเปลี่ยนไปบ้าง โดยมีเครื่องดนตรีหลักที่ใช้เล่นของวงดนตรี ‘หนุ่มผาขาวสาวผาแดง’ คือ กลอง ฉิ่ง พิณ แคนโหวด และกลองชุดที่เป็นเครื่องดนตรีสมัยใหม่ เล่นเป็นเพลงประกอบในการพ้อนรำ ซึ่งการพ้อนรำส่วนใหญ่ของที่นี่มีการพ้อนผู้ไท พ้อนผู้ไทสามเผ่า พ้อนซิ้ง และพ้อนลาวกระทบไม้ อันเป็นกระบวนการแบบโบราณของศิลปะการรำราชแบบชาวผู้ไท สัญลักษณ์ในส่วนนี้ถูกนำเสนอโดยกลุ่มรำหรือกลุ่มการแสดงของเยาวชนบ้านภู ซึ่งมีการแสดงเพื่อเป็นการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมและแสดงให้ชมเมื่อมีการจัดงานเลี้ยงขันโตก เป็นการจัดแสดงช่วงที่นักท่องเที่ยวนั่งกินเลี้ยงขันโตกอยู่เพื่อสร้างความเพลิดเพลินให้แก่นักท่องเที่ยว

ประเพณีกินเลี้ยงขันโตก เป็นอีกประเพณีหนึ่งที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อเพิ่มเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นผู้ไท นำเสนอในลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู ประเพณีไม่เคยมีในวิถีชีวิตของชาวบ้านภู แม้กระทั่งอาจารย์ถวัลย์เองก็ยอมรับว่าชาวบ้านภูไม่เคยมีประเพณีเลี้ยงขันโตกมาก่อน ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษก็ไม่เคยมีปรากฏ ซึ่งอาจารย์ได้ให้ข้อมูลว่า ได้เอาแบบงานเลี้ยงขันโตกมาจากชาวผู้ไทจังหวัดกาฬสินธุ์และวัฒนธรรมขันโตกจากภาคเหนือมาปรับใช้เป็นฐานการสร้างประเพณีดังกล่าวขึ้น ลักษณะของประเพณีดังกล่าวมีดังนี้ ประเพณีงานเลี้ยงขันโตก เป็นประเพณีงานเลี้ยงของทางภาคเหนือที่นิยมจัดสำหรับอาหารใส่โตก ซึ่งก่อนที่กินโตกนั้นจะต้องมีการแห่โตกเพื่อมามอบให้กับแขกผู้ที่มาร่วมงานก่อน ขบวนแห่โตกจะนำหน้าด้วยกลุ่มเพื่อนรำของเหล่ารำเมื่อแห่โตกมาถึงกลุ่มผู้ร่วมงานที่นั่งกันอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ละ ประมาณ 5 คน ก็วางโตกลงส่วนบนเวทีก็มีการแสดงเพื่อนรำประกอบการกินโตกเพื่อสร้างความเพลิดเพลินให้แก่มาร่วมงาน

สัญลักษณ์ในส่วนนี้ได้ถูกนำเสนอผ่านลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู ซึ่งมีการจัดขึ้นทุกครั้งเมื่อนักท่องเที่ยวมาเป็นหมู่คณะและประสงค์จัดงานเลี้ยงแบบกินเลี้ยงขันโตก ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านภู เป็นสัญลักษณ์อีกส่วนหนึ่งที่ถูกอาจารย์ถวัลย์และคณะประดิษฐ์สร้างขึ้นมาจากภายใต้บริบทของการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเป็นตัวตนของคนผู้ไทให้มีความสมบูรณ์ขึ้น ที่ได้สร้างขึ้นนั้นเป็นการผูกโยงตนเอง ชาวผู้ไทบ้านภูให้เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาวผู้ไทที่อพยพมาอาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยกล่าวไว้ในประวัติศาสตร์ชุมชนว่า ชาวผู้ไทบ้านภูเป็นลูกหลานของเจ้าเมืองหนองสูง “พระไกรสรราช” ต่อมาปี พ.ศ. 2450 เมืองหนองสูงได้ปรับเปลี่ยนฐานะเป็นอำเภอหนองสูงจนถึงปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ดังกล่าวมักถูกเล่าถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยวมาเยือนฟังเสมอ ดังคำบอกเล่าบางส่วนของอาจารย์ถวัลย์ที่ว่า “ชาวผู้ไทบ้านภู แต่เดิมมีถิ่นกำเนิดอยู่ที่เมืองอ้อคำเขียว เมืองวังและน่าน้อยอ้อยหนู ...” (ถวัลย์ ศิวขำ, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2548)

2.2.3.3 การผลิตซ้ำ “ใช้ของเดิมที่มีอยู่”

อาจารย์ถวัลย์และคณะ ดำเนินงานในวิธีนี้เป็นการสร้างโดยนำเอาสัญลักษณ์ที่ยังคงเหลืออยู่แล้วนำมาสร้างนำเสนอเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นผู้ไทจากการศึกษา พบว่า สัญลักษณ์ที่อาจารย์คัดเลือกผลิตซ้ำขึ้นมาในเวทีการแสดงความเป็นผู้ไท ในหนึ่งวันอาจทำกิจกรรมหลาย ๆ ครั้ง แล้วแต่จำนวนคณะนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชนคือ ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ (บายศรีสู่ขวัญ) และอีกประเพณีวัฒนธรรมหนึ่ง

ที่ผู้วิจัยเห็นทุกครั้งที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงและลงจากรถ ชาวบ้านพากันแห่กลองตุ้มพร้อมทั้งแสดงวิถีชีวิตชาวผู้ไทบ้านภูประกอบการแต่งแต่ละครั้งด้วยการแสดงความยินดีดีใจที่นักท่องเที่ยวเข้ามายังชุมชน ซึ่งทั้งสองสัญลักษณ์เป็นสิ่งที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านภูแต่ดั้งเดิมเมื่อมีแขกทางไกลใกล้ไปมาหาสู่กัน

2.4 การนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านภูในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนในวิธีการนี้ ชาวบ้านภูได้ดำเนินงานตามกระบวนการของอัตลักษณ์แล้วอาจจะมีถูกปรับเปลี่ยนหรือนิยามขึ้นมาใหม่ เพื่อนำเป็น ‘จุดขาย’ ในการท่องเที่ยวนี้ ได้ถูกนำเสนอผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู ฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มทอผ้า องค์กรชุมชนต่าง ๆ ด้วยสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น หากกล่าวไปแล้วอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทเป็นที่รู้จักกันไปทั่วโลกซึ่งในหลายประเทศมีกลุ่มคนผู้ไทอาศัยอยู่ แต่ไม่ว่าอยู่ที่บ้านภูหรืออยู่ที่ใดก็ตาม อัตลักษณ์ถูกสร้าง รื้อสร้าง ผลิตซ้ำหรือนิยามขึ้นมาใหม่เพื่อนำเสนอเพื่ออะไรบางอย่าง ชาวบ้านภูนำเสนอเพื่อเป็นจุดขายดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ถูกนำเสนอผ่านพื้นที่ทางสังคม

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู ได้แก่ ประวัติศาสตร์เรื่องราวความเป็นมาของบ้านภูสภาพทั่วไปของบ้านภู รวมทั้งเป็นสถานที่จัดแสดงศิลปวัฒนธรรม เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีพกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ฐานลดรายจ่าย เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องการทำสวนครัว และลดละเลิกอบายมุข ฐานเพิ่มรายได้ เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องสัมมาชีพ กลุ่มอาชีพและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ฐานประหยัด เรียนรู้เกี่ยวกับการออมและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ธนาคารหมู่บ้าน ฐานเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ การสืบทอดภูมิปัญญา การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ฐานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เรียนรู้การใช้วัตถุดิบในชุมชนประกอบอาชีพปลูกต้นไม้ รักษาป่า แหล่งน้ำ และฐานเอื้ออาทร เรียนรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือคนด้อยโอกาสในชุมชน และรู้รักสามัคคี

ลานวัฒนธรรมผู้ไทของหมู่บ้านภู ได้แก่ บายศรีสูตรขวัญ การแสดงวงดนตรีพื้นเมือง กินขันโตก ชมการแสดงฟ้อนผู้ไทและชมการแสดงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทลงช่วงเย็นฝ่าย ทุกพื้นที่ชาวบ้านได้นำสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมคือภาษาผู้ไท การแต่งกายด้วยชุดแบบกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทแบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ทั้งหญิงและชายที่เข้ามาร่วมทำงานแต่ละแห่งแต่ละครั้ง ได้มีการจัดแสดงวัตถุสิ่งของที่อยู่ในศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภู

อันแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวผู้ไทที่นิยมขึ้นมาใหม่ เช่น เสื้อแบบพื้นเมืองของคนผู้ไทอดีต ผ่าซิ่นลายขวาง ลายจก และลายก่อกอนคอควาย (ลายซิ่นทิวของชาวผู้ไทอีกลายหนึ่ง) งานหัตถกรรม เช่น งานปักลายเสื้อผู้ไท ถักทอผ้าทอพื้นเมือง นอกจากนี้ยังมีการฝึกเด็ก และเยาวชนให้หัตถกรรมสานไม้ไผ่ และปักลายออกแบบลายเสื้อปักมือชาวผู้ไทด้วยเป็นต้น

การพูดคุยกันด้วยภาษาผู้ไทที่มีคำศัพท์และสำเนียงผู้ไทแท้จริง อาจารย์ถวัลย์ กำหนดให้คนมาร่วมทำงานในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละที่ใช้พูดคุยสื่อสารกันด้วยภาษาผู้ไท การจัดประเพณีเลี้ยงขันโตกเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการกินโตกเป็นหมู่คณะ การถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนให้นักท่องเที่ยวฟังโดย อาจารย์ถวัลย์ พร้อมทั้งร้องเพลงเกี่ยวกับวิถีคนผู้ไทบ้านภูในขณะเดียวกันนั้น การแสดงฟ้อนรำในชุดต่าง ๆ เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวและแสดงประกอบในงานเลี้ยงขันโตกให้นักท่องเที่ยวชม รวมทั้งการสอนเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่เรียนรู้การฟ้อนรำไปด้วยระหว่างการแสดง ซึ่งเด็ก ๆ เยาวชนฟ้อนรำอยู่ข้างเวทีการแสดงด้วย

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทที่ถูกปรับเปลี่ยนหรือนิยามขึ้นมาใหม่ เพื่อนำเสนอในศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทหมู่บ้านภู โดยผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ชุดแบบกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยว กำหนดให้ผู้ที่มาร่วมกิจกรรมทุกคนแต่งชุดพื้นเมืองชุดเผ่ารวมทั้งสินค้าทางวัฒนธรรมที่วางขายอยู่ในพื้นที่จัดแสดงและจำหน่ายไม่ว่าเป็นเสื้อแบบพื้นเมืองของคนผู้ไท ผ่าซิ่นทิวลายขวาง ลายจกและลายก่อกอนคอควาย ย่อมอาหารแจ่วซ๋อมผู้ไท ผลไม้ ผ้าทอพื้นเมือง เสื้อผ้าปักด้วยมือลวดลายต่าง ๆ แสดงสำนึกความเป็นผู้ไท นอกจากนี้ยังมีการพูดภาษาผู้ไทที่มีคำศัพท์ และสำเนียงผู้ไทแท้ ๆ ที่ทางคณะกรรมการ กำหนดให้คนที่มาร่วมทำงาน ทุกคนใช้พูดคุยกัน

ขณะเดียวกันส่วนประวัติศาสตร์ของชุมชนนั้น ได้ถูกนำเสนอออกมาผ่านการเล่าของ อาจารย์ถวัลย์ (ผู้นำการก่อตั้งกลุ่มเกี่ยวกับการท่องเที่ยวคนหนึ่ง) ให้นักท่องเที่ยวฟังส่วนการฟ้อนรำนั้น ได้นำเสนอเป็นการแสดงในชุดต่าง ๆ แสดงในช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงหมู่บ้าน และเข้ามายังศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูโดยพร้อมเพียงกันแล้ว ซึ่งวัน ๆ อาจเล่าหลายครั้งตาม จำนวนคนมาศึกษาดูงานและเข้ามาท่องเที่ยวแบบพักค้างคืนหรือไม่พักคืนก็ตาม อีกทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน

2.5 การนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านภูภายใต้การปฏิสัมพันธ์
ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของหมู่บ้านภูกับนักท่องเที่ยว สามารถ
อธิบายได้ดังนี้

ชาวบ้านภูที่เข้ามาร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ชาวบ้านที่อยู่ปกติในครัวเรือน
พร้อมใจกันแต่งกายชุดเผ่าผู้ไทบ้านภู เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนพร้อมทั้งพูดคุย
ทักทายนักท่องเที่ยวเหมือนกับบรว่าเคยรู้จักกันมาแล้วด้วยภาษาผู้ไทดั้งเดิม
แม้นักท่องเที่ยวอาจฟังไม่ค่อยรู้เรื่องก็ตาม โดยเฉพาะชาวบ้านที่เข้ามาร่วมกิจกรรม
อยู่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู ฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
และกลุ่มทอผ้า องค์กรชุมชนต่าง ๆ

การปะทะสังสรรค์กับคนในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่เข้ามาเที่ยวชม พวกเขา
มีการแสดงออกหรือนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองแตกต่างกันไปในแต่ละ
การปฏิสัมพันธ์หรือในแต่ละสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปคือ บางสถานการณ์ชาวบ้าน
แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หรือความเป็นผู้ไทน้อย แต่ในบางสถานการณ์
ชาวบ้านแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรือความเป็นผู้ไทมาก ดังนั้นสัญลักษณ์ทาง
วัฒนธรรมที่ชาวบ้านเลือกหยิบขึ้นมาใช้เพื่อ แสดงถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไท
ในแต่ละการปฏิสัมพันธ์นั้นจึงมีความแตกต่างกัน

‘การท่องเที่ยว’ ความเป็นรัฐถูกกำหนดออกเป็นนโยบายการพัฒนาประเทศ
ภายใต้รัฐไทยซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์และทุน
นิยมหลังไหลป่าเข้ามาถึงหมู่บ้าน หมู่บ้านชุมชนต้องมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งยอมรับต่อผู้
ต่อรองเพื่อการดำรงคงอยู่ ดังนั้นเมื่อชาวผู้ไทที่ร่วมทำงานอยู่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูฐาน
เรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทหมู่บ้านภู
ได้มีการปะทะสังสรรค์กับคนในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่เข้ามาเที่ยวชมกิจกรรมการท่องเที่ยว
เหล่านี้ พวกเขามีการแสดงออกหรือนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนแตกต่างกันไป
ในแต่ละการปฏิสัมพันธ์ หรือในแต่ละสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปคือ บางสถานการณ์
ชาวบ้านแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ความเป็นผู้ไทน้อย แต่ในบางสถานการณ์
ชาวบ้านแสดงอัตลักษณ์ทางพันธุ์ความเป็นผู้ไทมาก ขึ้นอยู่กับผู้ที่ชาวบ้านภูปฏิสัมพันธ์ด้วย
ดังนั้น สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ชาวบ้านเลือกหยิบขึ้นมาใช้เพื่อแสดง
ถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทในแต่ละสถานการณ์หรือในแต่ละสถานการณ์หรือในแต่ละ

การปฏิสัมพันธ์นั้น จึงมีความมากมายแตกต่างกัน เช่น เมื่อพวกเขามีการปฏิสัมพันธ์กับคนไทยที่ไปเที่ยวในศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทหมู่บ้านภู พวกเขาส่งออกถึงความเป็นผู้ไทด้วยการใช้ภาษาผู้ไทในการพูดคุยสนทนากับนักท่องเที่ยวมีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าแบบผู้ไทหรือเสื้อผ้าแบบพื้นเมือง แต่ในกรณีที่นักท่องเที่ยวฟังภาษาผู้ไทไม่รู้เรื่องพวกเขาใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสารแทนภาษาผู้ไท ในขณะที่ก็ยังคงแสดงออกถึงความเป็นผู้ไทอยู่ด้วยการใส่เสื้อผ้าการแต่งกายแบบผู้ไท กรณีนี้ จึงเกิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ซ้อนกันระหว่างความเป็นผู้ไทและความเป็นไทย แต่เมื่อพวกเขาได้มีการปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติ พวกเขาก็แสดงออกถึงความเป็นผู้ไทด้วยการแต่งกาย แบบพื้นเมืองเพียงอย่างเดียวในขณะที่ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารนั้นเขาได้เลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาในการสื่อสารแทนกรณีนี้ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงถูกแสดงออกน้อยลงเพราะการปฏิสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สัญลักษณ์ที่ถูกเลือกขึ้นมาใช้เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ดังกล่าวจึงมีเพียงกาย การแต่งกายด้วยเสื้อผ้าพื้นเมืองเท่านั้น ซึ่งในกรณีนี้ได้เกิดอัตลักษณ์ซ้อนกันระหว่างความเป็นผู้ไทและความเป็นต่างชาติขึ้นมา

ดังนั้น การนำเสนอหรือแสดงออกอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านภูในแต่ละการปฏิสัมพันธ์หรือในแต่ละสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทหมู่บ้านภูนั้นจึงถูกแสดงออกมากบ้างน้อยบ้างต่างกัน ภาพตัวแทนของความเป็นผู้ไทที่ชาวผู้ไตนิยามขึ้น เพื่อนำเสนอในแต่ละการปฏิสัมพันธ์ หรือในแต่ละสถานการณ์จึงแตกต่างกัน อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทหรือ ความเป็นผู้ไท จึงเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งคงที่ หากแต่ถูกปรับเปลี่ยนหรือนิยามขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะพวกเขาต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ และต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทที่นำเสนอผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และลานวัฒนธรรมผู้ไทของหมู่บ้านภู นี้จึงเป็นภาพตัวแทนความเป็นผู้ไทที่ถูกนิยามขึ้นในปัจจุบันท่ามกลางบริบทของการท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่ชุมชน โดยคนผู้ไทแห่งบ้านภูเองวิถีชีวิตวัฒนธรรมผู้ไทในบริบทของการท่องเที่ยวที่เราอาจทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้ได้ว่า เมื่อวัฒนธรรมถูกมองใหม่ว่าไม่จำเป็นต้องหมายถึงวิถีชีวิตเฉพาะถิ่นเสมอไป ความสำคัญของวัฒนธรรมทั้งในแวดวงวิชาการและปฏิบัติ การระดับชีวิตประจำวันของผู้คนจึงเพิ่มมากขึ้นอย่างผิดหูผิดตา การปะทะกันของ

ความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมแบบเดิมกับโลกาภิวัตน์หรือปฏิบัติการโลกาภิวัตน์ (Globalizing Practices) ซึ่งหมายถึง “การเปลี่ยนการดำรงอยู่ทางสังคมและทางวัตถุให้กับโลกสมัยใหม่ ทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างสิ่งต่าง ๆ แบบใหม่และทำให้โลกในฐานะองค์รวมถูกสร้างขึ้นในลักษณะของเวที (Arenas) ที่เหมาะต่อการปฏิบัติการด้านตลาดด้านภูมิปัญญา ด้านสิ่งแวดล้อม และปฏิบัติการด้านอื่น ๆ

กรณีของชาวบ้านภูกับการ “ขาย” ความเป็นวิถีชีวิตวัฒนธรรมผู้ไทให้แก่นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสซึ่งเกิดภายใต้สถานการณ์การปะทะระหว่างความเป็นชาติพันธุ์กับการพัฒนาของสังคมเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้ “บ้านภู” กลายเป็น “ฐานการผลิต” สร้างชุมชนหรือพื้นที่ทางการค้า ทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ชาติและระดับโลกด้วย ดังจะเห็นว่ามีย่านนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งชาวตะวันตก ญี่ปุ่นที่ได้แวะเวียนเดินทางมาพักอาศัยสัมผัสสัมผัสกับวิถีชีวิตผู้ไทในบ้านภูด้วยเช่นกันแม้ว่าการซื้อขายและบริโภคการท่องเที่ยวของไฮมสเตย์จะเป็นเพียงการสร้างภาพตัวแทนแสดงผ่านสัญลักษณ์เท่านั้น แต่หากมองว่ากระบวนการสร้างภาพตัวแทนในฐานะตัวแทนของ วัฒนธรรมและปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์นั้น มีอำนาจในการครอบงำทางอุดมการณ์ในการสร้างระบบความคิด อุดมการณ์และวัฒนธรรมให้กลายเป็นระบบหลักของสังคมได้เช่นนี้ภาพชีวิตของชาวบ้านภูหมู่บ้านผู้ไท จึงเปิดประตูสู่สายตาของกลุ่มคนภายนอกได้คมชัดมากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต เพราะยุคสมัยนี้ “วัฒนธรรมขายได้” ตาม “Concept” ที่ว่าแปลง “คุณค่า” สู่มูลค่า” นั่นเอง

3. การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของหมู่บ้านภู

การบริหารการพัฒนาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทของบ้านภูเป็นการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวของชาวบ้านให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ซึ่งถือเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว โดยชาวบ้านภูได้พร้อมใจกันออกมาแสดงความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านภูมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้นั้น ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ คือ 1) คนในชุมชน 2) บริบทแวดล้อมที่ส่งต่อการจัดการท่องเที่ยว 3) หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว 4) นักท่องเที่ยว ผู้ท่องเที่ยวหมู่บ้านภู 5) การดำเนินงานจัดกิจกรรมท่องเที่ยวชาวบ้านภู 6) การจัดการบ้านพักไฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชาวบ้านภู 7) พื้นที่ที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชาวบ้านภู ตามรายละเอียดดังนี้

3.1 คนในชุมชน “ผู้ถูกท่องเที่ยว” กับ “ผู้จัดการท่องเที่ยว” ชาวบ้านและผู้นำในหมู่บ้านมีคุณลักษณะที่แตกต่างจากที่ชุมชนอื่นคือ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนการบริหารการพัฒนาหมู่บ้าน ผู้นำที่เป็นทางการเป็นฝ่ายหนุนเสริม ผู้นำทั้งสองกลุ่มเชื่อมประสานสร้างสรรค์งานร่วมกับชาวบ้านด้วยความเสียสละ มีการสื่อสารสร้างการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่องที่สำคัญจากที่ผู้วิจัยได้ร่วมกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่า ผู้นำมีความตั้งใจ มุ่งมั่นที่นำชาวบ้านทำกิจกรรมร่วมกัน มีใจรักห่วงใยชุมชน ‘รักถิ่นเกิด’ ทำงานโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อีกทั้งยังสร้างผู้นำรุ่นใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง คนกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไทบ้านภูมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ค่านิยม ความเชื่อและวิถีชีวิตผ่านการต่อสู้ต่อรองอำนาจเพื่อดำรงอยู่ในบริบทท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยมาร่วมกัน ‘คนผู้ไทบ้านภูเชื่อผู้นำ’ ศรัทธาผู้นำ รักพวกพ้องการขับเคลื่อนงานพัฒนาผ่านการออกแบบร่วมกันของคนในชุมชนสุดท้ายชาวบ้านที่เคยเป็นข้าราชการครูและทหาร ตำรวจ เป็นต้น ได้เสียสละทั้งกำลังกายและทรัพย์สินนำชาวบ้านบริหารการพัฒนาหมู่บ้าน

จากการสังเกตพบว่า ชาวบ้านภูไม่น่าสนใจสิ่งไม่ต้อออกไปสู่ข้างนอกชุมชน หากเกิดปัญหาพวกเขาจะร่วมกันแก้ไขด้วยชุมชนด้วยระบบเครือข่ายพ่อแม่แม่เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเหมือนใยแมงมุม ข้าราชการหรือผู้ทำงานไม่ถือยศถืออย่าง ทุกคนช่วยกันพัฒนาคนมีการศึกษามีงานการประจำทั้งราชการและเอกชนจำนวนมากเป็นต้นแบบที่ดี นอกจากนี้ยังได้รับการหนุนเสริมจากบุคคลภายนอกที่เคยมาทำงานร่วมกันในอดีตและเครือข่ายพี่น้องชาวบ้านภูที่ทำงานต่างจังหวัดอย่างต่อเนื่อง

3.1.1 ชาวบ้านภูกับการดูแลนักท่องเที่ยว

เมื่อมีแขกหรือนักท่องเที่ยวมาพักที่บ้านโฮมสเตย์ เจ้าของบ้านที่ดีดูแลแขกให้เกิดความประทับใจเมื่อกลับไปแล้วนำไปบอกต่อให้กับคนทั่วไปได้ว่ามาบ้านภูแล้วพึงพอใจมีความสุขและได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมผู้ไทอันงดงาม หากวันใดไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามานั้นชาวบ้านใช้เวลาในช่วงบ่ายถึงเย็นใช้ชีวิตตามปกติที่ทุ่งนาของตน แต่เมื่อมีแขกมาพักที่บ้านสมาชิกในบ้านอย่างน้อย 1 คน ยอมที่ไม่ไปนาตามปกติเพราะอยู่บ้านคอยดูแลแขก ซึ่งหากนักท่องเที่ยวมาเยือนบ้านภูในช่วงที่ชาวบ้านอยู่กับงานในนา เช่น ถูckyเกี่ยวข้าว ชาวบ้านเปรยว่า “มีแขกมาบ่อยช่วงนี้ เลยไม่ได้เกี่ยวข้าว ข้าวแห้งคาต้นหมดแล้ว”

ผู้วิจัยมาอยู่บ้านภู พักบ้านโฮมสเตย์ โดยชาวบ้านเรียกผู้ที่มาจากต่างถิ่น ที่มาเพื่อดูงาน หรือท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ทั้งมาเป็นกลุ่มใหญ่ 100 ถึง 300 คน หรือ 1 ถึง 2 คน ว่า “แขก” เมื่อคุณไม่ใช้คนในหมู่บ้าน และเดินทางไปเที่ยว ในหมู่บ้าน คุณก็จะกลายเป็นแขก ที่เจ้าบ้านต้องต้อนรับและดูแล ซึ่งเมื่อกำหนดว่า จะมีคณะมาดูงานในอีก 2-3 วันข้างหน้า ชาวบ้านที่อยู่ในกลุ่มคณะกรรมการโฮมสเตย์ ก็มาบอกตามบ้านว่า “เดี๋ยวจะพาแขกมาให้” เจ้าของบ้านก็มีระดับการดูแลมากขึ้นอยู่กับเจ้าบ้าน และแขกคนนั่นเอง โดยผู้วิจัยที่เคยเป็นแขกของชาวบ้าน ในการไปเก็บข้อมูลที่บ้านภู และได้อาศัยที่บ้านของชาวบ้าน ที่เข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์ เจ้าบ้านมีลักษณะในการดูแลต่างกันไป หากพักบ้านอาจารย์บุญธรรม ท่านตามคอยช่วยเหลือในการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลทุกอย่าง กลับมาพักได้นั่งพูดคุยกันในประเด็นต่าง ๆ และมีบ้านหลังหนึ่งมีลูกสาวอายุ 12 ขวบ น้องก็ตามผู้วิจัยไปในทุกที่ ทั้งเวลาเดินไปที่ต่าง ๆ ในหมู่บ้านพูดคุยกับชาวบ้านคนอื่นหรือแม่กระทั่งไปซื้อของที่ร้านค้า ระหว่างทางน้องก็ได้พบเพื่อนในวัยเดียวกัน และเพื่อนก็ชวนเล่นด้วย แต่น้องไม่เล่น ผู้วิจัยจึงบอกน้องว่า “ไปเล่นกับเพื่อนก็ได้ เพื่อนเขาอยากเล่นด้วยนะ” น้องตอบว่า “ไม่เอาหนูต้องอยู่กับลุง” ผู้วิจัยกลายเป็นลุงไปเสียแล้ว ซึ่งทำให้ผู้วิจัยรู้สึกแปลกใจกับคำพูดนั้นมาก ผู้วิจัยคิดเองว่าน้องเค้าคงได้รับการสั่งสอนจากพ่อแม่ ว่าให้ดูแลทุกคนที่เป็นแขก ที่ทำอะไรก็ต้องบริการ มีเพื่อนมาชวนเล่นก็ไม่ควรเล่น แต่เวลาที่น้องคอยบริการ และไปเป็นเพื่อนผู้วิจัยในทุกที่ เป็นเฉพาะช่วงที่โรงเรียนปิดภาคเรียน แต่ผู้วิจัยก็เจอแต่กับลูกสาวของบ้านหลังนี้เท่านั้น เมื่อผู้วิจัยเปลี่ยนบ้านไปอาศัยกับบ้านที่มีลูก อายุอยู่ในวัยมัธยมศึกษา หรือในบ้านมีเพียงตากับยาย ก็ไม่มีใครตามบริการไปทุกที่ มีบ้านหลังหนึ่งมีเด็กอยู่ในวัยอนุบาล ซึ่งคงเด็กเกินไป ที่จะทำหน้าที่ดูแลแขก น้องที่อยู่ในวัยอนุบาล จึงสนใจเล่นกับเพื่อนในวัยเดียวกัน มากกว่าอยู่กับพี่หรือการบริการแขก ในแบบใกล้ชิด อาจไม่เป็นทุกบ้าน แต่อยู่ที่พ่อแม่จะสั่งสอนลูกให้ลูกปฏิบัติเช่นไร ในเวลาที่มีแขกมาบ้าน

เมื่อเวลาที่ผู้วิจัยไปบ้านภู โดยเฉพาะในช่วงหลังๆ เจ้าของบ้านก็บอกให้ผู้วิจัยทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามใจบางครั้งผู้วิจัยตื่นมาไม่พบเจ้าของบ้านแล้ว เพราะเขาออกไปไร่นาสวนตั้งแต่เช้า จึงกินข้าวเช้า ที่เจ้าของบ้านเตรียมไว้ให้ และออกไปหาข้อมูลในหมู่บ้านเองบางครั้ง แต่บอกเจ้าของบ้านว่าเดี๋ยวออกไปบ้านชาวบ้านคนนั้น คนนี้เขาก็แค่รับรู้และไม่ได้ถามสิ่งใดเป็นพิเศษ แต่ก็เคยไปอาศัยบ้านหลังหนึ่งเจ้าของบ้านเป็นผู้ใหญ่แล้ว อยากรู้เป็นพิเศษว่า วันนี้ผู้วิจัยทำอะไร มีแผนการไปพูดคุยกับใครในวันนี้ ซึ่งผู้วิจัยคิดเองว่า

คงเพราะความเป็นห่วงว่า ผู้วิจัยได้รับความสะดวกต่าง ๆ ในหมู่บ้านหรือไม่ หรือว่ามีความปลอดภัยหรือไม่

ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลที่บ้านภูเป็นระยะๆ โดยไปครั้งหนึ่งผู้วิจัยอยู่ที่บ้านภู ประมาณ 1-2 สัปดาห์ ส่วนใหญ่เป็นวันเสาร์วันอาทิตย์เพราะผู้วิจัยทำงานราชการ อยู่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเรณูนคร บ้านที่ผู้วิจัยไปพักด้วยส่วนใหญ่ นั้นเมื่อถึงวันที่ ผู้วิจัยกลับเรณูนคร เจ้าของบ้านให้ผู้วิจัยช่วยเขียนคำบรรยาย ลงไปในสมุดเยี่ยม ซึ่งมีแขก ที่เคยมาพักบ้านหลังนั้นเขียนไว้ก่อนแล้ว ข้อความของแขกเหล่านั้นส่วนใหญ่ กล่าวถึงความประทับใจที่ได้มาในหมู่บ้านได้กินอาหาร และได้ชมการแสดงรวมไปถึงความ ประทับใจต่อเจ้าของบ้าน โดยผู้วิจัยเขียนข้อความไปในสมุดเยี่ยมในแนวทางการดังกล่าว เช่นกัน การที่ผู้วิจัยเดินทางมาจากเรณูนครเพียงคนเดียวมาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้ ย่อมรู้สึก ไม่คุ้นเคยกับสถานที่แม้ว่ามาในหมู่บ้านหลายครั้งแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่รู้สึกลึบคุ้นเคยเท่ากับ บ้านตนเอง แม้ชาวบ้านดูแลผู้วิจัยเหมือนกับว่าผู้วิจัยเป็นคนในหมู่บ้านมากขึ้นก็ตาม

ในครั้งหนึ่งเมื่อผู้วิจัย กลับบ้านเจ้าของบ้านที่ผู้วิจัยพักอยู่ด้วย ทำพิธีสู่ขวัญ ให้แก่ผู้วิจัยและมักมีของฝากติดมือเป็นประจำ เจ้าของบ้านคู่สามีภรรยา นี้ให้ผู้วิจัยเรียก ตนเองว่าพ่อแม่ และบอกกับผู้วิจัยว่า “มาอยู่หลายวัน กลับแล้วก็คิดถึงนะ” และมีชาวบ้านคนหนึ่งซึ่งอยู่บ้านใกล้กับผู้วิจัยไปพักก็มาผูกข้อมือให้ผู้วิจัยด้วย ผู้วิจัยรู้สึกแปลก ใจ เพราะจำได้ว่าตนเองเคยพบชาวบ้านคนนี้เพียงหนึ่งถึงสองครั้ง และไม่เคยพูดคุยกันเลย แต่ชาวบ้านคนนี้มาผูกข้อมือให้แก่ผู้วิจัย และบอกว่า ผู้วิจัยเหมือนลูกหลานของตน

การดูแลแขกของชาวบ้านจึงไม่ได้เป็นหน้าที่ เฉพาะเจ้าของบ้านดูแลเพียงแค่ว่า แขกที่มาพักที่บ้านของตนเท่านั้น ผู้วิจัยไม่แน่ใจว่าการที่ชาวบ้าน ซึ่งผู้วิจัยไม่เคยพูดคุยด้วย มาผูกข้อมือสู่ขวัญให้ผู้วิจัยนั้นเป็นการดูแลแขก บนความสัมพันธ์ที่แขก (Guests) มาพักกับ เจ้าของบ้าน และต้องจ่ายเงินให้เจ้าของบ้านตามความ (Hosts) เหมาะสมหรือไม่ ความสัมพันธ์ ระหว่างแขกและเจ้าของบ้าน จึงอาจมากกว่าการให้บริการด้านการท่องเที่ยว แต่มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ อันเป็นความสัมพันธ์ระดับปฐมภูมิอยู่ด้วย

รูปแบบการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้อย่างตายตัว เลื่อนไหลตามสถานการณ์ ได้เสมอ โดยเฉพาะหากแขกที่มาไม่คุ้นเคยกับความเป็นอยู่ของบ้านภู และมีพื้นฐานทาง วัฒนธรรมต่างกับชาวบ้านโดยสิ้นเชิง เช่น กรณีที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาที่บ้านภู แขกไม่ทำตามกฎของโฮมสเตย์ ที่ชาวบ้านตั้งไว้ โดยแขกไม่กินข้าวที่ชาวบ้านจัดให้ ชาวบ้าน เล่าให้ฟังว่า “ฝรั่งที่เขาไม่ค่อยกินข้าวเขากลับท้องเสีย เขากินแต่เหล้าซื้อพวกเหล้าออกมาดู

กัน พอเมาแล้วก็เมาอ้วกกัน และไม่ยอมอาบน้ำทั้งเย็นทั้งเช้าเลย พอเช้าทำข้าวต้มให้กิน ก็ไม่กิน เพราะเขามวนท้อง ก็ออกกรดไปลาวต่อ” ชาวต่างชาติ 2 คนนี้มาพร้อมโกตชาวไทย อีก 1 คน โดยชาวบ้านจัดพิธีส่งขวัญให้ และมีการพ้อนผู้ไทให้ดูด้วย ทั้งที่ชาวบ้านมีกฎว่า หากแขกมาน้อย ไม่จัดพิธีกรรมในเวลาเย็นให้ ซึ่งในคณะกรรมการโฮมสเตย์ของหมู่บ้าน กล่าวว่า “บายศรีมิไม่อยู่ในแพ็คเกจ เขาจ่ายแค่มากินข้าวและนอน แต่ที่เราทำให้เพื่อให้เขา ถ่ายรูปไปบอกเพื่อนเพื่อนเขาที่ต่างประเทศ เพื่อโฆษณาเราด้วย”

นอกจากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาบ้านภูเพียง 1 คืนแล้ว นักท่องเที่ยว ชาวตะวันตก เข้ามาท่องเที่ยวยังบ้านภูอีก ที่ชาวบ้านเล่าให้ผู้วิจัยฟัง ก็มีนักท่องเที่ยวชาว เนเธอร์แลนด์ 1 คน เคยมาอยู่ประมาณครึ่งเดือน และได้ไปเที่ยวข้าวกับ ชาวบ้านทุกวัน อีกกลุ่มหนึ่งก็เป็นนักท่องเที่ยวชาวตะวันตก มาเป็นคู่รักวัยหนุ่มสาวเจ้าของบ้านพัก โฮมสเตย์นักท่องเที่ยวต่างชาติ คู่นี้มาอาศัยอยู่ด้วย เล่าว่า “ฝรั่งผู้หญิงอยู่ง่ายกินง่าย อาหาร ขอแค่ไม่มีเนื้อสัตว์ ทำแกงพื้นบ้านให้เขา อาทิ ไข่เจียวกับข้าวเหนียวหรือกินกับพวก แกงผัก”

เจ้าของบ้านได้พานักท่องเที่ยวต่างชาติไปดำนาและหว่านแหแต่ได้ปลามาก็ ปล่อย และได้ทำไถ่อย่างให้นักท่องเที่ยวกิน โดยใช้ไก่ที่ตนเองเลี้ยงไว้ที่เลี้ยงนา นักท่องเที่ยว ทั้ง 2 ทำท่ากลัว เมื่อเจ้าของบ้านบอกว่า ไถ่อย่างที่กินเป็นไก่ที่เดินเดินอยู่นี้แหละ “เขาก็กลัวกลัว แต่พอลามเอาอีกไหม พวกเขายกบอกว่า เอา”

โดยมากนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาถึงหมู่บ้านเอง ชาวบ้านเดาว่า นักท่องเที่ยว อาจพบข้อมูลเกี่ยวกับบ้านภูทางอินเทอร์เน็ต จึงได้เดินทางมาเที่ยวเมื่อมาถึง ก็ถามหาโฮมสเตย์ ซึ่งแม่ฝรั่ง ภรรยาของผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 นั้นสามารถสื่อสารกับ นักท่องเที่ยว ต่างชาติได้ นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาในหมู่บ้าน จึงอาศัยที่บ้านของผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 การดูแลนักท่องเที่ยวต่างชาติ ไม่ต่างจากนักท่องเที่ยวชาวไทยนัก เพราะโดยหลักแล้ว สิ่งที่ชาวบ้านนำเสนอต่อนักท่องเที่ยวคือวิถีชีวิตปกติในชีวิตประจำวัน เรียกได้ว่าหากมาเที่ยวในหมู่บ้าน ในช่วงที่ไม่มีคณะดูงานกลุ่มใหญ่เข้ามาทำให้ชาวบ้าน ต้องรวมตัวกัน ออกไปยื่นเรียงแถวต้อนรับแล้วสามารถเห็นชีวิตของชาวบ้านในแบบ “ปกติ” มากกว่านักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่มใหญ่ ซึ่งใช้เวลาไปกับการศึกษาดูงานในฐาน เรียนรู้

ชาวบ้านมักเล่าบอกว่า คุณเคยพูดคุยสิ่งใดกับแขก ที่เคยมาพักอยู่ที่บ้าน ของตน เช่น แขกที่มาพักบ้านนี้ครั้งก่อนเขาบอกว่า ... ซึ่งเป็นการบอกเล่าว่าชาวบ้านกับ

แขกที่มาพัก อยู่ที่บ้านของตน พุดคุยอะไรกับตน หรือมีประสบการณ์ใดมาแลกเปลี่ยนว่า บ้านพวกเขามีการดำเนินงานสิ่งต่าง ๆ เหมือนกับบ้านภู แต่ชาวบ้านบอกเล่ากันในรูปแบบ การชูปชิตและเซ็งบ่นถึงแขกมีพฤติกรรมแปลก ๆ ชาวบ้านเห็นว่าแปลกไปจากความคุ้นเคย พวกเขามาก เช่น การที่ชาวบ้านพุดคุยกันเป็นประเด็นใหญ่ ถึงแขกต่างชาติ ที่มาพักแบบ โฮมสเตย์ และไม่ยอมกินข้าวที่ชาวบ้านเตรียมให้ และยังไม่อาบน้ำทั้งเช้าและเย็น ขนาดนั้น เป็นฤดูร้อน

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านและแขกโดยเฉพาะแขกที่มาศึกษาดูงาน และ ค้างคืนนั้นเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ไม่ว่าแขกเป็นคนภาคกลาง ภาคอีสาน หรือคนผู้ไท การบริการแขกเหมือนกัน เพราะขั้นตอนในการต้อนรับแขกที่มาเป็นกลุ่มคณะ ของบ้านภู ส่วนใหญ่เป็นชุดกิจกรรม (Package) คือ การจัดขบวนต้อนรับ การจัดฐานบรรยาย และ กิจกรรมตอนกลางคืนที่ลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู ต่างกันที่หากเป็นแขกที่มาจากภาคกลาง ชาวบ้านเตรียมข้าวสวยไว้ให้ด้วย จากเดิมที่อาหารเย็นกำหนดให้กินข้าวเหนียวนอกจากนี้ ยังมีความแตกต่างในการใช้ภาษาพูดระหว่างแขกและชาวบ้าน เช่น หากแขกเป็นคนภาค อีสานและแขกใช้ภาษาลาวพุดคุย ชาวบ้านอาจเข้าใจผิดกับคำบางคำที่แขกพูดได้ เพราะภาษาลาวกับภาษาผู้ไทมีการใช้คำที่แตกต่างกัน แต่ในเรื่องของการบริการและ ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างชาวบ้านของแขกนั้น เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน ไม่ว่าแขกเป็นคนภาค อีสาน หรือคนผู้ไทก็ตาม

3.1.2 ชาวบ้านภูแสดงการต้อนรับนักท่องเที่ยว

ชาวบ้านจัดการแสดงให้แขกมาเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็ก และมีกิจกรรม ในตอนเย็นบริเวณลานวัด ‘ลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู’ ได้ชมชาวบ้านสร้างอัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ผู้ไทขึ้นมาเรียกว่า “ลานวัฒนธรรม” โดยการแสดงวงดนตรีเครื่องดนตรีหลัก คือ โปงลาง แคน พิณ และกลอง นอกจากนี้ยังมีการตีตโหม ประกอบการรำด้วย มีนักร้องและ หมอลำ และรำไปด้วย นักดนตรีในวงดนตรีเป็นคนในหมู่บ้าน และคนบ้านเป้าผสมกัน รวมตัวกันตั้งวงดนตรีขึ้นประกอบด้วยผู้คนทุกเพศทุกวัยร่วมใจกันมาต้อนรับนักท่องเที่ยว

นอกจากวงดนตรีหมอลำแล้ว ยังมีการฟ้อนรำของผู้หญิงผู้ชายของชาวบ้าน ภู ซึ่งคนที่ฟ้อนมีหลายกลุ่ม เริ่มตั้งแต่กลุ่มเด็กอนุบาล เด็กที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น และมัธยมตอนปลาย จนถึงกลุ่มแม่บ้าน การฟ้อนนั้นมีหลายแบบ ทั้งฟ้อนผู้ไท และฟ้อนรำตั้งหวาย นอกจากนี้ยังมีการรำแพนด้วย และมีการเซ็งแบบอีสานรวมทั้ง การรำเกี่ยวกันระหว่างชายและหญิง การรำเกี่ยวดังกล่าวของชาวบ้านเรียกว่า ฟ้อนลงช่วง

เนื่องจาก เป็นการสมมุติเหตุการณ์ว่าฝ่ายหญิงกำลังเชิญฝ่ายอ้วฝ่ายอยู่แล้วฝ่ายชายเข้ามา
รำเกี้ยว

3.1.2.1 การฟ้อนและวงดนตรีของบ้านภูในอดีต

“การฟ้อน” เป็นการแสดงต้อนรับคณะผ้าป่ามาทำบุญในหมู่บ้าน
เป็นประจำทุกปีบ้านภูมีการฟ้อนเพื่อต้อนรับผ้าป่ามานานแล้วตั้งแต่ราวปี พ.ศ. 2508
โดยกลุ่มที่ฟ้อนคือคนรุ่นหนุ่มสาวของหมู่บ้าน เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการฟ้อน คือ
กลองตุ้ม อันเป็นกลองที่ชาวบ้านใช้ในงานบุญ แต่เมื่อถึงปี พ.ศ. 2511 บ้านภูเริ่มมีการนำ
เครื่องเสียง มาใช้เพื่อประกอบการฟ้อน ในขณะนั้นบ้านภูยังไม่มีไฟฟ้าใช้เครื่องเสียง
ต้องอาศัยพลังงานจากแบตเตอรี่ พีศรี อายุ 44 ปี เล่าว่าตนเคยอยู่กลุ่มฟ้อนต้อนรับผ้าป่า
ช่วงปี พ.ศ. 2520 ทุกปีตั้งแต่สมัยก่อนจนถึงปัจจุบัน มีคณะผ้าป่าจากกรุงเทพมหานคร
และต่างจังหวัดมาทอดที่หมู่บ้านทุกปี หนุ่มสาวของหมู่บ้านภูต้องมีหน้าที่ในกิจกรรมของ
หมู่บ้าน จากการเป็นสมาชิกของกลุ่มหนุ่มสาวศิรินคร กิจกรรมของกลุ่มผู้หญิงเป็นการ
ฟ้อน ซึ่งการแสดง รับผ้าป่าบอย ๆ คือ ฟ้อนผู้ไท ฟ้อนไม้ (ลาวกระทบไม้) และรำเซิ้ง
ในการฝึกซ้อมนั้น มีทั้งชาวบ้านซ้อมกันเองและมีคนจากวิทยาลัยนาฏศิลป์มาสอนให้ด้วย
ขณะเดียวกันพีศรียังอยู่ในกลุ่มฟ้อนต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองเดินทางมา
บ้านภู ชาวบ้านที่มาฟ้อนรับผ้าป่าอยู่ในวัยสาว คือ อายุ 15 ปีขึ้นไป และยังไม่แต่งงานและ
อาศัยอยู่ในหมู่บ้านไม่ได้ไปทำงานที่อื่น เพราะสมัยนั้นคนไปทำงานที่อื่นน้อย หนุ่มสาว
อยู่บ้าน และทำนาช่วยเหลือพ่อแม่ นอกจากนี้ยังได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านพร้อม
ทั้งเรียนรู้วิถีคนผู้ไทบ้านภูด้วย ช่วงที่พีศรีอยู่ในกลุ่มหนุ่มสาวศิรินครนั้น กลุ่มมีสมาชิก
จำนวนมากถึงร้อยกว่าคน ต่างจากปัจจุบันมีแต่แม่บ้านเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแต่งงานแล้วเข้า
มาร่วมฟ้อน เพราะคนหนุ่มสาวไปทำงานที่อื่นกันมากขึ้นทำให้เหลือหนุ่มสาวอยู่ในหมู่บ้าน
น้อย

อดีตนอกจากการฟ้อนเพื่อต้อนรับแขกที่มาทอดผ้าป่าแล้ว “การรำวง”
ก็เป็นอีกกิจกรรมเสริมของหญิงสาวในการฟ้อนต้อนรับผ้าป่า คนรุ่นสาวของหมู่บ้านภูรำวง
ที่ลานวัดโดยแขกที่มาทักคณะผ้าป่าพากันมาโค้งรำวง เพื่อขอให้รำมารำวงกับตน โดยรำวง
ไปรอบ ๆ ลานวัดในการโค้งฟ้อนรำมีการจ่ายเงินให้รำด้วย ซึ่งเงินที่ได้นั้นเป็นเงินทำบุญ
บริจาคให้วัดของหมู่บ้านทั้งหมด เป็นรำวงการกุศล ในช่วงปี พ.ศ. 2516 มีการจัดกฐินครั้ง
ใหญ่ที่บ้านภู มีการจัดรำวงการกุศลที่วัดได้เงินจำนวน 7,000 บาท ชาวบ้านบอกว่า “ถือว่า
เป็นเงินจำนวนมากในขณะนั้น”

รางวัลการกุศลนั้น ผู้ที่มาไต่งขอรำให้มารำคู่กับตนต้องจ่ายเงินเป็นรอบหากรำวงจนครบ 1 รอบ ที่จัดให้เป็นที่รำวงแล้วต้องการรำวงต่ออีกหนึ่งรอบ ก็ต้องจ่ายเงินอีกครั้งหนึ่ง อาจารย์ถวัลย์เล่าว่าจ่ายรอบละบาท พอหมดรอบอยากรำต่อก็ต้องมาไต่งใหม่ แล้วจ่ายเงินใหม่เงินรำวงเป็นเงินเข้าวัดทำบุญ

ส่วนของคนภายนอกที่เข้ามาสอนการฟ้อนให้คนในหมู่บ้านนั้น มีกลุ่มคนมาจากบ้านกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่รวมตัวกันตั้งเป็นวงชื่อวงมะพร้าวหัวสาวดอกคูณ ซึ่งเป็นวงต้นแบบในการฟ้อน เป็นที่รู้จักทั่วไปในเขตจังหวัดใกล้เคียงมาสอนการฟ้อนให้กับชาวบ้าน 1 ครั้งในช่วงปี พ.ศ. 2535 ถึง 2536 และการฟ้อนของบ้านภู ได้ดำเนินมาเรื่อย ๆ โดยฟ้อนเพื่อการต้อนรับผ้าป่า แต่การฟ้อนของบ้านภู มีทั้งช่วงไปนานราวเมื่อปี พ.ศ. 2540-2547 คือ หยุดการฟ้อนไปเลย เพราะคนวัยเด็กจนถึงวัยสาว ไม่สืบทอดการฟ้อนอย่างต่อเนื่อง บทบาทการฟ้อนในช่วงเวลานี้ จึงมาอยู่กับกลุ่มแม่บ้านมีการรวมกลุ่มฟ้อนต้อนรับผ้าป่า โดยไปฟ้อนในที่ต่าง ๆ ตามแต่มีคนมาชักชวน ส่วนใหญ่เดินทางไปนำเสนอแสดงการฟ้อนที่โรงแรมแกรนด์มุกดาหาร เพื่อต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง

นอกจากการรวมกลุ่มกันเพื่อฟ้อนต้อนรับผ้าป่า หรือเพื่อไปแสดงที่อื่น ตามแต่มีคนมาจ้างหรือชักชวนแล้ว หมู่บ้านยังเคยมีวงดนตรีพื้นบ้านด้วยในปีพ.ศ. 2531 ชื่อวงซุ่มอีสาน สมาชิกในวงเป็นพ่อบ้านแม่บ้าน มีโปงลางเป็นเครื่องดนตรีหลักในวง ได้ยุบวงราวปี พ.ศ. 2535 ถึง 2536 ต่อมาวงดนตรีเกิดขึ้นใหม่ในปีพ.ศ. 2539 ชื่อวง “หนุ่มภูผาขาว สาวภูผาแดง” สมาชิกวงเป็นการรวมตัวชาวผู้ไทหมายหมู่บ้าน ทั้งชาวบ้านภู และหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นการรวมตัวในระดับตำบล โดยตั้งวงดนตรีขึ้นเพื่อไปเล่นในที่ต่าง ๆ

3.1.2.2 การฟ้อนและวงดนตรีของบ้านภูในปัจจุบัน

การแสดงของชาวบ้านภูที่พบบ่อยคือฟ้อนภูไทเป็นการแสดงที่ชาวบ้านเคยแสดงมานานมาแล้วเพื่อนต้อนรับผ้าป่า แต่ได้เลิกไปแล้วนักฟ้อนคนหนึ่งที่มีอายุอยู่ในช่วงวัยรุ่นเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ปีพ.ศ. 2542 ผู้เฒ่าในหมู่บ้านที่เคยเห็นท่าฟ้อนสมัยก่อน แต่ไม่เคยฟ้อนเอง มาบอกกลุ่มฟ้อนในปัจจุบัน ว่าท่าฟ้อนต่างๆ ที่ตนเคยเห็นมีท่าทางอย่างไร กลุ่มฟ้อนก็นำท่าทางที่ผู้เฒ่าบอกมาเปรียบเทียบกับท่าฟ้อนในแผ่นวีซีดีและประยุกต์ท่าฟ้อนกันเอง การฟ้อนมีหลายคนเข้ามาฝึกสอนให้เด็กวัยรุ่นบ้านภู และอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษาและน้องวัยมัธยมรวมตัวกันการฝึกซ้อมเองด้วย ในปัจจุบันกลุ่มที่เป็นหลักในการฟ้อนต้อนรับแขกคือ กลุ่มเด็กมัธยมศึกษาตอนปลายของหมู่บ้าน และกลุ่มแม่บ้าน

มีเด็กที่เรียนในชั้นประถมศึกษาามาเริ่มฝึกพ่อนบ้าง แล้วจากการสัมภาษณ์ อาจารย์จำลอง จันทร์เต็ม อายุ 50 ปี อาจารย์โรงเรียนบ้านภูกล่าวว่ในกิจกรรมต่างๆของบ้านภูนั้น เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ถึง 6 เป็นกลุ่มเด็กเข้าพ่อนด้วย และได้พ่อนต้อนรับแขก หากรุ่นพี่ที่เรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาไม่ว่างแสดงในช่วงเวลานั้น ซึ่งวิชาพ่อนรำนี้ ไม่ได้ถูกจัด ให้อยู่ในวิชาเรียนของหลักสูตรชั้นประถมศึกษา แต่เป็นกิจกรรมเสริมของเด็กโดยครู ในโรงเรียนบ้านภูมีบทบาทในการสอนพ่อนรำให้กับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาจากพ่อน ผู้ไทและรำตั้งห้วย โรงเรียนมีงบประมาณไว้ให้เด็กตัดชุดผู้ไทเพื่อการแสดงด้วย

ผู้วิจัยได้ถามน้องหญิงหนึ่งอายุ 12 ปี เกี่ยวกับการฝึกหัดพ่อนรำ น้องหญิงหนึ่งบอกว่าเพิ่งเริ่มหัดพ่อนรำกับเพื่อนที่โรงเรียนบ้านภู ซึ่งเป็นโรงเรียน ประถมศึกษาของหมู่บ้าน โดยมีครูที่โรงเรียนสอนให้น้องหญิงหนึ่งตอบอย่างฉะฉาน และ มั่นใจว่าอยากพ่อนรำเป็น “เพราะการรำเป็นการอนุรักษ์ประเพณีผู้ไท และจะได้แสดงให้ คนอื่นได้เห็นประเพณีของเรา” นอกจากนี้เด็กชั้นประถมศึกษาที่เริ่มมีบทบาทในการพ่อน ของหมู่บ้านแล้ว การแสดงตอนกลางคืนยังมีลีลันอยู่ที่เด็ก ๆ ที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาล ออกมาเรียงแถวพ่อนให้แขกดู ซึ่งท่าพ่อนของเด็กเล็กก็ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน เพียงแค่เด็ก พ่อนไปตามจังหวะเพลงแขกก็ชื่นชอบในความน่ารักของเด็กมีอยู่แล้ว

เท่าที่ผู้วิจัยได้เห็นนั้น ชาวบ้านไม่ได้เคร่งครัดกับท่าพ่อนมากนัก บ้าหนึ่ง เคยบอกให้ผู้วิจัยฟังว่า ที่เห็นเด็กวัยรุ่นบ้านภู พ่อนนี้เป็น ‘การพ่อนผู้ไทประยุกต์’ และไม่ได้ เคร่งครัดกับการระบุดความหมายของคำว่า ‘พ่อน’ และ ‘รำ’ ว่าแตกต่างกันอย่างไร บางครั้ง ชาวบ้านก็เรียกคู่กันไปเป็นการ ‘พ่อนรำ’ ก็มี

นอกจากการพ่อนผู้ไทแล้วกันแสดงของชาวบ้านยังมีอีกมาก เช่น กลุ่มแม่บ้านพ่อนลายศรีโคตรบูรณ และมีการรำเชิงโดยกลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้านเช่นกัน บางครั้งมีรำศิริบุญและรำแพรวา ชุดของการแสดงจากเปลี่ยนเวียนกันไปไม่ได้แสดงครบทุก ประเภท ให้แก่แขกทุกคนที่มาในแต่ละครั้งการจัดการแสดงชุดใดขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และ ความพร้อมของผู้แสดง ในแต่ละช่วงเวลาที่มิแขกมา ส่วนการแสดงที่ต้องแสดงให้ แขกทุกกลุ่ม ที่มาในหมู่บ้านได้ดู คือ พ่อนผู้ไท และพ่อนลงขวง ผู้สอนการพ่อนดังกล่าวนี้ ก็ไม่ได้ ระบุว่าจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยนฤศิลป์ หรือมีความรู้เฉพาะด้านแต่อย่างใด ชาวบ้านเล่าว่ามีคนจากวิทยาลัยนาฏศิลป์มาสอนให้บ้าง แต่คนที่มีบทบาทในการสอนการ แสดงให้แก่ชาวบ้านมากที่สุด คือ อาจารย์ในโรงเรียนบ้านภู และอาจารย์บางคนฝึกหัดการ พ่อนด้วยตนเองดังเช่นอาจารย์ผู้ชายโรงเรียนบ้านภูคนหนึ่ง มาเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ตนสอน

ให้เด็กรำด้วย การเรียนรู้ท่ารำจากวีซีดีบางครั้งชาวบ้านผู้แสดงออกท่าทางพ้องเอง โดยไม่มีรูปแบบที่ตายตัว กำหนดไว้ เช่น พ็อนลงช่วง ที่ผู้แสดงเป็นผู้เฒ่าชายหญิง ผู้เฒ่าชายหญิง จะทำการอื้อฝ้าย และเซ็นฝ้าย ไปและมีอ้อมรำไปด้วย ส่วนผู้ชายก็เข้ามาและพ้องเกี่ยวกัน โดยท่าพ็อนลงช่วงนี้ เป็นท่าพ็อนแบบงายๆ และไม่มีรูปแบบที่ตายตัวแน่นอน ท่าพ็อนขึ้น อยู่กับอารมณ์และความสนุกสนานของผู้แสดง

ภาพประกอบ 15 กลุ่มแม่บ้านใช้เวลาหลังจากรับแขกเสร็จแล้วเพื่อซ้อมรำแพว

ผู้วิจัยได้มีโอกาสได้ดูกลุ่มแม่บ้านรวมตัวกันซ้อมรำแพวหลังจากทำกิจกรรม “ต้อนรับแขก” เสร็จแล้วกลุ่มแม่บ้านที่ทำหน้าที่พ็อนรำก็รวมกลุ่มกัน มาซ้อมที่บ้านของหนึ่งในสมาชิกกลุ่มพ็อน มีการเปิดเพลงคลอไปด้วย ท่าพ็อนนั้นทุกคนเคยพ็อน และแสดงให้แขกดูมาแล้ว ทั้งยังเคยไปแสดงให้แขกบ้านแขกเมืองดูที่โรงเรียน ในตัวจังหวัด มุกดาหารด้วย แต่หากไม่ได้พ็อนนานก็ลืมเลยพากันมาซ้อม โดยมีกลุ่มพ็อนไวยแม่บ้านคนหนึ่งเล่าว่า ไม่ได้พ็อนมา 8 เดือนแล้ว จึงลืมท่าพ็อน ทั้งยังรู้สึกตื่นเต้นนิดๆเมื่อกลับมาพ็อนอีกครั้ง

3.1.2.3 ชาวบ้านกับการละเล่นพื้นบ้าน

การละเล่นเป็นสิ่งที่ชาวบ้านนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยวได้ดู โดยมีการละเล่นเด่น ๆ อยู่ 2 ประเภท คือ การเล่นสะบ้า และการเล่นหมากสะลีก สะบ้า นั้นเป็นพีชที่มีต้นเป็นเถาพันรอบต้นไม้ ใหญ่เป็นลักษณะของพีชล้มลุก เมล็ดมีเปลือก และมีลูกสะบ้าข้างใน อาจารย์ถวัลย์ ผิวขำ อายุ 68 ปีกล่าวว่าสมัยตนเป็นเด็กเมื่อแม่ไปเก็บของป่า เก็บลูกสะบ้ามาให้ลูกด้วย สมัยอาจารย์เป็นเด็ก เสพติดการเล่นสะบ้า จนแม่บอกว่า “เล่นจะบ้า” แต่การเล่นสะบ้านี้หายไปเมื่อประมาณ 15 ปีที่แล้ว นำมาเล่นใหม่เมื่อ 3-4 ปีที่แล้ว ขั้นตอนการเล่นสะบ้า นั้น มีการแบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายตั้งลูกและฝ่ายเล่นลูก ฝ่ายตั้งลูก ตั้งลูกให้ชิดกันที่เขตตั้งลูก ส่วนฝ่ายเล่นลูกเริ่มเล่นส่งลูกสะบ้าไปให้ชนลูกตั้งให้ล้มในแต่ละท่าส่งด้วยการส่งลูกในแต่ละท่านั้น ทำได้ไม่เกิน 2 ระยะ คือระยะแรกผู้ส่งลูกออกไปให้ตรงจุดตั้งลูกให้มากที่สุด ถ้าลูกส่งไปชนลูกตั้งก็ถือว่าผ่านในท่านั้น ถ้าลูกส่งยังไม่ชนลูกตั้งแต่ลูกยังอยู่ในเขตหรือไม่ล้ำเขตตั้งลูก (ลูกยังไม่ออก) ก็ให้ใช้นิ้วมือ คีบส่งลูก เพื่อให้โดนลูกที่ตั้งได้อีกครั้งหนึ่ง (ถ้าไม่ผ่านในท่าใด ก็ให้หยุดไว้ท่านั้น เพื่อเปลี่ยนฝ่ายเล่น) สำหรับท่าส่งลูกสะบ้า ชาวบ้านเรียกว่า “อ้าย” (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2554, หน้า 193)

ปัจจุบันโรงเรียนบ้านภูทำการสอนระดับประถมศึกษา นักเรียนเล่นสะบ้า และหมากสะลีกอยู่บ้างในเวลารว่างที่โรงเรียน ในอดีตอาจารย์จำลองจันทร์เต็มอายุ 40 ปี ได้เห็นเด็กเล่นสะลีกและสะบ้าอยู่บ้าง แต่การเล่นดังกล่าวหายไป ซึ่งสาเหตุที่ห่างหายไป สาเหตุมาจากครูในโรงเรียนด้วย คือ ครูมักห้ามเด็กไม่ให้เล่นสะบ้าเพราะกลัวลูกสะบ้าโดนสิ่งของต่างเสียหาย แต่เดี๋ยวนี้ครูถึงกับต้องเตรียมอุปกรณ์ให้เด็กเล่น เพราะเด็กไม่เล่นเอง อาจารย์จำลองกล่าวว่า ไม่มีข้อมูลว่าสะบ้าเป็นของเล่นของผู้ไทหรือไม แต่เป็นของเล่นของเด็กที่อยู่ริมภู ซึ่งมีต้นสะบ้าอยู่ในบริเวณนั้น เหมือนกับการเล่นหมากเข่ง (หมากเข็ง) กับไม้ต่อขา (มะเียงย่าง) เช่นกันที่อาจารย์จำลองเกิดมาก็เห็นคนเล่นแล้ว

นอกจากสะบ้าแล้ว หมากสะลีกก็เป็นการละเล่นอีกอย่างหนึ่ง ที่ชาวบ้านภูเล่น ให้แก่นักท่องเที่ยวได้ดู ขณะเข้าศึกษาดูงานในฐานเรียนรู้ ซึ่งเป็น 1 ใน 6 ศูนย์การเรียนรู้ ของบ้านภู หมากสะลีก มีวิธีการเล่นคล้ายหมากเก็บ แต่ใช้แท่งไม้ยาวประมาณ 5 นิ้ว และ มีความกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร แทนก้อนหิน วิธีการเล่นคือการโยนและเก็บแท่งไม้ให้ได้เหมือนกับการเล่นหมากเก็บ หน้าที่การเล่นสะบ้าและสะลีก เมื่อมีนักท่องเที่ยวมายังบ้านภูนั้นคือหน้าที่ของเด็กที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษา

ซึ่งสาเหตุที่เด็กเล่นเป็น เพราะมีผู้ใหญ่สอน ซึ่งผู้ใหญ่ที่อายุ 40 ปีขึ้นไป นั้นล้วนได้เล่น ทั้งสระบัวและสระลิกมาแล้ว ทั้งสิ้นในสมัยที่ตนเป็นเด็ก ซึ่งเด็กผู้ชายเล่นสระบัว ส่วน เด็กผู้หญิงเล่นสระลิก บางครั้งหากไม่มีเด็กมาต้อนรับแขกมีผู้หญิงวัยผู้ชายวัยกลางคน มาเล่นสระลิกและเล่นสระบัวให้แขกดู

3.2 บริบทแวดล้อมที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

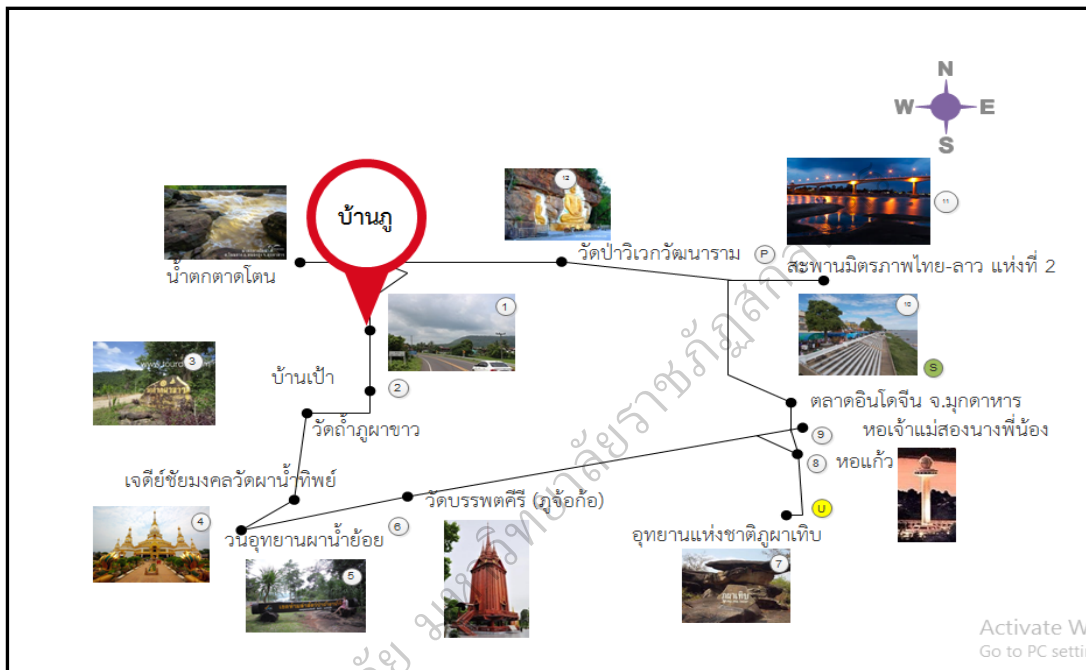
การส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหาร “จังหวัดมุกดาหารตั้งอยู่ใน ภาควัฒนธรรมเหนือตอนบน เป็นประตูสู่อินโดจีนตามเส้นทาง East-West Economic Corridor : EWEC” เป็นจังหวัดที่เป็นประตูเชื่อมต่อกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ขณะเดียวกันสามารถเดินทางเชื่อมไปยัง ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ผ่านเส้นทางหมายเลข 9 เป็นจังหวัดที่มีความ หลากหลายด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์และ วัฒนธรรมนิยมประเพณีท้องถิ่น จึงนับได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ทั้งด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ มีอัตลักษณ์และ วัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกัน มีความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว การค้าและการลงทุน กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะหลังจากการเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 จังหวัดมุกดาหาร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา จังหวัดมุกดาหารได้กลายเป็นศูนย์กลาง การท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีการลงทุนการค้าและการพัฒนาด้านการ ท่องเที่ยวทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน เกิดการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้จังหวัดมุกดาหารยังมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติทางศาสนา และวัฒนธรรมที่สำคัญหลายแห่ง โดยมีวัฒนธรรม 8 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยมุกดาหาร ได้แก่ เผ่ากะโซ่ เผ่าชา เผ่าผู้ไท เผ่าญ้อ เผ่าแสก เผ่ากุลา และเผ่าลาวอีสาน ทรัพยากรธรรมชาติ มีภูผาเทิบ แก่งกะเบา แหล่งท่องเที่ยวภูมโนรมย์ ภูสระดอกสวรรค์ เป็นต้น มีแหล่ง ท่องเที่ยวที่ปลูกสร้างขึ้นและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่ หอแก้ว มุกดาหาร สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 และตลาดอินโดจีน

3.2.1 สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

จากคำบอกเล่าของอาจารย์ถวัลย์ ประธานกลุ่มโอมสเตย์กล่าวว่า สถานที่ท่องเที่ยวนอกเหนือจากนักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมในหมู่บ้านภูแล้วยังมีสถานที่ ใกล้เคียงสามารถเดินทางไป-กลับภายในหนึ่งวัน อาทิเช่น วัดพุทธคีรี นมัสการพระพุทธรูปคีรี ระยะทาง 1 กิโลเมตรวัดถ้ำจำปา สถานที่บรรจุธรรมของหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล ระยะทาง

7 กิโลเมตร นมัสการหลวงปู่จาม มหาบุญญ วัตป่าวิเวกวัดนาราม และเจดีย์คุณแม่ชีแก้ว ระยะทาง 16 กิโลเมตร วัดถ้ำโล้มนมัสการพระพุทธรูปแกะสลักบนหน้าผาที่สูงสุดบนภูเขา ชาวชมวิว ระยะทาง 4 กิโลเมตร นมัสการเจดีย์หลวงปู่หล้า เขมปัตโต ระยะทาง 10 กิโลเมตร นมัสการเจดีย์ชัยมงคล วัดผาน้ำทิพย์ระยะทาง 30 กิโลเมตร ตลาดอินโดจีน เทศบาลเมืองมุกดาหารและสะพานมิตรภาพไทย – ลาวระยะทาง 57 กิโลเมตร

ภาพประกอบ 16 เส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของบ้านนง

อย่างไรก็ตามสถานที่ท่องเที่ยวและจุดน่าสนใจใกล้เคียงกับหมู่บ้านนง บ้านนง เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมดีเด่นของจังหวัดมีบริเวณที่พักแบบโฮมสเตย์(Home Stay)นอกนั้นยังมีที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อยู่รายรอบหมู่บ้านหลายแห่งเป็นต้นว่าถ้ำช้างสิ่ววัดพุทธคีรีदानคอยสาวหินซ้อนตั้งภูหินเหล็กไฟผาผึ้งภูผาขาววังน้ำเอื้อถ้ำลอดเนื่องจากหมู่บ้านอยู่ท่ามกลางภูเขารายล้อมทุกด้านจึงมีธรรมชาติป่าเขามากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ส่วนสถานที่นำเที่ยวห่างหมู่บ้านออกไปมีอาทิเช่น

3.2.1.1 วัดป่าวิเวกวัดนาราม (วัดหลวงปู่จาม)

วัดป่าวิเวกวัดนารามตั้งอยู่บ้านห้วยทราย หมู่ที่ 9 ตำบลคำชะอี อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร อยู่บนเส้นทางมุกดาหาร-กุฉินารายณ์ 2042 ห่างจากตัวจังหวัดมุกดาหาร 40 กิโลเมตรและห่างจากบ้านนง ประมาณ 20 กิโลเมตร

ภาพประกอบ 17 วัดป่าวิเวกวัดนาราม

3.2.1.2 วัดบรรพตคีรี (วัดภูจ้อก้อ)

วัดบรรพตคีรี เป็นวัดธรรมยุติกายที่สำคัญตั้งอยู่บนภูจ้อก้อเป็นภูเขาขนาดย่อมที่สงบสวยงาม มีลักษณะป่าเบญจพรรณทั้งแนวก่อนหินน้อยใหญ่วัดแห่งนี้เคยเป็นที่จำพรรษาของหลวงปู่หล้า เขมปัตตโต พระวัดป่ากรรมฐานในสายหลวงปู่มั่น ที่เคร่งครัดปฏิบัติภาวนาและอบรมธรรมเทศนาแก่สาธุชนทั้งหลาย

ภาพประกอบ 18 วัดบรรพตคีรี (วัดภูจ้อก้อ)

3.3 หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว

3.3.1 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดนครพนม (ททท. นครพนม) นโยบายและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านภู
 ผู้อำนวยการบุญยานุช กล่าวว่า ... การบริหารการพัฒนาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไท บ้านภู จากสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ประกอบด้วย นำเอาองค์ความรู้นวัตกรรม (Innovation) มาร่วมสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ และการจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมชุมชน การออกแบบ (Design) ใน การทำงานทุกอย่างเพื่อความสอดคล้องกับวิถีชีวิตในภาพการนำเสนอที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนที่อยู่อาศัย อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวบนฐานคิดสร้าง รื้อสร้างและผลิตซ้ำชิ้นงานด้วยความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ในการเพิ่มคุณค่าสินค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยว ... (บุญยานุช วรรณยิ่ง, สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม 2559)

ความเชื่อมโยงของหน่วยงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนส่งผล ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของบ้านภูจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้อำนวยการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ผลการสัมภาษณ์ พบว่า หน่วยงานทำหน้าที่ในการให้บริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้การสนับสนุนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ โดยการให้โบรชัวร์การท่องเที่ยวและสร้างสรรค์สื่อการท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูล ด้านการท่องเที่ยว อาทิเช่น แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในเขตที่รับผิดชอบและพื้นที่ใกล้เคียง ขณะเดียวกันหน่วยงานได้มีการวางแผนและบริการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยจัดทำข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไว้บริการนักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม หากหน่วยงานสามารถให้บริการด้านข้อมูลการท่องเที่ยว เป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวพึงพอใจถือได้ว่าประสบความสำเร็จในการดำเนินงานแล้ว

การดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวของหน่วยงาน เป็นการส่งเสริม การท่องเที่ยวโดยให้บริการข้อมูลข่าวสารแนะนำเส้นทางการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว ให้แก่นักท่องเที่ยว ส่วนปัญหาและอุปสรรคการส่งเสริมการท่องเที่ยวคือ ขาดงบประมาณ ในการส่งเสริมสนับสนุนจากส่วนกลาง แนวทางการแก้ไขนั้นหน่วยงานยังไม่มีแนวทางการ แก้ไขแต่อย่างใด และขอเสนอแนะที่ช่วยในการกระตุ้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมบ้านภู เพื่อให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นนั้น ประชาชนในท้องถิ่นควรเป็นเจ้าของ ที่ดี สร้างความประทับใจที่ดีแก่นักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ ในครั้งต่อไปและมีการบอกต่อ

ส่วนผลกระทบหลังจากการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 จังหวัดมุกดาหาร ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวว่า มีผลกระทบเชิงบวกมากกว่า นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีนักท่องเที่ยวจากประเทศใกล้เคียงเดินทางมาศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาหมู่บ้านของชุมชนบ้านภูหลายครั้ง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยภาพรวมมากขึ้นเท่าใด ความต่างของวิถีชุมชนผู้ไทบ้านภูในการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทกับคนอื่นส่วนทั่วไปยิ่งเพิ่มมากขึ้น เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

3.3.2 หน่วยงานการท่องเที่ยวและกีฬาและ ททท. มุกดาหาร

เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ส่งเสริมด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว วางแผนนโยบาย การให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การวางนโยบายในการพัฒนาการตลาด รวมไปถึงการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม จัดทำโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว ส่วนปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมในการดำเนินงาน ยังมีประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ยังไม่ให้ความร่วมมือ และขาดความรู้เกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยว รวมไปถึงขาดงบประมาณในการส่งเสริมสนับสนุนจากส่วนกลาง การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหารยกระดับมาตรฐานโฮมสเตย์ เริ่มตั้งแต่การจัดระบบระเบียบบ้านพัก อาทิ ผ้าปูที่นอนข้าวของเครื่องใช้ภายในห้องน้ำ รวมถึงหมอนให้มีลักษณะเหมือนกัน หากเครื่องใช้ที่ชุมชนสามารถผลิตได้ให้นำไปใช้บริการแก่นักท่องเที่ยวหรือแขกได้ เช่น สบู่ แชมพู เป็นต้น นอกจากนี้คณะกรรมการบริหารโฮมสเตย์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตรวจประเมินมาตรฐานเป็นประจำตามหัววงระยะเวลา ขณะเดียวกันชุมชนต้องมีการจัดทำปฏิทินผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของชุมชนเป็นรายเดือน ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การนำเสนอข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยวสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวแต่ละคณะทัวร์

3.3.3 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

ในส่วนนี้ จากการบอกเล่าของพัฒนาการอำเภอหนองสูงว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอได้ออกไปร่วมให้คำปรึกษาแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มโฮมสเตย์บ้านภู ประกอบกับการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (นตผ.) ช่วงปี พ.ศ. 2547 ได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นคณะที่มิวิจัยชุมชน

ในการค้นหาพรรคทางวัฒนธรรมของบ้านภู ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2548 รัฐบาลออกนโยบายพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (สุตสาคร แสนสุข, สัมภาษณ์, เมษายน 2559)

3.3.4 สำนักงานเกษตรอำเภอหนองสูงจากคำบอกเล่าเกษตรกรอำเภอหนองสูงและเกษตรตำบลบ้านเป้าว่า ทีมงานของเกษตรได้ออกไปให้การสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมทางด้านเกษตรกรรม การปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้และเลี้ยงสัตว์ให้แก่ชาวบ้านภู นอกจากนี้ยังได้ขับเคลื่อนโครงการพระราชดำริที่สำคัญ คือ โครงการเศรษฐกิจพอเพียงในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (เพิ่มศักดิ์ เขาเขจร ; ประมวล ปัทม, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2559)

3.3.5 ที่ทำการปกครองอำเภอหนองสูงอำเภอหนองสูงบอกเล่าว่า บ้านภู เป็นชุมชนที่มีความรักสามัคคีกันในระดับดีมากที่สุดของอำเภอก็ว่าได้ เมื่ออำเภอมีกิจกรรมโครงการที่จะดำเนินการประกวดแข่งขันกับอำเภออื่น ๆ ส่วนใหญ่นำเสนอบ้านภูเป็นตัวแทนของอำเภอจนกลายเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปแล้ว เช่น อำเภอจัดงาน “โฮมเหง้าเผ่าผู้ไท ไหว้พระไกรสรราชเมืองหนองสูง” และสมาคมอุตสาหกรรมจังหวัดร่วมกับสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร จัดงาน “ปั่นฝ้ายสายบุญจุลกฐิน” ขึ้นที่บ้านภู นอกจากนี้อำเภอได้เข้าไปสนับสนุนการพัฒนาปรับปรุงถนนเป็นถนนลาดยางทุกสาย พร้อมทั้งจัดซุ้มคุ้มบ้าน “หน้าสวย รอบบริเวณบ้านงาม” ภายใต้โครงการหมู่บ้านอยู่ดีมีสุข ซึ่งในปี พ.ศ. 2558 ได้คัดเลือกให้เป็นตัวแทนไปแข่งขันระดับประเทศ “โครงการพัฒนาหมู่บ้านอยู่ดี มีสุข”ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ปกรณ์ กรรณวัลลี, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2558)

3.3.6 เทศบาลตำบลบ้านเป้า นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านเป้ากล่าวถึงการบริหารการพัฒนาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ว่า ... ท่านเองไม่ค่อยเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์อะไรอย่างนี้ แต่ชาวบ้านภูของผมมีการนำเอาวัฒนธรรมที่สืบต่อ ๆ กันมาตั้งบรรพบุรุษมานำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นอาหารการกิน การแต่งกาย การทอผ้าไหมผ้าฝ้ายซึ่งจะมีความหลากหลายในแต่ละหมู่บ้านที่ให้การสนับสนุนอยู่ในขณะนี้ซึ่งทางเทศบาลให้ความสำคัญกับเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านภู และสนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบด้านการจัดการท่องเที่ยวในตำบลด้วย ได้เข้าดูแลเรื่องโครงสร้างพื้นฐานเป็นส่วนใหญ่ เช่น ถนน น้ำอุปโภคบริโภค การปรับปรุงภูมิทัศน์ในชุมชนบ้านภู นอกจากนี้ยังสนับสนุนงบประมาณด้านการประกอบอาชีพการทอผ้า... (ศิริพงษ์ นามเหล่า, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

3.4 นักท่องเที่ยวผู้ท่องเที่ยวหมู่บ้านภู

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากจังหวัดมุกดาหาร ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเหมือนกันว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีอยู่ 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มประชุมสัมมนา เมื่อประชุมเสร็จก็เดินทางกลับ ซึ่งส่วนใหญ่ก่อนกลับแวะซื้อของที่ตลาดอินโดจีน 2) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวตลาดอินโดจีนและแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ของมุกดาหาร ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ 3) กลุ่มที่ใช้มุกดาหารเป็นจุดข้ามแดนเพื่อไปเที่ยว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และเวียดนาม ปัจจุบันมีคนไทยข้ามด่านตรวจคนเข้าเมืองมุกดาหาร วันละอย่างต่ำ 500 คน และจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในวันพุธ พฤหัสบดี เสาร์และอาทิตย์ เพราะกรุ๊ปทัวร์ออกจากประเทศไทยในวันพุธหรือวันพฤหัสบดี เมื่อไปเที่ยวประเทศเวียดนามเสร็จกลับมาประเทศไทยในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวลาวและชาวเวียดนามมามุกดาหารเพื่อซื้อเครื่องอุปโภคและบริโภค (สารศาสตร์ ครองยุติ, สัมภาษณ์, 24 กรกฎาคม, 2558) แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดมุกดาหารถือว่าการท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัด เพราะการท่องเที่ยวก่อให้เกิดธุรกิจต่อเนื่องจำนวนมาก ใช้เงินลงทุนไม่มากแต่มีค่าตอบแทนสูง สร้างรายได้และสร้างงานให้กับคนในท้องถิ่นแต่ปัจจุบันปัญหาที่พบจากการท่องเที่ยว คือ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ (One day trip) ไม่มีการพักค้างคืน จึงทำให้ค่าใช้จ่ายต่อคนของนักท่องเที่ยวมีจำนวนไม่มากนัก

ส่วนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวหมู่บ้าน ‘ชาวบ้านภูสามัคคี สืบวิถีพอเพียง สร้างชื่อเสียงศูนย์เรียนรู้ ฟันฟูวิถีผู้ไท’ สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเดินทางมายังบ้านภู การเตรียมตัวของนักท่องเที่ยวนั้นให้จัดเตรียมเครื่องใช้ส่วนตัว เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มให้เข้ากับฤดูกาล ส่วนที่นอน หมอน ผ้าห่มบ้านพักโฮมสเตย์จัดเตรียมไว้พร้อม จำนวนนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมี จำนวน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาศึกษาดูงาน ส่วนใหญ่เป็นลูกค้ากลุ่มเป้าหมายของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ เพราะเป็นรายได้หลักของหมู่บ้านจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและห้องพักให้แก่ผู้เข้ามาศึกษาดูงาน นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เมื่อเสร็จการศึกษาดูงานมักแวะซื้อสินค้าที่ตลาดอินโดจีนก่อนแล้วเดินทางกลับบ้าน 2) กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปที่เดินทางมาเที่ยวด้วยตนเอง ส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทาง มาให้จัดกิจกรรม

การแสดง กินพาแลง บายศรีสู่ขวัญ เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเลี้ยงต้อนรับเพื่อนร่วมงาน จัดงานเลี้ยงแสดงมูทิตาจิตเกษียณอายุราชการ และแวะรับประทานอาหารกลางวันเท่านั้น

3) กลุ่มนักท่องเที่ยวบริษัททัวร์ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ส่วนใหญ่มีจุดหมายปลายทาง คือ ประเทศลาวและประเทศเวียดนาม นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้โดยมากเป็นชาวอเมริกาที่เคยผ่าน สงครามเวียดนามต้องการเดินทางมาเพื่อรำลึกอดีต อายุของคนกลุ่มนี้ 60 ปีขึ้นไป ชอบการท่องเที่ยวที่มีความสะดวกสบาย กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาเพื่อร่วมทำบุญ ฟ้าป่า บุญกฐิน หรือจุลกฐินและเทศกาลงานบุญประเพณีจังหวัดมุกดาหาร จังหวัด นครพนม นอกจากนี้ยังมีนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ต้องการเดินทางไปประเทศเวียดนาม กลุ่มนี้จะใช้บริการของบริษัทนำเที่ยวโดยเริ่มต้นจากกรุงเทพมหานคร ใช้เวลา 4-5 วัน นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มักเป็นหมู่คณะ (Incentive Tour) ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางและ เกษียณอายุราชการแล้ว กำหนดการเดินทางมักมาถึงมุกดาหารและแวะเที่ยวสถานที่ ท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหารก่อนข้ามด่านไป สปป.ลาว 4) กลุ่มนักท่องเที่ยว สถาบันการศึกษาเป็นนักเรียนนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาในประเทศไทย ส่วนใหญ่มา จากพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร สกลนครและร้อยเอ็ด เข้ามาศึกษาดูงานการดำเนินวิถีชีวิตตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ‘อัตลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น’ 5) กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มองค์กร หน่วยงานทางราชการ อาจารย์ถวัลย์ ผิวขำ วัย 68 ปี ประธานกลุ่มโฮมสเตย์กล่าวว่า ชาวบ้านภูสามารถรับรอง นักท่องเที่ยวได้ประมาณ 300-500 คนต่อวัน นอกจากนี้ยังขอความร่วมมือจาก นักท่องเที่ยวขอให้งดเล่นการพนันทุกชนิด งดดื่มเหล้าหรือยาเสพติดที่เป็นภัยต่อสังคม ไม่ส่งเสียงรบกวนระหว่าง 22.00-05.30 นาฬิกา ของวันใหม่ และร่วมกับกิจกรรมที่ชุมชน จัด (กิจกรรมพาแลง) (ถวัลย์ ผิวขำ, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2557)

รูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สิ่งที่ผู้จัดการ การท่องเที่ยวต้องคำนึงถึง ประกอบด้วย ข้อมูลนักท่องเที่ยว อาทิเช่น นักท่องเที่ยวคือใคร เหตุผลของ การมาเที่ยวมีจุดประสงค์ของการมาเที่ยว นักท่องเที่ยวมาเที่ยวเมื่อใดใคร มีส่วนตัดสินใจมาเที่ยว นักท่องเที่ยวซื้อบริการท่องเที่ยวที่ไหน และนักท่องเที่ยวซื้อบริการ ท่องเที่ยวอย่างไร

ข้อมูลทางประชากรศาสตร์นักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นชาวไทยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งแตกต่างกับ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย แสดงให้เห็นว่าชาวไทยเพศหญิงและ

นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพศชายเป็นกลุ่มที่มีความสนใจการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานมากกว่ากลุ่มอื่น ในส่วนกลุ่มอายุนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-60 ปี แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและ ชาวต่างชาติส่วนใหญ่เป็นวัยสูงอายุแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากบ้านภูเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง นักท่องเที่ยวที่มาส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กร หากอยู่ใน วัยรุ่นหนุ่มสาวก็เป็นสถานศึกษาเริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา แหล่ง ท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตชาวบ้านภูนั้น ส่วนใหญ่อัตลักษณ์ทางชาติ พันธุ์ความเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวทั่วไปกล่าวคือ สถานที่ตั้งอยู่ บนที่สูงที่ต้องใช้กำลังในการเดินเท้าขึ้นไปชม ดังนั้นอาจมีผลกระทบต่อกลุ่มนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลไกที่แยกนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ออกจากนักท่องเที่ยวทั่วไปได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ โลกทัศน์ ธรรมเนียม และความสนใจค่อนข้างไปทางการศึกษาทำให้อยากรู้ อยากเห็นความแตกต่าง และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสถานที่ที่ไปพบเห็น

สถานภาพการสมรส เห็นได้ว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นสมรส แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับอายุของกลุ่มนักท่องเที่ยวในวัยผู้ใหญ่ค่อนข้างสูงอายุ ที่มีความ ต้องการนำเอาองค์ความรู้ที่ได้ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาวบ้านภูนำไปประยุกต์ใช้ในการ ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและวางแผนพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง แตกต่างกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ส่วนใหญ่มีสถานะโสด แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยว ที่เป็นโสดมีเวลาและความต้องการหาประสบการณ์ตลอดจนการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีมากกว่ากลุ่มอื่น

ด้านการประกอบอาชีพ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ประกอบ อาชีพหลักทำนาตำแหน่งทางสังคมเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น กรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ และเป็นข้าราชการของรัฐ และรัฐวิสาหกิจ ประกอบธุรกิจส่วนตัว ซึ่งแตกต่างจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท ประกอบอาชีพส่วนตัว และนักท่องเที่ยวที่เกษียณอายุ การทำงานแล้ว

การศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่การศึกษาระดับ มัธยมศึกษา รองลงมาเป็นปริญญาตรีปริญญาโทและปริญญาเอกเป็นส่วนน้อย ซึ่งแตกต่างจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก

เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้รายได้นักท่องเที่ยวชาวไทยรายได้ค่อนข้างน้อยคือ มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ระหว่าง 10,000 – 15,000 บาท ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพเป็นข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ และประกอบธุรกิจส่วนตัว

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวมากกว่า 2 ครั้ง รองลงมาเป็นการมาเที่ยวครั้งแรก ซึ่งแตกต่างจากการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ส่วนใหญ่มาเที่ยวครั้งแรก จากจำนวนครั้งที่มาเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินั้น ทำให้เห็นถึงพฤติกรรมที่แตกต่างกันกล่าวคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความผูกพันกับวัฒนธรรมประเพณีอย่างเหนียวแน่นและยาวนาน จึงทำให้คนไทยเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นงานประจำปีบ่อย และมีความรู้สึกหวงแหน ต้องการส่งเสริมและอนุรักษ์ แต่สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกลับเป็นนักท่องเที่ยวรายใหม่ ซึ่งอาจตั้งข้อสันนิษฐานได้ว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาแล้วยังไม่เกิดความซาบซึ้งและประทับใจมากพอที่จะเป็นแรงบันดาลใจให้กลับมาอีกครั้ง

ลักษณะการมาเที่ยวเห็นว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มาเที่ยวเป็นกลุ่มองค์กรชุมชน กลุ่มเพื่อนร่วมงาน นักเรียนนักศึกษา ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยมีความผูกพันกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นที่มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมา ความผูกพันดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนไทยในด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่มีมาเที่ยวเป็นหมู่คณะ อันเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของชาวไทย เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ส่วนใหญ่มาเที่ยวกับกลุ่มเพื่อน และครอบครัว มาคนเดียวน้อยมาก แต่อย่างไรก็ดีจำนวนสมาชิกต่อกลุ่มของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ที่มาเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์มักมาเป็นกลุ่มใหญ่ กล่าวคือมีจำนวนสมาชิกของนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มเริ่มตั้งแต่ 30-50 คน หากเป็นหน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจชุมชนจัด นักท่องเที่ยวต่อกลุ่มประมาณ 50-100 คน ส่วนพฤติกรรมมาเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่มักมาทั้งเป็นกลุ่มเล็กคือ 1-5 คน รองลงมากลุ่มละ 6-10 คน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการมาเที่ยวแบบเฉพาะกลุ่มครอบครัว หรือกลุ่มเพื่อนสนิท และเป็นการจัดการมาเที่ยวเอง

สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่พบว่ามีจำนวนมากเป็นนักท่องเที่ยวมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา รองลงมาเป็นนักท่องเที่ยวที่มาจากประเทศแถบยุโรป อันได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ออสเตรเลีย ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาจากประเทศทวีปเอเชีย มีนักท่องเที่ยวจากประเทศจีน ลาว กัมพูชา และเวียดนาม

รูปแบบการซื้อบริการนำเที่ยว เห็นว่านักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มาทเที่ยวด้วยตนเองโดยไม่ได้ผ่านบริการนำเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวมาเที่ยวโดยใช้บริการการท่องเที่ยวจากบริษัทนำเที่ยวยังมีจำนวนหนึ่ง ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวหน่วยงานจัด มีจำนวนเพิ่มขึ้นค่อนข้างสูงในปัจจุบัน ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่มาทเที่ยวด้วยตนเอง ค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ส่วนช่วงเวลาของการมาเที่ยวนั้น นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมมาเที่ยวในวันหยุดสุดสัปดาห์ วันหยุดเทศกาลที่ติดต่อกันวันหยุดสุดสัปดาห์ การมาเที่ยวในวันธรรมดามีน้อย สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่มาทเที่ยววันหยุดพักผ่อนประจำปี

พาหนะที่ใช้การเดินทาง พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เดินทางโดยรถบัสนำเที่ยวเป็นหมู่คณะ ส่วนมาเที่ยวโดยใช้รถยนต์ส่วนตัว รถประจำทางและรถเช่าเหมามีจำนวนน้อย สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มามาเที่ยวกับรถโดยสารประจำทางหากเป็นชาวต่างชาติที่พำนักในประเทศไทย มาท่องเที่ยวโดยรถเช่าเหมาและบริษัทนำเที่ยว

การพักผ่อนของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติส่วนใหญ่มักพักผ่อนกับชาวบ้านในรูปแบบโฮมสเตย์ ในส่วนการรับทราบข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยได้รับการชักชวนและทราบข่าวสารจากกลุ่มเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ บ้างรับทราบจากการประชาสัมพันธ์สื่ออินเทอร์เน็ต ความต้องการของนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวยังประเทศเพื่อนบ้าน พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีความต้องการในการเที่ยวประเทศเพื่อนบ้านคือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศเวียดนาม นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความสนใจในการท่องเที่ยวประเทศเพื่อนบ้านนั้นทั้งนี้เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวของประเทศเพื่อนบ้านยังมีความบริสุทธิ์แบบดั้งเดิมมากมีความโดดเด่นเป็นอย่างยิ่งด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติยังมีความต้องการท่องเที่ยวประเทศเพื่อนบ้านเหมือนกันกับนักท่องเที่ยวชาวไทย แต่ยังมีน้อยกว่าความต้องการไปเที่ยวประเทศเพื่อนบ้านของนักท่องเที่ยวชาวไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวต่างชาติยังทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของประเทศเพื่อนบ้านน้อย และเส้นทางการคมนาคมระหว่างกันยังไม่สะดวก ประเทศเพื่อนบ้าน

ที่นักท่องเที่ยวสนใจมากที่สุด คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศเวียดนาม ตามลำดับ

เหตุผลที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวส่วนใหญ่เกี่ยวกับชื่อเสียงของชาวบ้านภูในในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท อันมีศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น นอกจากนี้ยังมาด้วยเหตุผลเพราะเป็นงานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีเฉพาะถิ่น มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เก่าแก่ดั้งเดิม และธรรมชาติที่สวยงาม ภูเขาล้อมรอบทิวทัศน์ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติ ชาวผู้ไทมีจิตใจไมตรีดี วิถีชีวิตและกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวของชาวบ้านภูดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวอยากมาสัมผัสด้วยตนเองรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวมีราคาไม่แพงมากนักเหมาะสมกับสอดคล้องกับการออกนโยบายของรัฐบาลชุมชนบ้านภูถือว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (Living Museum) โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนและคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางการนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาภูมิปัญญา ความรู้และประสบการณ์ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สร้างขึ้นตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ปรารถนาให้บ้านภูเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่เชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม

ชาวบ้านภูยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ด้านความเชื่อและค่านิยมตามวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวผู้ไทมาตั้งแต่บรรพบุรุษอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งนักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องเดินทางไปไกลถึงถิ่นกำเนิด แต่สามารถศึกษาจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตแบบชาวผู้ไทได้จากบ้านภูแห่งนี้ ตั้งแต่สภาพบ้านเรือน การแต่งกาย การใช้ภาษาหรือแม้แต่การประกอบอาหารการอยู่การกินเป็นอัตลักษณ์ชาวผู้ไทอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ชาวบ้านภูยังได้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งด้านบ้านพักแบบโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้สัมผัสบรรยากาศของพี่น้องชาวผู้ไทที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ท่ามกลางเปลี่ยนแปลงตามกระแสการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันการปรับเปลี่ยน รวมทั้งสร้าง รื้อสร้างและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

นักท่องเที่ยวทราบว่าบ้านภู มีลักษณะเป็นหมู่บ้านที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวแบบชมธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tour) สำหรับการรับรู้ด้านอื่น ๆ พบว่า อัยาศัยไมตรีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวรับรู้ประทับใจมาก คุณภาพและการให้บริการตามด้วยประทับใจด้านความหลากหลายและความร่ำรวยทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยจูงใจทางการท่องเที่ยวที่ดีที่สุดของบ้านภูปัจจัย

ด้านธรรมชาติเป็นอันดับรอง ข้อค้นพบที่น่าสนใจอีกประการคือ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะแนะนำบุคคลที่รู้จัก เช่น เพื่อนหรือญาติเดินทางมาเที่ยวบ้านภู

ส่วนการเปรียบเทียบความคาดหวังของนักท่องเที่ยวและประสบการณ์ที่ได้รับหลักการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ชื่นชมศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้าน 2) ชื่นชมวิถีชีวิตแบบกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท 3) การได้ลิ้มรสชาติอาหารท้องถิ่น 4) สัมผัสวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ศึกษาและเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม 5) สัมผัสงานเทศกาลและกิจกรรมท้องถิ่น

นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่เคยมาท่องเที่ยวที่บ้านภู มีข้อเสนอให้ชาวบ้านปรับปรุงหลายประเด็น อันได้แก่ 1) ห้องพักในบ้านพักโฮมสเตย์ บางหลังเครื่องอำนวยความสะดวกยังมีไม่ครบและพอเพียง เช่น เครื่องปรับอากาศ หากนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวช่วงเดือนเมษายนจนถึงมิถุนายน อากาศจะค่อนข้างร้อนมาก 2) กิจกรรมการแสดงช่วงพญาแลง ควรให้นักท่องเที่ยวนำเสนอกิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หรือประเพณีวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการประชาสัมพันธ์ 3) จัดให้มีรถนำเที่ยวทั้งในและนอกชุมชน 4) แหล่งจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าชุมชนของบ้านภู 5) การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น 6) จัดให้มีชุดกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านร่องรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ชาวบ้านพร้อมจำหน่ายและให้นักท่องเที่ยวเข้าไปในกิจกรรมพญาแลง 7) การนำเสนอแผนผังการท่องเที่ยวของบ้านภูทั้งหมดทุกกิจกรรมนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว 8) การนำเสนออาหารที่เป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์บ้านภู เช่น ส้มตำมะละกอ ไช้เจียว แกงกระบั้ง เป็นต้นให้มีการนำเสนอทุกครั้ง นักท่องเที่ยวกล่าวว่า ไปทะเลต้องกินอาหารทะเล มาอีสานได้กินส้มตำมะละกอ เป็นต้น

ข้อเสนอที่เกี่ยวกับบ้านพักโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อทางบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวโฮมสเตย์เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ 1) นักท่องเที่ยวมีความต้องการในเรื่องของการต้อนรับที่เต็มใจและมีความเป็นมิตรอยู่ 2) ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของผู้ให้บริการต่อผู้รับบริการ 3) ความปลอดภัยในชีวิตและความปลอดภัยในทรัพย์สิน 4) ความเป็นกันเองความเอื้อเฟื้อและ 5) ทัศนียภาพรอบข้างโฮมสเตย์

3.5 การดำเนินงานจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชาวบ้านภู

3.5.1 การเตรียมการต้อนรับของชาวบ้านภู

ชาวบ้านภูหลังจากที่ได้รับการติดต่อประสานงานจากกลุ่มผู้มาเยือนแก่นำชุมชนและคณะกรรมการโฮมสเตย์แต่ละฝ่ายจัดการประชุมปรึกษาหารือในประเด็น

เงื่อนไขและความประสงค์ของนักท่องเที่ยวที่ต้องการ อันได้แก่ ประเด็นที่ชุมชนจัดการให้ได้ และไม่สามารถทำได้ ซึ่งก็ได้มีการพูดคุยกัน แต่ส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายที่สนใจมาท่องเที่ยวบ้านภูมิซมุลเบื้องต้นของหมู่บ้านและมีการศึกษามาแล้วบ้าง ในขั้นการติดต่อ มีการเจรจาตกลงกันเรียบร้อยแล้ว เมื่อได้ข้อยุติในแนวทางการปฏิบัติร่วมกันของชาวบ้าน จากนั้นผู้นำหรือผู้ใหญ่บ้านแจ้งข่าวทางหอกระจายข่าวหรือแจ้งเรื่องในการจัดการประชุม หากต้องมีการเตรียมการเป็นพิเศษในการจัดกิจกรรมของแต่ละครั้งคราว

ชาวบ้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเตรียมการเรื่องอะไร มีการประสานงานกันในกลุ่มของตนเองรับทราบและถือปฏิบัติ อาจารย์ถวัลย์บอกกับผู้วิจัยว่า เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นวิถีของชาวบ้านภูไปแล้วเมื่อแขกมาต้องทำอะไรอย่างไร แม้กระทั่งสถานที่หยุดรถของนักท่องเที่ยว การกำหนดจุดต้อนรับ รวมไปถึงการแสดงวิถีชาวบ้านในแต่ละขั้นตอน เริ่มตั้งแต่นักท่องเที่ยวลงมาจากรถ จนถึงขึ้นส่งแขกขึ้นรถกลับออกจากหมู่บ้านภูไป

3.5.2 การต้อนรับและการจัดกิจกรรม

3.5.2.1 การต้อนรับนักท่องเที่ยวผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

นักท่องเที่ยวกับคณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์บ้านภูตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ลุงศักดิ์ ดาชัย สมาชิกสภาเทศบาลบ้านเป้าและคณะกรรมการโฮมสเตย์เล่าว่า... ชาวบ้านภูพร้อมใจกันทำหน้าที่เจ้าบ้านที่ดี โดยการแบ่งหน้าที่กันทำงานเป็นกลุ่มย่อย อาทิ กลุ่มชาวบ้านที่จัดการแสดงวิถีชีวิตทั้งเด็กเล็กเด็กโตผู้เฒ่าผู้แก่พากันมารอรับนักท่องเที่ยวที่จุดนัดหมาย ซึ่งส่วนใหญ่มารอรับที่หน้าร้านค้าชุมชนตรงหน้าวัดศรีนันทาราม ในมือถือพวงมาลัยดอกไม้สดที่ทำได้ในชุมชนมาจัดทำมอบให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นการแสดงความจริงใจในการมาต้อนรับ บ้างก็ตั้งแถวต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้างก็แสดงวิถีชีวิตการหาอยู่หากินของชาวบ้านภูบ้างก็ตีกลองต๋มแห่ต้อนรับ ทั้งร้องเพลงและพ้อนรำประกอบในระหว่างนำนักท่องเที่ยวเข้าไปยังศูนย์เรียนรู้ชุมชนอีกกลุ่มก็รออยู่หน้าศูนย์เรียนรู้ชุมชนบริเวณวัดศรีนันทาราม เพื่อเข้าชมกิจกรรมและฟังการบรรยายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านภู ชาวบ้านทั้งเด็กเล็กเด็กโตและชาวบ้านพร้อมใจกันร้องเพลงพื้นบ้านและแสดงการพ้อนรำประกอบเพลง คนที่ไม่ได้ออกมาแสดงปรบมือให้จังหวะ เพลงที่ร้องเกี่ยวกับการดำเนินวิถีชีวิตชาวบ้านภูถือเป็นการสร้างความเป็นกันเองแสดงการต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรีจิต เป็นเจ้าบ้านที่ดีจากการนิยามอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไท

ต่อจากนั้นฝ่ายต้อนรับและพิธีกรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของบ้านภูโดยรวม ผู้นำชุมชนกล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยว แนะนำ

บุคคลสำคัญฝ่ายชุมชนบ้านภูที่ได้มาร่วมต้อนรับ จากนั้นพิธีกรได้เรียนเชิญผู้แทนฝ่ายนักท่องเที่ยวได้ออกมากล่าวทักทายชาวบ้านที่มาต้อนรับพร้อมทั้งแนะนำกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาด้วยกันให้ชาวบ้านได้รับทราบว่าเป็นใครมาจากไหนมาเพื่อวัตถุประสงค์อะไรบ้าง

ส่วนใหญ่แล้วประธานกลุ่มโฮมสเตย์และลุงคำมี บรรยายข้อมูลเกี่ยวกับบ้านภู การบริหารการพัฒนาหมู่บ้านโดยการทำวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าตามกระบวนการของ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทเริ่มตั้งแต่ประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ภาษา วรรณกรรมการเล่นพื้นบ้านศาสนาพิธีกรรมและความเชื่อโบราณสถานโบราณวัตถุขนบธรรมเนียมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและสภาพภูมิประเทศทางธรรมชาติเมื่อจบการบรรยายพิธีกรก็จะเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ซักถามพูดคุยกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่มาให้การต้อนรับเป็นการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมแก่กัน

3.6 การจัดการบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวของชาวบ้านภู

กลุ่มโฮมสเตย์ (Home Stay) จากการศึกษาพบว่า ครั้งแรกที่รัฐส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ชาวบ้านเข้าใจว่า สร้างบ้านให้นักท่องเที่ยวพักเป็นหลัก ๗ ดังนั้นช่วงแรกชาวบ้านจึงทำแผนงานโครงการ ร่วมมือกันสร้างบ้านในลักษณะบ้านทรงผู้ไทแบบดั้งเดิมให้นักท่องเที่ยวได้พักค้างแรมเมื่อเดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน “โฮมสเตย์” บ้านภูเปิดเป็นทางการเกิดขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2549 ในครั้งนั้นโดยชาวบ้านเองก็ยังไม่รู้ชัดเจนเลยว่านั่น คือ โฮมสเตย์ (Home Stay) เพราะในปีนั้นเอง สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองสูงร่วมกับภาคีเครือข่ายงานพัฒนา ได้ร่วมกันดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักการ 6*2 ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวในประเด็นถัดไป ขณะเดียวกันนั้นศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 3 จังหวัดอุบลราชธานี ดำเนินการตามโครงการฝึกอบรมพัฒนากรทั้งหมด 700 กว่าคนในพื้นที่รับผิดชอบ และได้นำพัฒนากรทั้งหมดมาเรียนรู้วิธีการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้พักอาศัยค้างคืนที่หมู่บ้านตามครัวเรือนต่าง ๆ หลังคาละประมาณ 4-5 คน เป็นระยะเวลาที่ต้องอยู่ในชุมชน 2 วัน 1 คืน

ต่อมาชาวบ้านจึงได้จัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ดำเนินการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นจากการหนุนเสริมของหน่วยงานทั้งในพื้นที่อำเภอหนองสูงและจังหวัด รวมทั้งระดับประเทศในโอกาสต่อมา ปัจจุบันกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ มีจำนวน 41 หลังคาเรือน

ชาวบ้านภูการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยการบริหารจัดการบ้านพักที่เป็นโฮมสเตย์ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านที่พักอาศัย ด้านอาหาร ด้านวัฒนธรรม ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการประชาสัมพันธ์ (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2551, หน้า 1-3) ผู้วิจัยได้เสนอตามลำดับขั้นตอนดังนี้

3.6.1 ด้านที่พักอาศัย พบว่า ลักษณะของตัวบ้านพักมีความมั่นคง แข็งแรงอยู่ในสภาพไม่ชำรุดไม่เสี่ยงต่ออันตรายจากการใช้สอยวัสดุที่ใช้ก่อสร้างบ้าน มีความแข็งแรงไม่ใช้ไม้ไผ่ผุผัดตะหรือไม้ในการทำตัวบ้านบ้านพักมีอากาศถ่ายเท สะดวกแสงสว่างส่องเข้าถึงไม่มีกลิ่นอับห้องต่างๆของบ้านออกแบบให้ลมผ่านได้ทุกจุดเช่น ห้องนอนห้องรับแขกห้องครัวและห้องน้ำหลังคาทำกันน้ำฝนได้มุงด้วยกระเบื้องหรือสังกะสี มีที่นอนที่สบายเครื่องนอนสะอาดที่นอนที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยวเป็นฟูกและเตียง ห้องพักหรือห้องนอนเป็นห้องเดี่ยวและห้องคู่มีการเปลี่ยนเครื่องนอนเช่นฟูกผ้าปูหมอน ปลอกหมอน ผ้าห่มทุกครั้งที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก

“ห้องนอน” มีโต๊ะเครื่องแป้ง กระจก หน้าต่างมีม่านหน้าต่างทุกบ้าน มีพัดลมระบายความร้อนในบ้านพักในห้องน้ำและห้องส้วมสะอาดมีสบูยาสีฟันแปรงสีฟัน ผ้าเช็ดตัวสำรองไว้ในห้องน้ำประตูห้องน้ำ มีกลอนล็อกการปิดเปิดอยู่ในสภาพดีและปลอดภัยไม่มีรูรอยรั่วหรือช่องที่มองเห็นได้จากภายนอกมีสวิทซ์ไฟฟ้าหรือที่จุดไฟให้ความสว่างมีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอ เช่น แมลงสาบ หนู ยุง มด โดยไม่ใช้สารเคมีที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยววัสดุที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ในห้องถิ่นและเป็นภูมิปัญญา เช่น สมุนไพรเครื่องดักสัตว์ เป็นต้น บริเวณบ้านและรอบ บริเวณบ้านมีการจัดสวนหย่อมปลูกต้นไม้ เช่น ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัว ต้นไม้ ร่องน้ำมี ที่นั่งเล่นบริเวณลานบ้าน ด้านที่พักอาศัยปัญหาที่พบ คือ นักท่องเที่ยวเข้ามาเป็น หมู่คณะมีจำนวนมากกว่าบ้านพักห้องน้ำห้องส้วมไม่เพียงพอกับการบริการฤดูร้อนอากาศ ร้อน พัดลมในบ้านพักมีน้อย ฤดูฝนแมลงรบกวน เช่น ยุงบ้านพักมีการตกแต่งดัดแปลงไป ตามสมัยนิยมสภาพบ้านพักที่เป็นแบบผู้ไทมีจำนวนน้อยแนวทางการในการจัดการด้านที่ ที่พักอาศัยคณะกรรมการผู้บริหารหมู่บ้านมีการประชุมและมีมติร่วมกันว่าให้มีการจำกัด จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักและเข้ามาร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์ เพื่อให้สะดวกรองรับ นักท่องเที่ยวมีการปรับปรุงประตูหน้าต่างช่องระบายอากาศเพื่อให้อากาศถ่ายเทสะดวกรับ ทางลมและลดอุณหภูมิภายในบ้านพร้อมทั้งติดมุ้งลวดบริเวณประตูหน้าต่างเพื่อกันยุงและ แมลงรบกวน (ถวัลย์ ผิวขำ, สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2558)

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2551, หน้า 5-8) ที่ได้กำหนดด้านที่พักอาศัยไว้ว่ามาตรฐานด้านที่พักต้องเป็นลักษณะบ้านที่เป็นสัดส่วนที่พักที่นอนสะอาดและสบายมีห้องอาบน้ำและห้องส้วมที่สะอาดมิดชิด มีมุมพักผ่อนภายในบ้านหรือชุมชน

3.6.2 ด้านอาหาร พบว่า อาหารที่นำมาปรุงรับประทานเป็นอาหารพื้นบ้านที่หาได้ในพื้นที่ เช่น ผักหวาน หน่อไม้ หน่อหวาย ไข่มดแดง และพืชผักสวนครัว มาประกอบเป็นอาหาร เช่น แกงผักหวานใส่ไข่มดแดง แกงหน่อไม้ แกงหวายใส่ไก่ ผักต้ม ผักลวกจิ้มแจ่วซอมน้ำพริก (น้ำพริก) ภาชนะที่ใช้ปรุงอาหาร เช่น จาน ถ้วย ชาม มีความสะอาดการทำความสะอาดใช้น้ำยาล้างจานไม่ใช้ผงซักฟอกล้างจานและหลังจากล้างเสร็จแล้วมีการคว่ำไว้ให้แห้งก่อนเก็บสำหรับแกว้ต้มน้ำมีความสะอาดไม่มีกลิ่นเหม็นคาวและแยกต่างจากถ้วยจานห้องครัวของบ้านพักจะอยู่ในตัวบ้านมีการทำความสะอาดอยู่เสมอ หลังจากการปรุงอาหารทุกครั้งไม่มีกลิ่นอุปรณ์ในห้องครัว ได้แก่ ตู้กับข้าวมีฝาปิดเปิดได้สะดวกและสะอาดกันแมลงได้และมีรูระบายอากาศถ่ายเทอุปรณ์เครื่องปรุง เช่น พริก กระเทียม กะปิ น้ำปลา ปลาร้า เกลือ มีการเก็บมิดชิดมีฝาปิดและกันแมลงได้ด้วยตา เป็นทั้งเตาถ่านและเตาแก๊สที่สะอาดปลอดภัยมีการตรวจสอบอุปรณ์ของเตาอยู่เสมอ เช่น สายแก๊สของเตาแก๊สที่อาจชำรุด เพื่อมิให้เกิดอันตรายในการปรุงอาหารตู้เย็นมีการดูแลความสะอาดอยู่เสมอและใช้เก็บอาหารและเครื่องดื่มโดยอาหารที่มิกลิ่นใช้ถุงพลาสติกหรือกล่องปิดมิดชิดน้ำดื่มและน้ำใช้น้ำดื่มเป็นน้ำฝนที่สะอาดเก็บไว้ในตุ่มมีฝาปิดมิดชิดหากเป็นน้ำประปาถ้าไม่แน่ใจว่าสะอาดก็ต้มก่อนบรรจุขวดหรือภาชนะอื่น ๆ ด้านอาหารปัญหาที่พบ คือ อาหารที่หมู่บ้านนำมาปรุงรับประทานเป็นอาหารท้องถิ่นที่หาได้ง่าย ในหมู่บ้าน เช่น หน่อไม้ หน่อเลาะ ผักหวาน ผักสด หวายเป็นต้น และปรุงอาหารตามรสชาติของท้องถิ่น คือ มีรสชาติเผ็ดจัดจ้านทำให้นักท่องเที่ยวที่เป็นชาติต่างภูมิภาคท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่รับประทานอาหารเจ็บประทานอาหารที่ชาวบ้านเตรียมไว้ไม่ได้ และถ้านักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมากเป็นหมู่คณะทำให้หมู่บ้านเตรียมอาหารให้ไม่พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยวในกรณีที่นักท่องเที่ยวนับถือศาสนาอิสลามไม่กินหมูและฮินดูไม่กินวัวทำให้เกิดปัญหาในการหาอาหารมาต้อนรับ

แนวทางในการจัดการด้านอาหารคณะกรรมการผู้บริหารหมู่บ้านมีการประชุมและมีมติร่วมกันว่าต้องมีการสอบถามประสานกลุ่มคณะนักท่องเที่ยวที่เข้ามาติดต่อก่อนว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มานั้นรับประทานอาหารชนิดใดประเภทใดจำนวนมากน้อย

เท่าไรหมู่บ้านจะได้เตรียมประเภทและรสชาติของอาหารอาหารมีความพอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว (สำหรับ งานไว, สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2558) และสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2551, หน้า 5-8) ที่ได้กำหนดมาตรฐานด้านอาหารและโภชนาการว่าต้องคำนึงถึงชนิดของอาหารและวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหารมีน้ำดื่มสะอาดภาชนะที่บรรจุอาหารสะอาดมีห้องครัวและอุปกรณ์ที่ใช้ในครัวถูกสุขลักษณะ

3.6.3 ด้านวัฒนธรรม พบว่า การจัดการด้านวัฒนธรรมมีการกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรมจารีตประเพณีความเชื่อของชุมชน โดยคณะกรรมการบริหารโฮมสเตย์ของชุมชนร่วมกันกำหนดข้อปฏิบัติให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้าโดยกำหนดสิ่งให้นักท่องเที่ยวทำได้และทำไม่ได้ เช่น การแต่งกายไม่สุภาพการแสดงออกของชายและหญิง ลักษณะผู้สาวการใช้สารเสพติด เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวยอมรับและเข้าใจเพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรมของชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมีการจัดกิจกรรมต้อนรับโดยอาศัยวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เคยปฏิบัติกันมาแล้ว เช่น การบายศรีสู่ขวัญ การรำมวยโบราณ การจ่ายพญาหมู่บ้านมีโอกาสเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและชื่นชมถือว่าเป็นการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของตนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านเช่นในระหว่างที่นักท่องเที่ยวพักอยู่ในบ้านในชุมชนมีการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนและในขณะเดียวกันชุมชนก็เรียนรู้วัฒนธรรมบางอย่างของนักท่องเที่ยวด้วยโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศด้านวัฒนธรรมปัญหาที่พบ คือ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านชาวบ้านจะมีพิธีต้อนรับโดยการรำผู้เฒ่ามวยโบราณทำพิธีบายศรีสู่ขวัญผูกข้อต่อแขน มีการแสดงแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้านทำให้วัฒนธรรมถูกกลืนแบบและนักท่องเที่ยวที่ไม่เข้าใจกับประเพณีวัฒนธรรมของเจ้าบ้านเห็นเป็นเรื่องตลก เช่น ภาษาพูดผู้เฒ่า การแต่งกายแบบผู้เฒ่า แนวทางในการจัดการด้านวัฒนธรรมคณะกรรมการผู้บริหารหมู่บ้านมีการประชุมและมีมติร่วมกันว่ามีการกำหนดข้อปฏิบัติให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้าโดยกำหนดสิ่งให้นักท่องเที่ยวทำได้และทำไม่ได้ เช่น การแต่งกายสุภาพ การใช้สารเสพติด การแสดงออกของชายหญิงลักษณะผู้สาวมีการแนะนำอธิบายและให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยวเข้าใจก่อน (พระสุธรรมธัมโม, สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2558) และนักท่องเที่ยวต้องศึกษาเรียนรู้เรื่องราวที่พบเห็น เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ภาษาถิ่น การแต่งกาย

ซึ่งเป็นความแตกต่างของผู้คนแต่ละเผ่าพันธุ์เพื่อการท่องเที่ยวจะได้มีคุณค่ามากขึ้น
 ดังแนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2548, หน้า 1-2) ที่ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยว
 แบบโฮมสเตย์ว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชุมชนยินดีให้นักท่องเที่ยวเข้าพักค้างแรม
 ในบ้านของตนเองเพื่อเรียนรู้แบบแผนวิถีชีวิตวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ
 ของแหล่งท่องเที่ยวและอาจมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน
 ระหว่างนักท่องเที่ยวเจ้าของบ้านและคนในท้องถิ่นสอดคล้องกับสำนักงานพัฒนาการ
 ท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2551, หน้า 5-8) ที่ได้กำหนดมาตรฐาน
 ด้านวัฒนธรรมไว้ว่ามีการดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น
 รักษาวิถีชุมชนให้คงไว้เป็นกิจวัตรปกติ

3.6.4 ด้านแหล่งท่องเที่ยว พบว่า บริเวณใกล้บ้านพักโฮมสเตย์หรือชุมชน
 มีแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 ประเภท เช่น แหล่ง
 ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก มีแหล่งโบราณสถานและประวัติศาสตร์ เช่น วัด
 เจดีย์ วัดอุโบสถหรือในชุมชนมีอยู่แล้ว เช่น สวนผลไม้ ปอดกปลา แปลงผัก ทำไร่และ
 การทำนาปลูกข้าว มีกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ตกปลา ปีนเขา ปั่นจักรยาน เนื่องจาก
 กิจกรรมท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนมีหลากหลายตามสภาพพื้นที่และภูมิประเทศชุมชนต้อง
 ร่วมกันจัดขึ้นและกำหนดไว้ชัดเจนมีผู้นำเที่ยวมีความปลอดภัยและเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้
 พร้อม เช่น การตกปลา ต้องเตรียมว่าใครนำเที่ยวอุปกรณ์ตกปลาและสถานที่ตกปลา
 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การทอผ้า จักสาน โดยปกติทั่วไปชาวบ้าน
 ในหมู่บ้านมีความรู้ความสามารถในศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านอยู่แล้ว จึงมีการจัดกิจกรรม
 ให้นักท่องเที่ยวมีการฝึกหัดด้วย เช่น ฝึกหัดการทอผ้า จักสาน มีการดูแลสภาพแวดล้อม
 ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอโดยการร่วมมือกับหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่
 ดูแลรักษาโดยตรงทุกแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านต้องผ่านการยอมรับจากชุมชนมีข้อมูล
 กิจกรรมการท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือประสานงานให้มัคคุเทศก์
 ท้องถิ่นนำเที่ยวต้องมีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียงมีการดูแลแหล่ง
 ท่องเที่ยวมีแผนงานหรือมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อลดผลกระทบจากการ
 ท่องเที่ยวและลดสภาวะโลกร้อนด้านแหล่งท่องเที่ยวปัญหาที่พบ คือ นักท่องเที่ยวที่เศษ
 ขยะ เช่น ขวดน้ำพลาสติกทางเดินไม่มีความปลอดภัยเช่นทางขึ้นวัดถ้ำผาขาว (วัดโสม)
 ภูจ้อก้อ น้ำตกตาดโตน ภูผาทีบ เป็นต้น

แนวทางในการจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยวคณะกรรมการผู้บริหาร หมู่บ้านและกลุ่มโฮมสเตย์ มีการประชุมและมีมติร่วมกันว่าการจัดทำถังขยะไว้ในบริเวณ แหล่งท่องเที่ยวทำป้ายสัญลักษณ์บอกเส้นทางป้ายเตือนให้ระมัดระวังบริเวณอันตราย ป้ายบอกทิศทางขึ้นลงไว้ตามบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวให้ร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (สุดสาคร แสนสุข, สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2558) ดังแนวคิดของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2551, หน้า 5-8) ที่ได้กำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวไว้ว่ามาตรฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมต้องมีแหล่งท่องเที่ยว ภายในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียงมีการดูแลแหล่งท่องเที่ยวแผนงานโครงการหรือ มาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเพื่อลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวและลดสภาวะ โลกกร้อน

3.6.5 ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ในชุมชนมีการจัดการด้านผลิตภัณฑ์โดยให้ องค์การชุมชนหรือชาวบ้านเป็นผู้ผลิตและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นชุมชนผลิตเอง เช่น การทอ ผ้าฝ้าย ผ้าไหม การเย็บเสื้อผ้าด้วยมือ การจักสาน การทำขนม การทำหมอนชนิด การเลี้ยง จิ้งหรีด การทำปุ๋ยอินทรีย์ การสานวัสดุด้วยพลาสติก การแปรรูปผลผลิตการเกษตร เป็นต้น ชาวบ้านบูรณาการร่วมกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นภายในชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้ากลุ่มทำขนม กลุ่มข้าวกล้อง มีแหล่งเรียนรู้ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านภายในหมู่บ้านมีร้านค้าชุมชน จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนผลิตขึ้น เช่น ตุ๊กตาผ้าเช็ดมือ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย หมอนชนิด เสื้อเย็บ มือ สร้างรายได้ส่วนหนึ่งให้แก่ชาวบ้านและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้านผลิตภัณฑ์ปัญหาที่พบคือมีการผลิตและจำหน่ายไม่พอความต้องการของนักท่องเที่ยว กรณีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเป็นจำนวนมากเป็นหมู่คณะขาดวัตถุดิบในท้องถิ่นและชุมชน แนวทางการจัดการด้านผลิตภัณฑ์คณะกรรมการผู้บริหารหมู่บ้านประชุมและมีมติร่วมกัน ว่าเพิ่มพื้นที่ในการปลูกหม่อนและฝ้ายในชุมชนในกรณีที่วัตถุดิบไม่เพียงพอจึงหาแหล่ง วัตถุดิบภายนอกชุมชนขยายฐานสมาชิกกลุ่มการผลิตในหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็งสร้าง เครือข่ายสมาชิกสู่ภายนอกชุมชนเพื่อเพิ่มปริมาณการผลิต (บรรทม วิวัฒนาการ, สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2558) ดังแนวคิดของภราเดช พยัฆวิเชียร (2543, หน้า 1) ที่ได้กล่าวว่าการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจการทำการค้าจำเป็นต้องมีเพื่อนร่วมทางหรือ ที่เรียกว่าพันธมิตรทางธุรกิจ ได้แก่ องค์กร บริษัท ห้างร้าน โรงแรม เป็นต้น หลักการขาย ต้องหาจุดขายโดยการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและอุปสรรคของชุมชนเพื่อวางจุด ขายพัฒนาสินค้าแก้ปัญหาอุปสรรค ตัวอย่างเช่น หมู่บ้านแม่กำปองมีจุดแข็ง คือ อากาศดี

หนาวเย็นสบายตลอดทั้งปีชาวบ้านมีความตั้งใจและร่วมมือกันดี จุดอ่อน คือ บุคลากรขาดการจัดการที่ดีขาดความชำนาญห้องพักโฮมสเตย์ไม่เพียงพอ

3.6.6 ด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า หมู่บ้านมีการจัดคู่มือเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวที่เป็นข้อมูลจริงมีรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยวแผนที่เดินทางรายละเอียดค่าใช้จ่ายและการติดต่อมีการเผยแพร่ข้อมูลการประชาสัมพันธ์โดยการติดต่อสื่อสารผ่านระบบวิทยุคลื่นของชุมชนและจังหวัดหอกระจายข่าวชุมชนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยสร้างเว็บไซต์ของหมู่บ้านของตนเองทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีการเชื่อมโยงกับสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อเพิ่มรายชื่ออยู่ในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ด้านการประชาสัมพันธ์ปัญหาที่พบ คือ ชุมชนหรือหมู่บ้านขาดความรู้ในการจัดทำเว็บไซต์ขาดการจัดทำเอกสารเผยแพร่ที่มีรายละเอียดของหมู่บ้านแนวทางการจัดการประชาสัมพันธ์คณะกรรมการผู้บริหารหมู่บ้านมีการประชุมและมติร่วมกันว่าส่งบุคลากรในหมู่บ้านไปอบรมเกี่ยวกับการจัดทำเว็บไซต์จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลของหมู่บ้าน มีการสื่อสารผ่านเว็บไซต์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬาเชื่อมโยงกับสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวและเพิ่มชื่อไว้ในระบบโฮมสเตย์ไทย (ประยูทธ กลางประพันธ์, สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2558) เพื่อเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ที่ได้กำหนดมาตรฐานการประชาสัมพันธ์ไว้ว่าต้องมีเอกสารสิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนและต้องมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์(สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2551, หน้า 1-3)

ภาพประกอบ 19 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของบ้านภู่ จังหวัดมุกดาหาร

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวทางการจัดการหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว (โฮมสเตย์) บ้านภู่ ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ในครั้งนี้พบว่า หมู่บ้านมีการจัดการด้านที่พักอาศัยด้านอาหารด้านวัฒนธรรมด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์และด้านการประชาสัมพันธ์ของหมู่บ้านต้องจัดให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์

3.7 พื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชาวบ้านภู่

ผู้วิจัยปฏิบัติงานในหน่วยงานกรมการพัฒนาชุมชน จึงเห็นการก่อเกิดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านภู่ แก่นนำชุมชนและชาวบ้านภู่ร่วมดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวจากการส่งเสริมของหน่วยงานกรมการพัฒนาชุมชน โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอและจังหวัดมุกดาหารนำนโยบายการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปี พ.ศ. 2549 ต่อมารัฐบาลออกนโยบายโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (นตผ.) ราวปี พ.ศ. 2450 ให้ทุกหมู่บ้านค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาแปรรูปเพิ่มคุณค่าและมูลค่าออกมาในรูปแบบ

ภาพประกอบ 21 แสดงจุดรับและส่งนักท่องเที่ยว

3.7.2 วัดศรีนันทารามพื้นที่บริเวณวัดศรีนันทาราม ชาวบ้านภูได้ร่วมกันจัดกิจกรรมและสร้างกิจกรรม โดยถือว่าการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านภูขึ้นใหม่ ให้ความหมายใหม่เพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวประกอบด้วยพื้นที่ความรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านภูศูนย์พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพื้นที่พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารีพื้นที่ลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภูพื้นที่จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกตามรายละเอียดดังนี้

3.7.2.1 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านภู

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูการเรียนรู้เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตชุมชนที่มีมาช้านานและได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบเมื่อสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองสูงได้เข้ามาให้ความรู้โดยการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 สนับสนุนให้กลุ่มองค์กรและประชาชนในหมู่บ้านดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการที่ชุมชนบ้านภูมีกลุ่มองค์กรและกิจกรรมมากมายที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านและดำเนินการประสบผลสำเร็จอย่างดีความรู้ที่คนในชุมชนถ่ายทอดจากรุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบ 22 แสดงพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านญิว

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านญิว มีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตของชุมชนที่มีมาช้านานและได้ดำเนินการกันอย่างเป็นระบบเมื่อสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองสูงได้เข้ามาให้ความรู้โดยการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 สนับสนุนให้กลุ่มองค์กรและประชาชนในหมู่บ้านดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการที่ชุมชนบ้านญิวมีกลุ่มองค์กรและกิจกรรมมากมายที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านและดำเนินการประสบผลสำเร็จอย่างดีเวทีประชาคมหมู่บ้านได้มีการวางแผนประยุกต์กิจกรรมที่มีอยู่ในหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านทุกคนได้เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถดำรงชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงความรู้ที่คนในชุมชนถ่ายทอดจากรุ่นต่อรุ่นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เช่น การดำรงชีวิตของวิถีชุมชนขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชนอย่างเป็นระบบกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านญิวจึงก่อเกิดและพัฒนาขึ้นตามลำดับ

3.7.2.2 ลานวัฒนธรรมบ้านญิว

“พื้นที่ลานวัฒนธรรม” ชาวบ้านญิวใช้นำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไท และปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว

ภาพประกอบ 23 การแสดงพื้นถิ่นที่ลานวัฒนธรรมกับการบริหารการพัฒนาอัตลักษณ์

หลังจากแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเสร็จแล้ว พิธีกรและฝ่ายจัดการนำนักท่องเที่ยวเข้าพักบ้านโฮมสเตย์มาชี้แจงและเข้าของบ้านพักโฮมสเตย์มารับนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพักตามลำดับคิวที่ได้ตกลงกันไว้ นอกจากนี้ยังมีชาวบ้าน กลุ่มองค์กร กลุ่มอาชีพ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนได้นำสินค้ามาร่วมจัดแสดงและจำหน่ายรอบ ๆ ลานวัฒนธรรม เมื่อผู้นำกลุ่มหรือกำนันประชาสัมพันธ์ผ่านทางหอกระจายข่าวว่า มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน ชาวบ้านเตรียมใส่ชุดกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทและนำสินค้ามาจัดแสดงและจำหน่าย หลังจากนั้นนักท่องเที่ยวได้ทราบว่าตนเองพักอยู่บ้านโฮมสเตย์แล้วนั้น พิธีกรให้โอกาสให้นักท่องเที่ยวและชาวบ้านได้พูดคุยกัน และเดินชมสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชน ขณะเดียวกันผู้นำได้พานักท่องเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพราชสุตา สยามบรมราชกุมารี จนถึงเวลาเที่ยงวันพอดี จากนั้นรับประทานอาหารกลางวัน ฝ่ายแม่ครัวได้จัดเตรียมอาหารเที่ยงไว้สำหรับนักท่องเที่ยวรับประทาน ส่วนใหญ่เป็นอาหารพื้นบ้านชาวผู้ไทบ้านภูและอาหารพื้นบ้านอีสานโดยทั่วไป นักท่องเที่ยวร่วมกันรับประทานอาหารกลางวัน หลังจากเดินชม ชิม ชื้อสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน และวิถีชีวิตชาวบ้านภูในบริเวณโดยรอบลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภูพื้นที่บริเวณวัดศรีนันทารามแล้ว

หลังจากรับประทานอาหารกลางวันอิมหน้าสำราญใจแก่นักท่องเที่ยวแล้วพิธีกร ได้เรียนเชิญนักท่องเที่ยวมาพร้อมเพรียงกันที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอีกครั้ง

เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการมาของนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งเกริ่นนำก่อนนำพานักท่องเที่ยวไปชมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ที่ตนเองร่วมกันสร้างขึ้นตามกระแสการพัฒนาประเทศตามยุคสมัยต่าง ๆ ตามฐานการเรียนรู้ทั้ง 6 ฐาน คือ ฐานลดรายจ่าย ฐานเพิ่มรายได้ ฐานประหยัด ฐานการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชาวบ้านภู ฐานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และฐานเอื้ออาทรเกื้อกูล

เมื่อผู้นำและวิทยากรประจำฐานได้นำเสนอข้อมูลและซักถามแลกเปลี่ยนกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านที่มาร่วมกิจกรรมพากันแยกย้ายไปตามฐานเรียนรู้ที่ตนเองต้องร่วมแสดงหรือสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ขึ้นมาใหม่หรือผลิตซ้ำพร้อมให้ความหมายในบริบทการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้นำและคณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์ได้นำพานักท่องเที่ยวชมหมู่บ้าน ฐานเรียนรู้ต่าง ๆ และบริเวณโดยรอบชุมชนตามความต้องการนักท่องเที่ยว สัมผัสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านตามอัธยาศัย จนถึงเวลาตอนเย็นประมาณราว 16.00 นาฬิกา ชาวบ้านที่ได้รับการคัดเลือกตามคิวรับนักท่องเที่ยวมารอรับนักท่องเที่ยว นำไปที่บ้านพักโฮมสเตย์แต่ละหลังเพื่อปฏิบัติภารกิจส่วนตัว นักท่องเที่ยวบางคนก็อาจทดลองแต่งกายให้เหมือนกับชาวบ้านภูก็มี เพื่อจักได้เข้าร่วมกิจกรรมภาคกลางคืน

กิจกรรมภาคกลางคืนในบริเวณลานวัฒนธรรมที่ทุกคนที่เป็นทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยวรอดอย่ว่าคืนนี้มีอะไรบ้าง ผู้วิจัยเห็นว่าคณะผู้มาเยือนมาคณะเล็ก ๆ หรือคณะใหญ่ ๆ หลายร้อย ชาวบ้านได้จัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน และหลาย ๆ ครั้งที่นักท่องเที่ยวสอบถามผู้วิจัยว่า ค่าใช้จ่ายคิดโดยเฉลี่ยต่อคน ๆ ละประมาณ 500 บาท พอหรือเปล่า ก็ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประธานกลุ่มโฮมสเตย์เหมือนกัน อาจารย์ถวัลย์บอกว่า การจัดการท่องเที่ยวนั้นชาวบ้านไม่เน้นการได้รับค่าใช้จ่ายต่อคนที่สูง แต่มีรายได้เพียงพอที่ให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นมากบ้างน้อยบ้างตามภาวะเศรษฐกิจ ชาวบ้านได้ขายสินค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยวก็เป็นการสร้างฐานเศรษฐกิจของชุมชน อีกวิธีหนึ่งที่ชาวบ้านไม่ต้องนำสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชนไปแสดงและจำหน่ายนอกชุมชน มีนักท่องเที่ยวมาซื้อถึงหมู่บ้าน หากคิดค่าบริการราคาแพงหรือสูงนักท่องเที่ยวลดจำนวนน้อยลง การดำรงอยู่การต่อรองและช่วงชิงงบประมาณเพื่อมาพัฒนาหมู่บ้านอาจได้รับผลกระทบได้ ดังนั้นชาวบ้านอยู่ได้ชาวบ้านมีความสุขด้วยก็พอเพียงแล้ว

เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ พานักท่องเที่ยวยังลานวัฒนธรรม ฝ่ายต้อนรับเตรียมพวงมาลัยมาควดคอบให้แก่นักท่องเที่ยวและเชิญนั่งตามจุดที่จัดเตรียมไว้ นอกจากนี้ชาวบ้านที่ไม่ได้รับนักท่องเที่ยวไปพักด้วยก็มาร่วมต้อนรับและร่วมกิจกรรมด้วยเช่นกัน กิจกรรมภาคกลางคืนผู้มาร่วมประกอบด้วยเด็กเล็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุมีทุกเพศทุกวัย ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวมาพร้อมกันเพื่อร่วมกิจกรรมพาแลงที่ลานวัฒนธรรมเวลาประมาณ 18.30 นาฬิกา เป็นต้นไปจนถึงประมาณ 24.00 นาฬิกา

ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวพร้อมเพรียงกันแล้ว พิธีกรเชิญชวนให้ทุกท่านเข้าร่วมกิจกรรมภาคกลางคืน โดยเริ่มกิจกรรมเตรียมความพร้อมของชุมชนและนักท่องเที่ยวร่วมกันเต้นรำบาสโลปประกอบเพลง ประมาณ 2-3 เพลง

ถัดมาหลังจากจบจากกิจกรรมการเต้นรำ เป็นการนำพานบายศรีสู่ขวัญขวัญออกมาวางกลางลานวัฒนธรรม ก่อนเชิญออกมาฝ่ายดนตรีพร้อมใจกันร้องไห้ 3 ลา ตามด้วยการพ้อนรำเชิญขวัญจากเยาวชนในชุมชนที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา การรำเชิญขวัญและดนตรีบรรเลงโดยวงหนุ่มผาขาวสาวผาแดง

ต่อมาพิธีกรเชิญหมอปราหมณ์สู่ขวัญขวัญมายังจุดพิธีกรรมพร้อมเชิญนักท่องเที่ยวมานั่งล้อมวงในและชาวบ้านอยู่วงนอกสุดตามลำดับทั้งเด็กเพื่อประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญแก่นักท่องเที่ยวตามประเพณีวัฒนธรรมของชาวผู้ไทที่มีแขกมาเยือน

จากพิธีบายศรีสู่ขวัญผูกแขนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายแม่ครัวพากันยกสำหรับกินขันโตพาแลงมาวาง พิธีกรเชิญนักท่องเที่ยวนั่งล้อมขันโตพาแลงอาหารที่ชาวบ้านจัดวางในขันโตพาแลงนั้นเป็นอาหารพื้นบ้านประจำกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท เช่น แกงไก่ใส่หอยแฉ่ำซอมน้ำผู้ไท ผักสดผักนี้จากธรรมชาติบริเวณภูเขารอบ ๆ บ้าน และชาวบ้านปลูกเองปลอดสารพิษ พิธีกรเชิญร่วมรับประทานอาหาร ขันโตกหนึ่ง ๆ นักท่องเที่ยวนั่งล้อมประมาณ 5-6 คน ในช่วงรับประทานอาหารนั้น รายการแสดงแรกเป็นการแสดงของเด็กก่อนเกณฑ์อายุ 2-3 ปี ออกมาพ้อนประกอบเพลง ประมาณ 2-3 เพลง

ถัดมาพิธีกรก็ฝึกพิธีกรตัวน้อย เชิญพิธีกรตัวน้อยมากล่าวและร้องเพลงพื้นบ้าน 2-3 คน นำเสนอของดีบ้านภู กล่าวขอบคุณนักท่องเที่ยว และนำเสนอวิถีชีวิตดีบ้านภูและคำขวัญของหมู่บ้านภู หลังจากนั้นเป็นการแสดงเซิ้งกะติบข้าวจากเด็กในชุมชนเรียนอยู่ระดับประถมศึกษา ร้องและบรรเลงโดยวงดนตรีหนุ่มผาขาวสาวผาแดง

ต่อมาเป็นการแสดงฟ้อนผู้ไท จากเยาวชนในชุมชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ขับร้องและบรรเลงดนตรีจากวงห่มผาชาวสาวผาแดงประกอบ

ต่อด้วยการแสดงเซิ้งผู้ไทบ้านภูจากพ่อบ้านแม่บ้านและผู้นำชุมชน ขับร้องและบรรเลงดนตรีจากวงห่มผาชาวสาวผาแดงประกอบการแสดง พิธีกรบรรยายสถานการณ์

รายการรองสุดท้าย เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากนักท่องเที่ยว หากไม่มีการแสดง อาจเป็นการกล่าวความรู้สึกของนักท่องเที่ยวต่อการเดินทางมายังบ้านภู

การแสดงของกลุ่มคนรุ่นใหม่ใหญ่สูงอายุคือ การแสดงชุดแสดงวิถีชุมชนชาวบ้านภู ‘ลงช่วงเซิ้งผ้ายาย’ มีการแสดงปั่นผ้าย อี้วผ้าย ดิ้นผ้าย และปั่นหลอดผ้าย เป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่โดดเด่นของท้องถิ่น พิธีกรเรียนเชิญนักท่องเที่ยวร่วมทดลองทำแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมถ่ายรูปแบบทดลองปฏิบัติได้ ถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งในการคัดเลือกคู่ครองหนุ่มสาวชาวบ้านภูในอดีต ชาวบ้านเรียกว่า ‘จับสาวลงช่วง’ สุดท้ายภาคกลางคืน เป็นกิจกรรมร่วมกันนันทนาการ รำวงประมาณ 2-3 เพลง พิธีกรกล่าวปิดกิจกรรมภาคกลางคืน เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์รับนักท่องเที่ยวไปพักผ่อนและพักผ่อนค้างคืน ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ พรั่งนี้ตอนเช้าตรู่ประมาณ 6.00 นาฬิกา นักท่องเที่ยวพร้อมทำบุญตักบาตรหน้าบ้านพักโฮมสเตย์

การถอดบทเรียนและการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมของชาวบ้านภู จากที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการจัดประชุมของชาวบ้านภู พบว่าผลการดำเนินงานของชาวบ้าน กรรมการแต่ละฝ่ายมีตัวแทนนำเสนอข้อมูลการปฏิบัติงานเป็นการจัดประชุมสร้างความเข้าใจเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านที่อยู่ร่วมกัน ร่วมกันคิดวิเคราะห์ วางแผนปฏิบัติ รับผลประโยชน์ร่วมกันและสุดท้ายการติดตามประเมินผล จากการบริหารการพัฒนาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านภู เป็นการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนเป็นหลักให้เป็นผู้นำความคิด เป็นนักยุทธศาสตร์ นักบริหาร นักปฏิบัติ และทำงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วนภาคีการพัฒนาในเชิงพื้นที่ (Area Based Approach) เน้นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติ (Co-Operation) ในการค้นหาศักยภาพของพื้นที่ (Positioning) ส่วนคนนอกชุมชนเป็นฝ่ายสนับสนุนดำเนินงานชาวบ้านภู

นอกจากนี้เมื่อชาวบ้านภูมีความพร้อม เห็นได้ว่าการเชื่อมโยงกับการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามลำดับ บ้านภูเป็นชุมชนที่สามารถจัดการตนเองได้ ปรับตัวทันการเปลี่ยนแปลง ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข โดยคนมีจิตสำนึกรักชุมชน มีคุณธรรมจริยธรรม มีองค์ความรู้ความชำนาญเฉพาะ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีผู้นำที่มีความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง มีวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีอศยาศัยโมตรจิตที่ดี มีความสุข ในการดำเนินชีวิตมีรายได้ที่มั่นคงจากการประกอบอาชีพในชุมชน ดำรงอยู่ได้กับภาวะความทันสมัยเชื่อมต่อกับภาวะหลังความทันสมัย โดยการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชาวบ้านร่วมกันสร้างประเพณีประดิษฐ์ การทำวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า นำมรดกทางวัฒนธรรมมาเป็นสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวไทยหาดูดีหรือต้องการสัมผัสวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไทในอดีต ชาวบ้านปรับตัวให้ทันสถานการณ์ปัจจุบันได้มีกลุ่มหรือองค์กรสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สามารถบูรณาการทำงานกับองค์กรอื่นได้ ชาวบ้านมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมส่วนรวมต่อเนื่อง มีความสามัคคีปรองดอง มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ดำรงอยู่อย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทุนมนุษย์อย่างต่อเนื่อง มีกฎกติกาวิญญ์ที่ชุมชนปฏิบัติร่วมกัน ชุมชนสามารถบริหารจัดการชุมชนและทรัพยากรของชุมชนได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและมีระบบการดูแลความปลอดภัย ไม่มียาเสพติด ไม่มีอาชญากรรมในชุมชน

ส่วนเศรษฐกิจของชุมชนบ้านภู จากท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงชาวบ้านภูบริหารการเปลี่ยนแปลง (Diversity Management) เป็นเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองกล่าวได้ว่าชาวบ้านภูประกอบสัมมาชีพแบบวิถีพอเพียงตั้งแต่โบราณกาลเป็นวิถีดั้งเดิมจากบรรพบุรุษที่สำคัญการที่ชุมชนมีทุนชุมชนธรรมาภิบาล โดยมีทุนมนุษย์มีปัจจัยสี่เพียงพอ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อันโดดเด่นที่ไม่สามารถลอกเลียนได้ มีการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนได้อย่างเหมาะสมได้มีการนำมาแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มมีภูมิคุ้มกันด้านเศรษฐกิจที่รองรับการเปลี่ยนแปลงได้ มีอาชีพที่มั่นคงในชุมชน ชาวบ้านภูมีงานทำตลอดทั้งปี ไม่มีปัญหาหนี้สินทั้งในและนอกระบบ มีการจัดการตลาดที่รองรับผลผลิตชุมชน มีหน่วยส่งเสริมการผลิต สามารถควบคุมการผลิตในครอบครัวและชุมชน ให้ครัวเรือนมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ระบบการออมที่เหมาะสมให้ชาวบ้านมีการออมเงินและพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังต่อเนื่องมีการพัฒนาขยายผลและยกระดับการพัฒนาตามแผนรายที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้เข้ามาสนับสนุน ผู้นำชุมชนและ

ชาวบ้านร่วมกันพิจารณาดำเนินการเฉพาะที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชาวบ้าน
บางที่ต้องต่อรองเพื่อการดำรงอยู่บางครั้งต้องช่วงชิง อาทิ ขอรับสนับสนุนงบประมาณ
ขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น

3.7.2.3 พื้นที่จัดแสดงจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก

กลุ่มผู้ผลิตผู้ประกอบการสินค้าชุมชนและสินค้าตามโครงการ
หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (นตผ.) เรียกกันว่า ‘OTOP’ นำมาจัดแสดงและจำหน่าย

ภาพประกอบ 24 จุดแสดงและจำหน่ายสินค้าของชาวบ้านภายในวัดศรีนันทาราม

3.7.2.4 พิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การสร้างบ้านผู้ไทแผ่นดินแต่เดิม ทำให้กลายเป็นฐานเรียนรู้ชุมชนบ้านภู
มีชีวิตเป็นพิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีมีรูปแบบการจัดการการเรียนรู้ของชุมชนสำหรับคนใน
ชุมชนและนักท่องเที่ยวได้เข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิถีชีวิตแบบพอเพียงของชาวผู้ไท
บ้านภูตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้
กับการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน คนในชุมชนได้เรียนรู้และสืบทอดต่อกันไปโดยมีการ
จัดการฐานเรียนรู้จำนวน 6 ฐานเพื่อให้คนในชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ
ดำรงชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย

ฐานที่ 1 ด้านการลดรายจ่ายเป็นฐานที่ให้ความรู้แก่พี่น้องชาวบ้าน โดยการศึกษากิจกรรมที่สามารถลดรายจ่ายให้กับครัวเรือน เช่น การทำปุ๋ยหมักน้ำหมัก การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ ขุดบ่อเลี้ยงปลา ทำน้ำหมักสารไล่แมลง น้ำยาล้างจาน การลดละเลิกอบายมุขและการทำบุญซื้อครัวเรือนฐานลดรายจ่ายตั้งอยู่ที่กลุ่มปุ๋ยอัดเม็ด ชีวภาพ มีการศึกษาการทำปุ๋ยทุกชนิด เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำสูตรต่าง ๆ ปุ๋ยอินทรีย์ซึ่งชุมชนสามารถเข้ามาเรียนรู้และนำไปใช้ในครัวเรือนทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีในนาไร่สวนสามารถลดรายจ่ายค่าปุ๋ยได้เป็นอย่างมาก

ฐานที่ 2 ด้านการเพิ่มรายได้คนในชุมชนและนอกชุมชนสามารถเข้ามาเรียนรู้กับกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในหมู่บ้านได้ตามความถนัด ได้แก่ กลุ่มทอผ้าฝ้ายลายขิดบ้านภู กลุ่มทอผ้าฝ้ายแปรรูปบ้านภู กลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมบ้านภู กลุ่มทอผ้าศิรินคร กลุ่มเพาะเห็ด และกลุ่มเลี้ยงโค จนสามารถทำเป็นอาชีพเสริมทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลักที่ทำอยู่และทุกครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ฐานที่ 3 ด้านการประหยัดมีการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตบ้านภูและธนาคารหมู่บ้านศิรินคร ส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการประหยัด ทำให้คนในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและสอดคล้องกับวิถีชีวิต ชาวภูไท รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัดรู้จักเก็บออมมีน้อยใช้น้อยมีมากใช้อย่างรู้คุณค่า

ฐานที่ 4 ด้านการเรียนรู้ชาวบ้านได้จัดให้มีการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยปราชญ์ชาวบ้านจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมประเพณี ที่สำคัญให้กับลูกหลานในหมู่บ้าน ได้แก่ อุตสาหกรรมวิถีชีวิตผู้ไทซึ่งมีหลักยึดมั่นในความขยัน ประหยัดซื่อสัตย์สามัคคีและใฝ่ศึกษาการแต่งกายแบบผู้ไทการขับร้องเพลงสอนธรรมะ เพลงกล่อมเด็กการเล่นดนตรีพื้นบ้าน เช่น โปงลาง การทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ และการถัก สบายรัดประคตใหม่สำหรับพระภิกษุ เป็นต้น

ฐานที่ 5 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นฐาน ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับพืชผักพื้นบ้านและการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคการแบ่งเขต รับผิดชอบดูแลป่าภูเขาและแหล่งน้ำในชุมชนโดยกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ในการดูแลเขตอนุรักษ์ป่าภูเขาและต้นน้ำลำธาร ต่าง ๆ

ฐานที่ 6 ด้านการเอื้ออารีต่อกันให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของ หมู่บ้านการเตรียมความพร้อมการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเองและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน

และกันของคนในชุมชนมีการจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจขึ้น 3 กองทุน ได้แก่ กองทุนฌาปนกิจบ้านภูนาคารหมู่บ้านคีรีนครและกองทุนฌาปนกิจกองทุนหมู่บ้านและมีการจัดร้านค้าชุมชนเพื่อส่งเสริมการตลาดรายจ่ายในชุมชนได้แก่ร้านค้าชุมชนบ้านภู หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ร้านค้าสหกรณ์บ้านภู ร้านค้าชุมชนริมทาง

ทั้งนี้ยังเป็นจุดเรียนรู้และรักษาวัฒนธรรมเป็นการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อไปสร้างภาคภูมิใจรักหวงแหนและรักษาไว้ซึ่งลักษณะที่โดดเด่นของชาวผู้ไทซึ่งมีกิจกรรมสอดแทรกไว้ในฐานการเรียนรู้และการอนุรักษ์ นอกจากนี้ยังใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สิ่งที่ควรรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกชุมชนโดยการเปิดตัวเป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวโดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนนอกชุมชนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเรียนรู้เป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักของคนนอกชุมชนและคนในชุมชนได้แสดงให้ลูกหลานได้เรียนรู้วิถีชีวิตโดยทางอ้อมในปี พ.ศ. 2552 มีผู้เข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 70 คณะ จากหลายชุมชนการจัดการความรู้เป็นการรวบรวมความรู้เดิมและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเก็บแสดงข้อมูลไว้ในศูนย์เรียนรู้ชุมชนเช่นวิธีทำแกงกะบั้งการคิดค้นลายผ้าไหมการทอผ้าการแก้พิษเห็ดการใช้สมุนไพรพื้นบ้านรักษาโรค เป็นต้นและขยายผลองค์ความรู้สู่กลุ่มองค์กรบุคคลในชุมชนและภายนอกชุมชนอย่างไรก็ตามยังเป็นการประชาสัมพันธ์ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นได้เรียนรู้วิถีการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนโดยการทำแผ่นพับและเปิดเว็บไซต์บ้านภู ดอทคอม www.banphu.com ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูมีความสำคัญกับชุมชนบ้านภูเพราะเป็นสถานที่รวบรวมและจัดแสดงข้อมูลของหมู่บ้านข้อมูลกลุ่มองค์กรชุมชนแผนชุมชนองค์ความรู้ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกจากนั้นศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูยังเป็นศูนย์กลางที่คนในชุมชนเข้ามาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันตลอดจนเป็นสถานที่เชื่อมโยงการทำงานระหว่างกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคีการพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกันและอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านภูเป็นอาคารสำหรับต้อนรับและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่มาทัศนศึกษาดูงานจึงได้มีการพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่สมบูรณ์แบบและดำเนินการให้เป็นศูนย์เรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศชุมชน (Information and Communication Technology : ICT) ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข อันได้แก่ การจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนคณะกรรมการประมาณครึ่งหนึ่งเป็นข้าราชการประจำที่มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมากจึงได้รับเลือก

ให้เข้ามาร่วมบริหารแต่เนื่องจากต้องไปทำงานประจำบางครั้งการประชุมหรือการติดต่อประสานงานมีขั้นตอนทางราชการเข้ามาร่วมด้วยทำให้ไม่สะดวกการดำเนินงานเท่าที่ควรแก้ไขโดยการประชุมชนในวันหยุดราชการหรือเวลากลางคืน ส่วนค่าใช้จ่ายในการดูแลศูนย์เรียนรู้ชุมชนปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ชุมชนไม่ มีงบประมาณด้านค่าใช้จ่ายแก้ไขโดยแบ่งรายได้จากคณะกรรมการการท่องเที่ยวประจำหมู่บ้านที่ใช้สถานที่ในการต้อนรับแขกและเก็บค่าบริการจากหน่วยราชการเอกชนที่เข้ามาขอใช้บริการอาคารศูนย์เรียนรู้ชุมชน ค่าใช้จ่ายสถานที่ประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์ ชาวบ้านภูใช้บริเวณวัดนี้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและกิจกรรมทุกกิจกรรมในงานประเพณีสงกรานต์หรืองานประเพณีเพราะมีบริเวณกว้างขวางเพียงพอและเหมาะสมเพราะวัดอยู่ใจกลางหมู่บ้านเป็นการสะดวกสำหรับการมาร่วมกิจกรรมของชาวบ้านทุกครัวเรือน

3.7.2.5 สภาพพื้นที่บริเวณหมู่บ้านภู

ภาพประกอบ 25 แสดงพื้นที่สภาพทั่วไปของหมู่บ้านภู

ภาพประกอบ 26 แสดงการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์บ้านภู

3.7.2.6 บ้านเรือนรับรองเป็นโฮมสเตย์

ภาพประกอบ 27 แสดงครัวเรือนบ้านพักโฮมสเตย์

ภาพประกอบ 28 แสดงห้องรับแขกบ้านพักโฮมสเตย์

ภาพประกอบ 29 แสดงห้องนอนบ้านพักโฮมสเตย์

“สัมผัสวิถีชีวิตย้อนยุคกลางเขาคีรีนครตี๋มตำวัฒนธรรมภูไทและ ศิลปหัตถกรรมผ้าหมักโคลนของแท้ข้ามโขงเที่ยวสะพานห้วยน้ำขุ่นเขตตลาดอินโดจีน” บ้านภู พื้นที่บริเวณรอบ ๆ บ้านรวมถึงถนนหน้าบ้านของแต่ละครัวเรือน ในอดีตนั้นมีการ ปลูกสร้างบ้านที่อยู่อาศัยตามประเพณีนิยม ปลูกสร้างบ้านใกล้ ๆ บ้านของพ่อแม่ ที่อนุญาตให้ปลูกสร้างบ้านได้ ก็อยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ เครือญาติ ความเป็นระเบียบเป็นแถว เป็นแนวเหมือนปัจจุบันนี้ไม่มี อาจารย์ถวัลย์ ผิวขำ สุกกุลา ไตรยวงศ์ ลุงแก้ว สุนทรส ลุงชื่น อาจิวชัย อธิบายว่า เมื่อก่อนนั้นบ้านไม่เป็นแถวเป็นเหมือนอย่างทุกวันนี้ ครั้งเมื่อ กลุ่มของชาวบ้านภู จำนวน 150 คน ได้เดินทางไปเข้าเผ้ากราบบังคมทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายผ้าไหมแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ณ ศาลาดุสิตดาลัย ในตำหนักสวนจิตรลดาธารโหลาน เมื่อวันที่ 17 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2517 ชาวบ้านภูได้เห็นหมู่บ้านจัดสรรในกรุงเทพมหานคร ปลูกสร้างเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม โดยวิถีของคนผู้ไทที่มีความรักสวยรักงาม รักความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย เมื่อกลับมาถึงบ้านภูแกนนำก็คุยกันพร้อมประชุมชาวบ้านว่าอยากให้หมู่บ้านภูเป็นอย่างไร ที่พวกเราไปเห็นมาหรือไม่ มีการปรึกษาหารือลงมติกันว่า จะดำเนินการอย่างไร เมื่อทุกคน ทุกเสียงเรียกร้องให้ดำเนินการให้เป็นไปตามที่ที่เคยไปเห็นมา

ช่วงนี้กลุ่มไทยพิทักษ์ถิ่นกำลังดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้าน จัดการปรับ ถนนปรับเคลือบถนนย้ายบ้านที่ขวางแนวถนนแต่ละหลังบ้างขยับหน้า บ้างขยับหลังให้เป็นไป ตามแกนนำตกลงกัน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการอภิปราย สามารถเคลือบถนนและ

ตัดถนนได้หลายสาย รวมทั้งนำกองก้อนหินที่อยู่ในบริเวณการสร้างถนนหลวงมาตก
แต่งหน้าบ้าน หลังจากนั้นจัดทำสวนครัวรั้วกินได้ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งทุกวันนี้
ชาวบ้านได้พากันนำเอาพืชผักที่อยู่บนผู้เขา ลงมาปลูกในบริเวณบ้านและหัวไร่ปลายนา
โดยเฉพาะผักหวานชาวบ้านพากันปลูกครัวเรือนละ 5 ถึง 10 ต้น

ทุกปีช่วงหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวทุกบ้านชาวบ้านพากันปลูกกะหล่ำปลีเป็น
แถวเป็นแนวรั้วที่สวยงาม นักท่องเที่ยวพบเห็นตื่นตาตื่นใจพากันถ่ายภาพกันใหญ่ แต่ก่อน
นั้นไม่ได้ปลูกตลอดทั้งปี แต่ทุกวันนี้ชาวบ้านร่วมใจกันพากันปลูกพืชผักสวนครัวตลอดทั้งปี

3.7.2.7 สถานการณ์เรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
แหล่งเรียนรู้ชุมชน 6 สถานตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 ได้แก่ฐานลดรายจ่ายฐานเพิ่มรายได้ฐาน
ประหยัดดอกเบี้ยฐานเรียนรู้วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านฐานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมฐานเอื้ออาทรตามรายละเอียดดังนี้

1) ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ฐานลดรายจ่ายได้วิทยากรโดยคุณตระกูล คำรณ
ประธานฐานลดรายจ่าย

ภาพประกอบ 30 แสดงวิทยากรบรรยายฐานการเรียนรู้ลดรายจ่าย

ฐานลดรายจ่ายมีกิจกรรมกลุ่ม คือ การผลิตปุ๋ยชีวภาพการปลูกพืชผัก
ชีวภาพปลอดสารพิษผลิตน้ำยาล้างจานน้ำยาถูบ้านแชมพูสบู่ครีมนวดผสม เป็นต้น
การลดรายจ่ายถ้าใจพร้อมทุกคนสามารถลดได้เช่นอาชีพทำนาทั้งนาดำนาหว่านนอกจากนี้

ชาวบ้านลดรายจ่ายโดยการลดใช้ปุ๋ยเคมี มาใช้มูลวัวมูลควายปุ๋ยหมักปุ๋ยคอกใช้มูลวัว มาปุ๋ยปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพคือทางเลือกของรายจ่ายได้เป็นอย่างดีใช้ปุ๋ยตัวเอง ส่งเสริมให้คน ในชุมชนปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ปลูกทุกอย่างที่กินได้ไม่ต้องไปซื้อที่ตลาด อย่างน้อยลด มีโอกาสดีกว่าไม่ได้ลดเลย ชาวบ้านปลูกข้าวต้องใช้พันธุ์ข้าวดีให้น้ำหนักดีขายได้กำไรดี และการเลี้ยงสัตว์ให้เลี้ยงอยู่ริมน้ำไม่นำมาเลี้ยงที่บ้านบ้านญาติได้รับการส่งเสริมจากปศุสัตว์ อำเภอให้ใช้พันธุ์ดีการเลี้ยงวัวพันธุ์ดีสามารถเพาะพันธุ์ได้ราคาดีการเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ หน้าชุมชนเป็นการเลี้ยงเพื่อความรู้และได้กินด้วยการทำน้ำยาล้างจานใช้เองทางชุมชนทำ ใช้เองและส่งเสริมให้แม่บ้านในชุมชนทำใช้เองทั้งแชมพู สบู่และครีมนวดผมอีกทั้งส่งเสริม กิจกรรมสร้างสุขภาพด้วยการออกกำลังกายสุขภาพแข็งแรงไม่เจ็บป่วยไม่ต้องไปหาหมอ การมีสุขภาพแข็งแรงถือว่าการลดรายจ่ายได้เช่นเดียวกันและการลดละเลิกอบายมุข งานศพที่บ้านญาติไม่มีการเล่นการพนันงานศพปลอดเหล้า

2) สถานการณ์เรียนรู้ที่ 2 สถานเพิ่มรายได้วิทยากรโดยคุณสำหรับ งานไว ประธานกลุ่มทอผ้าไหม เป็นรูปแบบเครือข่ายกลุ่มอาชีพสินค้าพื้นบ้านหรือกลุ่มอาชีพอิสระ เพื่อสร้างรายได้ให้ครอบครัวเช่นกลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 เป็นกลุ่ม ที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าด้วยมือ ปัจจุบันมีสมาชิก 35 คน เป็นที่ศึกษาดูงานของ อำเภอหนองสูง ผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าไหมพื้นเรียบและผ้าไหมหาง กระรอก ผ้ามัดหมี่ที่เป็นที่ต้องการของตลาดในปัจจุบัน คือ ลายแก้วมุกดา เป็นผ้าประจำ จังหวัดกลุ่มทอผ้าฝ้ายลายขีด กลุ่มสตรีแม่บ้านญาติ กลุ่มแปรรูปผ้าฝ้าย เป็นต้น การจัดตั้ง กลุ่มมีบทเรียนจากการล้มเหลวมาแล้วถึง 2 ปีปัญหาแรก คือ คนในชุมชนไม่เข้าใจว่ามา รวมกลุ่มแล้วมีประโยชน์อะไรแต่พอการรวมกลุ่มแล้วสามารถสร้างรายได้ได้จริงหลายคน จึงเห็นประโยชน์และเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกการรวมกลุ่มฐานเพิ่มรายได้ก่อนข้างเข้มแข็ง ประชุมทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง

ภาพประกอบ 31 แสดงการบรรยายฐานการเรียนรู้เพิ่มรายได้

สินค้าขายดีในช่วงเทศกาลการทำงานของกลุ่มแบ่งงานเป็นฝ่ายชัดเจน ฝ่ายการตลาดดูแลการตลาดอย่างเดี่ยวฝ่ายผลิตผลผลิตอย่างเดี่ยวฝ่ายตลาดต้องไปดูสินค้าของภาคอื่น ๆ เพื่อมาปรับปรุงสินค้าบ้านเราสมาชิกกลุ่มต่างๆทุกสิ้นปีต้องสรุปว่าแต่ละกลุ่มมีรายได้เท่าไรการประสานงานต้องดีถ้าลูกค้าต้องการซื้อของต้องพร้อมที่ให้บริการทุกเมื่อตลอด 24 ชั่วโมงการประสานงานถ้าคนทำหน้าที่ไม่อยู่ต้องมีคนทำแทนทันทีอย่าให้ลูกค้าผิดหวังสำหรับเงินทุนของกลุ่มได้จากการระดมหุ้นของสมาชิกกลุ่มถ้าไม่พอไปยืมธนาคารหมู่บ้านโดยทั่วไปคนบ้านภูเข้าร่วมเป็นสมาชิกไม่กลุ่มใดก็กลุ่มหนึ่ง

ปัจจัยความสำเร็จ คือ คนในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีการจัดสรรผลประโยชน์ที่ลงตัวและยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อทุกคนร่วมมือร่วมใจกันไม่ควรคิดและยึดเอาการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักรายได้จากการท่องเที่ยวควรเป็นเพียงรายได้เสริมเท่านั้นการหารายได้ให้ทำแบบพอเพียงไม่ควรหวังรวยส่วนปัญหา-อุปสรรคในปัจจุบัน คือ สมาชิกกลุ่มอายุมากทางกลุ่มกำลังปลูกฝังสานต่อให้ลูกหลานเข้ามามีส่วนร่วมให้มากในอนาคตหวังว่าจะได้เป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวกับบ้านต่าง ๆ

3) ฐานการเรียนรู้ที่ 3 ฐานประหยัคดีพยากรการโดยคุณแสงสว่างสีดี ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2542 เป็นฐานที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเงินทั้งหมดเช่นธนาคารหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านเงินทุนโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นต้นการจัดตั้งต้องมีกฎเกณฑ์

ร่วมกันสมาชิกต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการบริหารจัดการและสมาชิกต้องเป็นคนบ้านภู
 หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 เท่านั้นเพราะจะไม่ยุ่งยากในการติดตามทวงหนี้สมาชิกต้องมีความ
 ซื่อสัตย์สุจริตไม่คดโกงคณะกรรมการอยู่ในวาระครั้ง 2 ปีสำหรับการถือหุ้นให้ถือหุ้น 10
 หุ้นขึ้นไป หุ้นละ 10 บาท แรกเข้าเปิดบัญชี 20 บาทไม่จำกัดวัยทุกคนสามารถเป็นสมาชิก
 ได้เมื่อเป็นสมาชิกจะได้สมุดผู้ฝากคล้ายกับสมุดบัญชีธนาคารมีทั้งเงินฝากและเงินกู้
 การกู้ยืมต้องเขียนคำร้องก่อนที่จะกู้ยืมและต้องทำสัญญาเงินกู้สำหรับสมุดผู้ฝากเงิน
 ต้องมีธุรกิจเร่งด่วนเท่านั้นหนึ่งคนกู้ได้ไม่เกิน 40,000 บาทแล้วแต่กรณีบางครั้งที่กู้เพื่อเป็น
 ค่าเทอมลูกหรือกู้เพื่อการเกษตรก็ได้และต้องมีผู้ค้ำประกัน 2 คน คิดดอกเบี้ย ร้อยละ 6.7
 สตางค์ต่อเดือนทุกวันเสาร์ที่ 2 ของเดือน เป็นวันทำงานของธนาคารหมู่บ้านสำหรับ
 ผู้ที่ต้องการฝากและชำระหนี้สามารถทำได้ในวันดังกล่าวและธนาคารจะประชุมสามัญ
 ปีละครั้ง จากการสังเกตพบว่าจากคำถามของลูกแพงหากมีเงินใช้หนี้ไม่พอทำอย่างไร
 วิทยากรให้ข้อมูลว่า หากไม่มีเงินจริง ๆ ให้จ่ายเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยก่อนได้หรือหากไม่มี
 จริง ๆ ให้จ่ายเฉพาะดอกเบี้ยแต่อย่างน้อยต้องใช้คืนสามารถทยอยใช้คืนได้

ภาพประกอบ 32 แสดงการบรรยายและตอบข้อสงสัยของผู้มาศึกษาดูงาน

และได้ถามต่อด้วยว่าดอกเบี้ยมีเพิ่มหรือไม่คุณแสงสว่างให้ข้อมูลว่าไม่เพิ่ม
 เพื่อให้การปันผลมีเสถียรภาพ คือ จัดสรรร้อยละ 70 ปันผลให้แก่สมาชิกร้อยละ 15
 ค่าตอบแทนคณะกรรมการร้อยละ 10 สาธารณประโยชน์หรือค่าบริการจัดการเหลือ
 อีกร้อยละ 5 สำหรับช่วยชุมชนและงานบุญประเพณีต่าง ๆ

4)ฐานการเรียนรู้ที่ 4 ฐานเรียนรู้ วิทยาการการโดยคุณคักดา ชัยปัทม

ภาพประกอบ 33 แสดงการบรรยายฐานการเรียนรู้วิถีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทของบ้านภู

ฐานเรียนรู้นี้แสดงถึงปราชญ์ชาวบ้านครูภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ในหมู่บ้าน อาทิเช่นเครื่องมือจับปลาเครื่องดักสัตว์การแสดงเครื่องประดับโบราณสมุดข่อยใบลาน หรือกิจกรรมการผลิตแปรรูปสมุนไพรหอมสมุนไพรยาตำรับหอมเป่าหอมน้ำมันหอมระดูกหอมยาฝนและการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้อาวุโสในหมู่บ้านเช่นการเล่านิทาน การดูดวง

5) ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ฐานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิทยาการการโดยคุณคำมี ปัทม

ภาพประกอบ 34 แสดงการบรรยายฐานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมของฐานคืออนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนและป่าไม้เขตแนวกันชนระหว่างแนวอุทยานการผลิตเชิงอนุรักษ์เกษตรพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถานโบราณวัตถุในชุมชนมีการตั้งกฎระเบียบและคณะกรรมการหมู่บ้านจะช่วยกันรักษาป่าซึ่งตรงจุดนี้ต้องช่วยกันดูแลรักษาเรื่องไฟป่าต้องมีคณะกรรมการอาสาสมัครป้องกันไฟป่าช่วยกันดูแลในแต่ละปีจะได้งบประมาณจากเทศบาลมาทำแนวกันไฟหากปีไหนฝนตกทั้งปีไฟป่าไม่เกิดหากปีไหนแห้งแล้งมีความเสี่ยงสูงที่เกิดไฟป่าส่วนเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมเน้นเรื่องภาษาการแต่งกายและอาหารทุกวันพฤหัสบดีเด็กนักเรียนต้องใส่ชุดผู้ไทตอนนี้มีโรงเรียนนาร่องเพียงโรงเรียนเดียวทั้งระดับประถมและมัธยมการต้อนรับแบบผู้ไทจะต้อนรับด้วยกลองต๋มและการบายศรีสูตรขวัญซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไท

6) ฐานการเรียนรู้ที่ 6 ฐานเอื้ออารีวิทยาการการโดยคุณจวนใจ ตรีวงศ์

ภาพประกอบ 35 แสดงการบรรยายฐานเอื้ออารี

‘เอื้ออารี’ เป็นการอยู่ร่วมกันแบบพี่แบบน้องเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกันและกันมีอะไรแบ่งปันกันช่วงฤดูทำนาช่วยแรงกันช่วยเหลือกันถ้าใครมีเงินอาจเอาเงินไปจ้างคนข้างนอกแต่หากเป็นการลงแรงช่วยเหลือกันทำให้เกิดความรักความสามัคคีกันมากขึ้น

มีปัญหาอะไรช่วยเหลือกันเช่นดึงกลุ่มเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมบางครั้งผู้ใหญ่ควรเข้าใจวัยรุ่นและให้ความสำคัญพวกเขาให้มากกว่าการช่วยเหลือคนพิการของบ้านกู แม้ผู้พิการมีจำนวนไม่มากแต่ดูแลเป็นอย่างดีให้ผู้พิการได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมและช่วยเหลือ

เรื่องการฌาปนกิจศพกรณีตั้งท้องคลอดลูกคณะกรรมการไปผูกแขนให้แม่กับลูกคนละ 500 บาท หากนอนโรงพยาบาลช่วยเหลือไม่เกิน 1,000 บาท การแบ่งปันสิ่งของและอาหารต่างๆเป็นเรื่องปกติของคนในชุมชนการดูแลรักษาความปลอดภัยและความสงบในชุมชนช่วยกันดูแลว่ามีคนแปลกหน้าเข้ามาหรือไม่หากมีรายงานผู้นำและคณะกรรมการให้ทราบปัญหาเยาวชนเรื่องยาเสพติดไม่มีเพราะเยาวชนบ้านกูรักการศึกษาและแข่งกันเรียนหนังสือ

จากการสังเกตเห็นว่าผู้มาศึกษาดูงานถามว่าบ้านกูมีปัญหาอุปสรรคเรื่องการปกครองหรือไม่ผู้บรรยายให้ข้อมูลว่าการปกครองของบ้านกูแบ่งออกเป็นคุ้มทั้งหมด 18 คุ้มโดยเรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชนผ่านคุ้มก่อนแล้วถึงผ่านมายังคณะกรรมการกลาง จากนั้นมาประชุมชาวบ้านพิจารณาร่วมกันไม่มีปัญหาแม้มีผู้ใหญ่บ้าน 2 คน เพราะช่วยกันทำงานเป็นอย่างดีการทำงานส่วนใหญ่ดำเนินตามแผนชุมชนและอยู่กันอย่างพี่น้องจึงไม่มีปัญหาความขัดแย้งและมีคำถามต่ออีกว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของบ้านกูมีหรือไม่ ผู้บรรยายให้ข้อมูลว่า มีและอยู่ในขั้นตอนการวางแผนเส้นทางการท่องเที่ยวร่วมกับเครือข่ายท่องเที่ยวที่บ้านเป้าหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เป็นเครือข่ายท่องเที่ยวของตำบล และผู้ใหญ่บ้านให้คำแนะนำเพิ่มเติมว่า บ้าน ก เกี่ยวกับการทำท่องเที่ยวชุมชนว่าทุนทางสังคมของบ้าน ก มีค่อนข้างเยอะหากทำท่องเที่ยวต้องมีการบริหารจัดการที่ดีและการกระจายผลประโยชน์เช่นใครทำอะไรได้ใครไม่ได้ทำไม่ได้ทำแต่ละตำแหน่งถือว่าเป็นหนึ่งแรงอย่างยุติธรรมในทางกลับกันไม่อยากจะให้คนที่ทำการท่องเที่ยวเอาเรื่องเงินเป็นตัวตั้งกระจายรายได้ให้ทั่วถึงและเป็นธรรม แต่ที่สำคัญชุมชนต้องมีอัตลักษณ์เป็นของตนเองเพื่อดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนการให้บริการและการต้อนรับบ้านกูรับนักท่องเที่ยวได้เต็มที่ 300 คนและยังไม่ได้ยินคนในชุมชนคนใดบ่นว่าเบื่อที่จะต้อนรับมีแต่ถามว่าวันนี้ไม่มีนักท่องเที่ยวหรือทุกคนมีความยินดีและเต็มใจที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวและหลังจากเสร็จงานต้องมีพูดคุยรับทราบเรื่องปัญหา-อุปสรรคต่าง ๆ และหาแนวทางแก้ไขในที่ประชุมร่วมกัน

สรุปท้ายบท

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็น “การทำวัฒนธรรมให้สินค้า” (Commoditization of Culture) หรือ “วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว” (1) กระบวนการทำวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อเป็นจุดขาย ได้แก่ การแสดงวิถีชุมชนในขบวนต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดการนักท่องเที่ยวการบรรยายเรื่องราวประวัติศาสตร์ในศูนย์เรียนรู้ชุมชนและนำชมพิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ นอกจากนี้ยังได้นำนักท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวบ้านภูที่ได้แนะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 6 ฐานเรียนรู้ รวมทั้งกลุ่มแสดงทางวัฒนธรรม กลุ่มขันโตก กลุ่มโฮมสเตย์ และกลุ่มทอผ้า เป็นต้น และ กระบวนการอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เช่น สำนึกทางชาติพันธุ์ของชาวผู้ไทหมู่บ้านภู การนิยามความเป็นผู้ไท การเลือกสัญลักษณ์แสดงถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านภูผ่านกระบวนการอัตลักษณ์ เช่น รื้อสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ “ประดิษฐ์ขึ้นใหม่” การผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นการใช้ของเดิมที่ใช้อยู่ การนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชน พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฐานเรียนรู้ ลานวัฒนธรรมผู้ไท บ้านภู และ บ้านพักโฮมสเตย์ รวมทั้งกลุ่มทอผ้าและกลุ่มต่าง ๆ และการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทภายใต้การปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้การนำเสนออัตลักษณ์ของผู้ไทในบริบทการท่องเที่ยวนั้น ผู้วิจัยมองว่า ไม่ได้นำเสนอความเป็นผู้ไทดั้งเดิมเสียทั้งหมด แต่มีการปรับให้สวยงามแปลกใหม่และตื่นตาตื่นใจมากขึ้นด้วยซึ่งจุดเด่นหรือความสำเร็จของชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยใช้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นเครื่องมือ จนเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางทั้งระดับจังหวัด ภาคหรือประเทศ สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาสำหรับที่อื่น ๆ ได้

“การบริหารการพัฒนาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านภู” ในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในวิธีการนี้ เมื่อภาครัฐดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มีแผนงาน โครงการและกิจกรรมดำเนินการในระดับพื้นที่ชุมชนหมู่บ้าน เพื่อเป็นการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ชาวบ้านภูได้ดำเนินงานประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อวางแผนดำเนินงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย

โดยชาวบ้านร่วมกันดำเนินการ อันประกอบด้วย 1) การจัดตั้งองค์การบริหารการพัฒนา โดยชาวบ้านดำเนินการคัดเลือกผู้นำคุ้ม ประชาชนชาวบ้านและคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน ทั้งหมู่บ้านเพื่อเข้ามาบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) การนิยามความเป็นผู้ไท ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวหรือสถานการณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง 3) การเลือกสัญลักษณ์ ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านภูหรือความเป็นผู้ไทตามคำนิยามที่กำหนดขึ้น ซึ่งการนำสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมมานำเสนอหรือแสดงออกถึงความเป็นผู้ไทของบ้านภู ผ่านวิธีการต่าง ๆ คือ

ประการแรก การก่อสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นการนำของเก่าหรือ การใช้ของเก่ามาใช้สร้างสัญลักษณ์ที่สูญหายหรือกำลังจะสูญหายไป เช่น แกงกระบั้งเทิง การแต่งกายชุดกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทของหมู่บ้านภู การแสดงศิลปะพื้นบ้าน เป็นต้น

ประการที่สอง การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ “ประดิษฐ์ขึ้นใหม่” เช่น การสร้างการเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 6 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ ฐานการเรียนรู้ลดรายจ่าย ฐานการเรียนรู้เพิ่มรายได้ ฐานการเรียนรู้ การประหยัด ฐานการเรียนรู้วิถีชีวิตชาวผู้ไทบ้านภู ฐานการเรียนรู้การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฐานการเรียนรู้เอื้ออาทร

ประการที่สาม การผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นการนำของเดิมที่มีอยู่ นำเสนอความเป็นผู้ไท เช่น การจัดพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญแก่นักท่องเที่ยว อาหาร การกิน ผลิตภัณฑ์ในชุมชน เป็นต้น 4) การนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นการนำเสนอ ความเป็นผู้ไทที่ถูกปรับเปลี่ยนหรือนิยามขึ้นใหม่ เพื่อเป็นจุดขายในการท่องเที่ยวผ่านศูนย์ เรียนรู้ชุมชน พิพิธภัณฑสถานพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฐานเรียนรู้ ลานวัฒนธรรมผู้ไทบ้านภู และบ้านพักโฮมสเตย์ รวมทั้งกลุ่มทอผ้าและกลุ่มต่าง ๆ

5) การนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทภายใต้การปฏิสัมพันธ์ในบริบทของ การท่องเที่ยว จากการที่รัฐส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ต่างๆของประเทศและส่งเสริมสนับสนุนการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นอันหลากหลายเหล่านั้น เข้าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวประกอบกับการเข้ามาของการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น จึงทำให้บ้านภูชาวผู้ไทแห่งตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นกลุ่ม ชาติพันธุ์หนึ่งที่ดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้บริบทของกระแสโลกาภิวัตน์ ดังกล่าวพวกเขาจึงได้ พยายามปรับตัวคล้อยตามไปกับบริบทเหล่านั้นด้วยการปรับตัวและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ ของตนเองให้วนกลับไปหาความเป็นผู้ไทแบบดั้งเดิมเพื่อนำมาเป็นจุดขาย ดึงดูด

นักท่องเที่ยวนำเสนอในการท่องเที่ยวทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของพวกเขาซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นผู้ไท ได้ถูกนำเสนอผ่านสถานที่และกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวต่างๆในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสถานที่ท่องเที่ยวอันสำคัญของชุมชน 3 แห่ง คือ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นพื้นที่จัดแสดง มรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยผู้ไท ฐานเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง และลานวัฒนธรรม อาทิ ด้านการแต่งกาย ภาษาพูด อาหารการกิน และศิลปะ การฟ้อนรำ ซึ่งการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทในบริบทของการท่องเที่ยวนี้จะมี การปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับกระแสสังคมและการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติ พันธุ์อื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการนำเสนอความเป็นผู้ไทจะมีความชัดเจนหรือถูกแสดงออก มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกลุ่มคนที่พวกเขามีปฏิสัมพันธ์ด้วยการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ ทางชาติพันธุ์ จึงเป็นไปได้เพื่อประโยชน์หรือเพื่อความอยู่รอดของพวกเขาศูนย์เรียนรู้ชุมชน ฐานการเรียนรู้และลานวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน ในชุมชนรวมทั้งระหว่างเจ้าของพิพิธภัณฑ์ที่เป็นคนอื่นหรือคนนอกพื้นที่ให้มีความสัมพันธ์ อันดีและเข้ากับชุมชนนั้น ๆ ได้หรือเพื่อที่จะได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนนั้น ดังนั้นหากชุมชนใดต้องการจะสร้างความเป็นกลุ่มก้อนความแน่นแฟ้นหรือความสามัคคี ให้เกิดขึ้นในชุมชนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและตลาดทางวัฒนธรรมสามารถใช้เป็นเครื่องมือ ในการสร้างความสัมพันธ์ความกลมเกลียวเป็นปีกแผ่นให้เกิดขึ้นภายในชุมชนนั้น ๆ ได้

ดังนั้นความเป็นผู้ไทจึงมีการนิยามแล้วนิยามอีกหรือสร้างแล้วประกอบสร้างใหม่ อยู่ตลอดเวลาไม่มีความหยุดนิ่งคงที่หากแต่มีความเป็นพลวัตทั้งนี้เพราะพวกเขาต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ และต้องเผชิญกับบริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีการ เปลี่ยนแปลงไปภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์